

ad ea son sagaynem s.in shuay
uo ui ne atate suum qyaynem
ne oq suumqem qm uol up uia
ouu oqo sauuq s. qm auy uuoq
uy. qyad moia sidoo vici hymb
am amp. uayai in ada iungra uue
mado uayaynem sou no suo. m.
uid sauyd ay sauyq ay suu
muu o oq. uup oq sauyd o
uay. uo e uauuad iuem suuoy
uaynon euoy ne iuuay. uay
d u. suuaynoye uo uay f. oup v
uay. u. f. atate u suum no uem

202

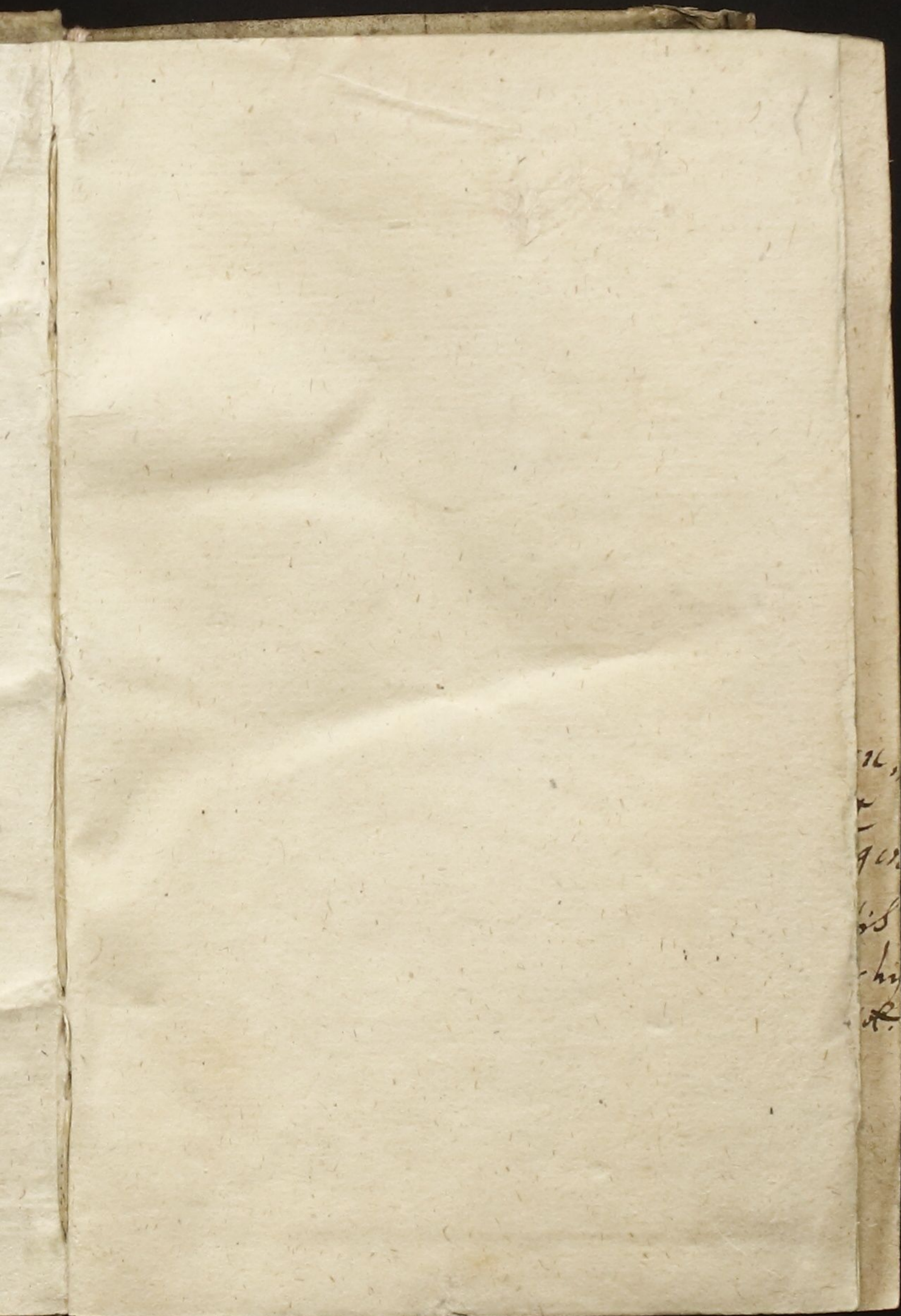

17/17

P. 9. 18

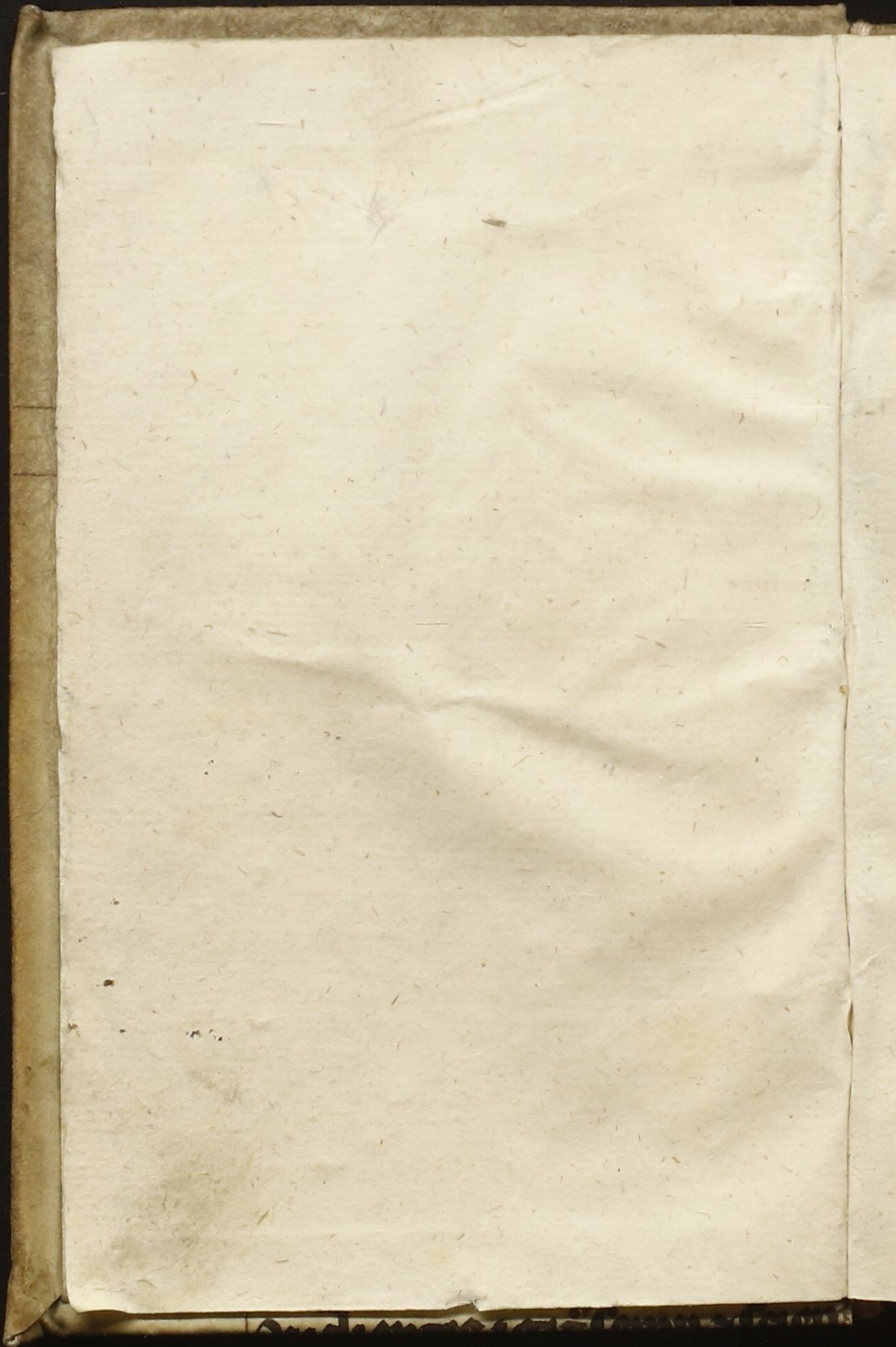
14
Be

Theol. D. VII. 331.

16,
r
-
902
is
-hi
st.

154802

INCUNABULA DOCTRINAE
EVANGELICAE,

Quibus continentur

QVÆSTIVNCVLÆ
EXAMINIS
THEOLOGICI,
EXSCRIPTIS D. PHIL. MEL.
COLLECTAE, ET AD IN-
stitutionem puerilem accom-
modata.

M. ALBERTI LYTTICHII
Valle Ioachimici opera.

His coniunctæ sunt definitiones Græcæ
IOACHIMI CAMERARII, &c.

Ac Herzmanni Decii,

Precatiuncula tradita & ipsa à *valde*
MELANCHTHONE. *Strasbourg.*

Accessit Confessionis Augustanæ *sis. 16*
prima delineatio Doct. M. LUTHERI, item *Aprilis*
brevis eiusdem comprehensio ac Para- *Restochii*
phrasis Symboli Apostolici. *Const. 9/10.*

Facta jam recognitione authoris.

Lypsiæ, ex Officina Typographica
ABRAHAM LAMBERGI, M. DC. V.

z

GEORGIO, ANDREÆ

F. HEYL, BENE MERENTI
de repub. literaria Lipsiæ,

S. D.

QVemadmodum bona parentum civili
ratione hæreditaria esse conuenit: ita
amicitias & merita in Remp. Maiorum no-
strorum esse debere, nemo cordatorum ne-
gabit. Quare cum tu GEORGIO, parentis
Viri laudatiss. hæres & strenuus factus sis æ-
mulator, non dubito quin & in amicitia no-
stra & meritis erga pias scholas idem alter
cum parente sis futurus. Ausus igitur fui li-
bellum (de quo recognoscendo me monu-
isti) genitori tuo p. m. à me cum in Maria-
nis essem ante annos 14 nuncupatum ad te
tandem reuisum mittere, vt hæc incunabula
doctrinæ theologicæ, per te nostris Annæ-
montanis etiam exornarētur: Interea dum
editio græca Epitomes Augustanæ confessi-
onis in affirmatiua & negatiua sententia &
Smalcaldicorum Articulorū perficitur. Ne
labor in Domino desperijse queat. Benè va-
le, Datæ Annæmontæ Anno 87.

M. Albertus Lyttichius. I.
Pastor ibidem.

HO.

L57

Æ
H O N E S T O
E T P R V D E N T I V I R O

Dn. ANDREAE HEYL Ciui &
Bibliopolæ Lipsico, &c.

S. D.

MAGNA VOBIS DEBETUR
gratia, honestissime & o-
ptime D. Andrea, quorū
studio & promptitudine noster Li-
bellus *Questionum Germanicarū*
Examini Philippi, ante annum Li-
psie typis Ernestinis scriptus est: ea
enim occasione illæ succinctæ & per-
spiciuæ definitiones, traditæ à Philip-
po, in officinas pietatis & modestiæ
puellarum ac eorum etiam cœtū,
qui literas Germanicas & Logisti-
cen metallicam apud nos discūt, re-
ceptæ sunt, & manibus horū terun-
tur atq; ediscuntur, quod idē sit ab
his, qui nostræ sunt dediti discipline.
Siquidem illarum cognitionem &

A 2

prope-

E P I S T O L A

propagationē maximi semper fecerunt summi viri, & precipua Ecclesie lumina, quemadmodū Athanasius in Tract. de Defin. ait: Definitiones juxta traditionē & fidem Ecclesie Catholicæ, collectæ sunt à Clemente, & alijs sanctis viris ac beatis Patribus, quas ante omnes scientias alias indagare, & in animum recondere necesse est ei, qui per auxilium Dei verbo veritatis præesse voluerit, & cuius homini orthodoxè sentienti atq; integrā fidē erga Deum habenti, vtile, &c. Proinde, ut cum D. Paulo fieremus τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν, & ad captū nostrorū nos applicaremus (tales enim inter nostros quoq; discipulos sunt, qui nondū assequuntur Examinis Theologici omnia, sed aliqua saltē, & ea brevia) sumsi mihi hoc, ut ex Latini-

nis

DEDICATORIA.

nis monumentis Philippi, nihil im-
mutato ordine, (quem eundē Pau-
lus ad Romanos, Ephesios, Colossen-
ses & Galatas scribens ferè obser-
uat,) nec filo relicto, quo in populari
lingua Quæstiones illæ à me contex-
tæ sunt, Enchiridion nostrum etiam
latinum facerem, quanta fieri bre-
uitate liceret, ne amplitudo doctri-
narum memoriam effugere, aut in-
genia obruere possit. Eo equidē stu-
dio, quo si quid discantibus inculcā-
dum sit, præter selectissima ipsa ver-
ba Philippi nihil admisceatur. Qui-
bus addidi græcas Finitiones Domi-
ni Camerarij, viri clarissimi, quate-
nus traduntur nostris auditoribus,
his rem gratam feceris, mi Domine
Andrea, si has ut illas à Chalcogra-
phis elaboratas, vestro beneficio ac-
ceperint, & ita scriptiois molestia

A 3

(ut

EPISTOLA

(ut sunt delicati hac etate adoles-
centuli) liberati fuerint. Misi itaq;
hac ad vos, ut de vestro iudicio hac
gratiam apud nostros iniretis.

Attexui autem singulis Quæsti-
unculis testimoniorum numeros &
locos, quæ citantur vel à Philippo i-
pso, vel adiungi his queant, ne ulli
de euidetia & perspicuitate rerū i-
plarū relinquatur dubiū, cū & edi-
tio prior germanica eosdē ferè cha-
racteres ubiq; habeat appressos.

De regulis in fine capitum singu-
lorum annexis, adscribo verba Do-
mini Philippi, qui sic ait: Vetus do-
cendi consuetudo fuit, talibus breui-
bus sententijs tanquam gnomis, in-
cludere insignes articulos doctrinæ,
quas Ecclesia ministerio Euangelij
euoluere debet & explicare.

Preces tandē libello huic adiun-

Etæ

DEDICATORIA.

*Et complectuntur & ipsa partiū Ca-
techeseos explicationem, ac vsui esse
possunt pluribus, in præparatione a-
nimorū ad sacrosanctā Ecclesiæ com-
munionē accessuris, donec meliora
DOMINVS, quē oro, ut regat mentes
docentiū, & discentiū, ut una, vera
& perspicua sententia Euangelij &
veræ Ecclesiæ seruetur omnib⁹ locis
& tēporibus, & sit efficax voce Eu-
angelij sui, qua multi ad Deum con-
uertantur, & eū vera agnitione ce-
lebrent, & fiant heredes æternæ sa-
lutis, propter Filium, Deum & ho-
minem, qui factus est nobis. Sapien-
tia in verbo: Iustitia per sanguinē:
Sanctificatio ex suo Spiritu: Redem-
tio aduentu gloriæ, ut dicitur 1. Cor.
1. Bene vale. Mariæberge Mystiorū,
Die Martini, 1573.*

Albertus Lyttichius Ioach. Mag.
artium, & Theol. S.

A 4

IN

IN QVÆSTIVN
CVLAS CAPITVM
Pietatis.

M. A. L.

EXcipe, sed patulis amplexibus: excipe vultu,
Culte, serenato, grato animoq³, Puer:
Excipe, quem mira scriptum breuitate libellum
Solertiq³, pius condidit arte labor.
Non titulus Cedro splendens, non pumice tersus,
Magnificas spumas grandisonasq³, crepat.
Non ostentat opes, nec diuitis ille liquores
Pactoli, nec habet munera fluxa Tagi:
Sed quæ Christi adum ratio pietatis & ultra
Consona doctrinæ dogmata pura sacrae:
Saluificæq³, decus Fidei, & quæ ritè docenti
Diunos cultus norma sequenda, docet.
Aurea quacunq³, inuicti monumenta Philippi
Nempe repurgatæ Religionis habent.
Quanto igitur præstant spacio bona sacra prophanis:
Carior hoc multis iste libellus erit.
Hunc ergo pueri vos ô studiosa parate
Pectora, bis pueri vos & amate senes.
Hæc imix infixa etenim pia scripta medullis
Monstrabunt facili calle salutis iter.
Est aliquid, tali studijs ratione probatis,
Grata Deo, & tenero commoda ferre gregi.
Mactè animæ Frater, sic infixa germina terris,
In plantas cœli, hoc sunt referenda modo.

Per-

*Perge Deo vigili sic in seruire labore,
Irritus in Domino non erit iste labor.
Grata Deo est pietas, vigilatas ponere noctes
Utiliter, frangant corpora fessa licet.
Nil igitur rigidos Momos, rabidosue Theones,
Nil sycophantarum scommata falsa time.
Filius ipse Dei conatus diriget istos,
Propositoq, dabit vela secunda pio.
Ut facili methodo diuini oracula verbi,
Rite propagari perspicueq, queant.*

Δεῦρο διδασκαλίας ἀγίας καὶ σαφῆς τοῦ Μαθητᾶ
δέξ' ὑψαινότων δόγματα θεῖα λόγων.
ἅσα πρὸς ἐννοιαν γ' ἐπιτηδεύδεντα νεογνῶν
ἃ καὶ ἐπισαμένως δεικνυσιν ἡδε βιβλῶν.

*Elias Lyttichius Frater &
Collega auctoris.*

*Eripit hunc nobis duris latratibus actum,
Pastor in officio cum foret, atra dies.
Da pie Christe throno rediuium cernere cæli,
Interea Massæ molliter ossa cubent.*

A 5

PRI.

PRIMA QVÆSTIO.

Es Christianus?

Responsio.

SVM atq; retineo integram & incorruptam Legis & Euangelij doctrinam, & nouitiam Filij Dei, crucifixi pro nobis & resuscitati. *Testimonia scripturæ: 1. Petr. 4. Psal. 1. Ioh. 5. 1. Cor. 3. Ioh. 3.*

Quid est Christianus?

Omnis baptizatus in nomine Filij Dei, (*Mar. 16. Act. 2.*) qui discit doctrinam veram Ecclesiæ, de Essentia & voluntate Dei, (*Ioh. 17. Matth. 3.*) in vera agnitione peccatorum, vera Fide, bona Conscientia, vera Inuocatione & spe vitæ æternæ, ita vt pendeat ex solo verbo & Sacramentis. *1. Tim. 1. Rom. 1. Ioh. 4. Rom. 8. Esa. 8.*

Quot sunt illustria capita doctrinæ Ecclesiæ?

Quindecim.

I. De Deo, & tribus Personis in vna essentia diuina.

II. De duabus naturis in Mediatore Iesu Christo.

III. De

III. De creatione & conseruatione rerum.

IV. De Lege diuina & differentijs Moisaicarum Legum.

V. De Peccato, & causis Peccati, atq; Arbitrio hominis.

VI. De Euangelio, Iustificatione hominis, Fide & Gratia.

VII. De bonis Operibus, quomodo fiant, & quomodo placeant Deo, quid sint Venialia & Mortalia peccata.

VIII. De Ecclesia, & signis ac symbolis eius, atq; sacrificijs.

IX. De sacramentis, Baptismi, & Coenae Dominicae.

X. De Poenitentia, seu Conuersione & Partibus: De Confessione, Absolutione, & clauibus Ecclesiae.

XI. De Cruce, & Causis Calamitatum, ac Locis consolationum in Ecclesia.

XII. De Inuocatione, & Gratiarum actione.

XIII. De

XIII. De Liberrate Christiana.

XIV. De Coniugio, Magistratu, gubernatione Ecclesiastica seu hierarchica.

XV. De Regno Christi, Resurrectione mortuorum & vita æterna.

Institutio Christiani hominis, quæ dicitur Catechismus, est regula iudicij, quam homines dextrè sequentes facile discernunt veram doctrinam de DEO à falsa, & veros cultus Dei à fictis & commentitijs.

PRI.

PRIMUM CAPUT.
DE DEO.

Quid est DEVS, aut essentia Diuina?

Responsio.

DEVUS est essentia vnica,
Deut. 4. 6. spiritualis, Iob. 4. æ-
terna, Gen. 21. intelligens, Psal.
33. verax, Exod. 34. Ioh. 8. bo-
na, Psal. 106. Luc. 18. iusta, Deut. 32. Psal. 5.
pura & casta, Osea. 11. 1. Thess. 4. Habac. 1.
misericors, Psal. 86. 103. Luc. 6. benefica, Je-
rem. 32. liberrima, Psal. 114. immensæ sapi-
entiæ, Esa. 60. Psal. 147. & potentia, Gen.
17. Dan. 3. Eccles. 3. 15. irascens peccatis, E-
xod. 20. 34. Num. 11. alia à creaturis omnia-
bus, Esa. 42. & 48.

Fontes definitionis huius possunt etiam
intelligere pueri ex serie præceptorum De-
calogi & articulorum trium Symboli, si mi-
nus placeat hæc testimoniorum congeries.

Pater æternus, qui Filium imaginem
suam ab æterno genuit, & Filius imago
Patris coæterna, & Spiritus sanctus pro-
cedens à Patre & Filio, Gen. 1. & 8. Psal. 33.
2. Sam.

2. *Sam.* 23. *Matth.* 3. 28. Sunt enim Personæ distinctæ, coæternæ, ὁμοῦσι tres in unitate essentia diuinæ, *Deut.* 6. *Ioh.* 14. 1. *Ioh.* 5. *Gal.* 4. 2. *Cor.* 13. *Tit.* 3. *Ephes.* 3.

Quæ est descriptio Dei Patris?

Pater æternus est prima Persona Diuinitatis, non nata, nec aliunde procedens, sed quæ ab æterno genuit Filium, imaginem suam, & à qua procedit Spiritus sanctus, & quæ cum Filio & Spiritu sancto omnes alias res creauit, & earum substantias conseruat, 2. *Reg.* 7. *Esa.* 40. *Act.* 3. *Colossen.* 1. *Psal.* 2. *Iohan.* 15. *Gen.* 1. *Psal.* 33. 16. *Proverb.* 16.

Quid est Deus Filius?

Filius æternus est secunda Persona Diuinitatis æternæ, quæ est substantialis & integra imago æterni Patris ὁμοῦσι Patri, quam Pater sese intuens & considerans ab æterno gignit, *Psal.* 2. 88. *Proverb.* 30. *Dan.* 3. *Iohan.* 3. *Actor.* 2. quæ nobis quidem sic manifestatur, quòd sit Personā, per quam Pater dicit decre-

lum;

3
tum, & totum ordinem creationis & re-
parationis hominum, & mittitur vt pa-
refaciat Euangelium, & assumat hu-
manam naturam, & sit Mediator,
Redemptor, Iustificator & Saluator,
Rex & Sacerdos æternus. 2. Sam. 23.
Esa. 7. 11. Hebra. 1. Luc. 2. 1. Timoth. 1. 2.
Galat. 3. 1. Cor. 1. Ioh. 4. 1. Esa. 19. 42. Rom. 4.
Iob. 10. Psal. 72. 110.

Quid est spiritus sanctus?

Spiritus sanctus est tertia Persona Di-
uinitatis, procedens à Patre & Filio, &
est substantia amor, & læticia coæter-
na inter Patrem & Filium, ὁμοῦσι Pa-
tri & Filio, Genes. 1. Act. 5. 2. Corinth.
3. Iob. 33. Iohan. 15. 16. Ioël. 2. Esa. 59. 63.
Et nobis sic manifestatus est, quòd mit-
tatur in corda credentium, vt tales mo-
tus, amorem & læticiam acquiescentem
in Deo, in eis accendat, qualis est ipse, Ga-
lat. 4. 2. Petr. 1. Ioh. 16. Zach. 12. 7. 2. Tim. 1.
2. Reg. 23.

Quid est Persona?

Persona est subsistens viuum, indiui-
duum,

duum, intelligens, incommunicabile, non
sustentatum ab alio : Græcis ὑφιστάμενον,
obscurius est cum dicunt ὑπόστασις, 2. Cor.
1. 4. *Epist. ad Ebræos cap. 1. in Græco.*

Quid nominatur Essentia?

Essentia nominatur quod reuera est,
etiamsi est communicatum, Græcè ἔσσις.
Exod. 3. Psal. 102. Apoc. 1.

*Quare sunt tres Personæ Diuinitatis, & non
plures, nec pauciores?*

Quia sic se Diuinitas patefecit, *Exod. 33.
3. Reg. 19. Esa. 6. Ioh. 1. Matth. 3. Marc. 1.
Luc. 3.* Et testatur forma Baptismi, quam
Filius Dei tradidit, tres esse Personas.
*Matth. 28. Itē. Benedictio Ecclesiæ. Num.
6. Psal. 66. 44. Gen. 48. Esa. 6. Apoc. 4.*

MAXIMÆ QVÆDAM THE-
ologicæ huius loci, ad rectè intelli-
gendas Quæstiones neces-
sariæ.

*Primum omnium tenenda sunt definitio-
nes, sumta ex testimonijs diuinis, in loco de
DEO. A solo autem DEO discendum est, quid
de DEO sentiendum sit.*

Discri-

Discrimina personarum piè cogitemus, & suas proprietates singulis attribuamus. Et quoties de distinctione Personarum dicitur, discrimina ex appellationibus sumantur.

Appellatio Iehova, propria est veri Dei, patefacti primis Patribus & in Israël.

Quoties Divinitas intra sese describitur, discernuntur Personae: sed cum opponitur creaturis, fit mentio unius aeternae essentiae.

Mysterium Trinitatis indicat Deus de seipso loquens numero plurali.

Cum in veteri Testamento, Deus de Deo tanquam de alio à se distincto loquitur, simul ostendit plures eiusdem essentiae seu naturae divinae personas.

Vna est *ἁοία*, tres sunt *ὑποστάσεις* unius eiusdemq; Deitatis, aeterni Patris, Filij & Spiritus Sancti.

Non est facienda confusio Personarum, nec etiam diuulsio & separatio Essentiae.

Non tantum Vocabulis aut imaginatione discernuntur tres Personae, sed re ipsa, alium subsistentem esse Patrem, alium subsistentem esse Filium, alium subsistentem esse Spiritum sanctum, vult docere Ecclesia, etiamsi sunt *ὁμοούσιοι*.

Verissimum est in qualibet Persona, Essen-

B

tiam

tiam & Relationem nequaquam differre
realiter, nec esse res duas, Essentiam Filij &
Relationem.

Opera TRINITATIS ad extra sunt indi-
uisa, hoc est, communia tribus Personis, sed
seruata cuiusq; Persona proprietate. Item,
Filius agit per se, sed non à se.

Opera TRINITATIS ad intra sunt diuisa.
Gignere, est aliū de sua Essentia gignere,
Procedere autem est à voluntate, & differt
hoc ab Egredi, quod est à potentia cogitante.

Quatuor sunt Modi presentia DEI: Vni-
uersalis: In beatis: In sanctis in hac vi-
ta: & Quia λόγος & humanam naturam,
quam semel assumpsit, nunquam deserit, jux-
ta Damasceni dictum.

CAPVT II.

DE DVABVS NATVRIS in Mediatore.

Quare Filius nominatur λόγος?

- I. Quia est imago Patris cogitatione geni-
ta. Col. 1. Ebr. 1.
- II. Quia est Persona, per quam Pater dicit
decretum de creatione. Prou. 8. Ioh. 5. Co-
loss. 1. Gen. 1.
- III. Quia est Persona proferens Euan-
geli-

gelium ex sinu æterni Patris, *Iohan. 1. Luca
ca 10.*

I V. Quia est Persona initio loquens cum
Patribus, conseruans ministerium Euan-
gelij, & est efficax in his qui credunt Euan-
gelio. *Ioh. 8. Ebr. 1. Ioh. 4.*

*Quomodo hæc Persona assumpsit huma-
nam naturam?*

Filius, qui est coæterna imago æterni
Patris, & nominatur λόγος à Iohanne, as-
sumpsit humanam naturam, in Maria vir-
gine matre, *Mich 5. Esa. 7. Iohan. 1. Coloss.
2. 1. Tim. 1. Matth. 1. Rom. 1. Galat. 4.*

Talis est autem assumptio, vt huic Per-
sonæ soli, quæ est λόγος, hæc massa hu-
manæ naturæ assumpta, sit vnum ὑφισταμε-
νον, λόγος sustentans hanc massam & ipsa
massa naturæ humanæ. Non enim con-
uerfa est vna natura in aliam, sed personæ,
quæ est λόγος, vnita est massa naturæ
humanæ assumpta, *Ioh. 1. Ier. 23. 1. Chron. 18.
Matth. 16. Gen. 4. 1. Ioh. 4. Symb. Atha. ἀτρέ-
πως, ἀσυγχύτως, ἀδιασάτως, ἀδιασάτως.*

*Quare Filius Dei assumpsit humanam
naturam?*

Primò, Ne esset quidē genus humanū,
sed mox prorsus interisset post lapsum

primorum parentum, nisi factum esset decretum, vt λόγος assumeret massam, & propter hanc assumptionem genus humanum esset superstes, *Gen. 8. 3. 1. Tim. 2. 1oh. 3. Luc. 9.*

Deinde, quia homines peccauerant, congruebat hominem esse, qui poenam sustineret, vt iusticiæ Dei satisfaceret. *Roman. 5. Phil. 2. Ebr. 5.*

Tertio, vt autem esset æquiualens precium pro peccatis, hic Redemptor non tantum est homo sed etiam Deus, *Esa. 9. 7. 35.*

Quarto, Nulla creatura sola sustinere potuisset hanc magnitudinem dolorum & iræ Dei. *Deut. 5. Psal. 40.*

Quinto, Vt ergo caput Serpentis conculet, vincat mortem, reddat nobis iusticiam & vitam æternam, sit perpetuus custos Ecclesiæ, videat consilium æterni Patris, hic Mediator etiam est Deus. *Gen. 3. Ier. 23. 1oh. 5. Luc. 10. Esa. 49.*

*Qui modi loquendi sunt considerandi
in hac doctrina?*

Veræ & receptæ sunt hæ Propositiones de Christo: Deus est homo, Verbum est homo, Christus est homo, Christus est Deus, Christus est natus ex virgine, passus, cruci-

erucifixus, mortuus, &c. Quia hæc perso-
na, in qua vnione personali, vnita est hu-
manæ naturæ diuina, nascitur, crucifigi-
tur, moritur. Quæ loquendi forma in
Concreto, vocatur † Communicatio Idio-
matum, id est, Prædicatio, in qua proprie-
tas vni naturæ conueniens, tribuitur Per-
sonæ in concreto, propter vnionem hypo-
staticam, & naturarum communionem.
Talis est enim communicatio, qualis est vn-
io, & communio naturarum, Ioh. 1. Col. 2.
Phil. 2. Psal. 8. Damascenus: τὰ γὰρ φύσεων
ἴδια, κοινὰ ἔπερσώπερ γέγονε.

[† Communicationis causam ἔνωσιν καὶ
πρειχώρησιν φύσεων vocat Damascenus lib.
3. cap. 3.]

REGVLÆ TENENDÆ
in hoc capite.

Assumpsit λόγος & corpus & animam, sine
peccato, sed habentia proprietates naturales
ordinatas. Item, eas infirmitates, quæ sunt
pœnæ, non peccata: Seu carnem eiusdem ge-
neris & speciei cum nostra natura, ὁμοῦσιον
cum nostra carne.

Certissimum est, esse unum Filium, λόγον,
B 3 Ε

Et naturā assumptam, Et una adoratione in-
uocandum. Ac considerandum est. Filiū dici
λόγον, Et respectu Patris, Et respectu nostri.

Considerandum est in uniuersum, quomo-
do vetus Ecclesia locuta sit. Et retinenda est
phrasis usitata, recepta graui auctoritate
doctorum.

Diserte loquendum est, communicationē
Idiomatum fieri in Concreto, non in Abstra-
cto. Concretum est tale nomen, quod est per-
sonae Christi in duabus naturis subsistentis.

Abstractum est appellatio Natura per se
considerata.

Discernende sunt appellationes, quae signifi-
cant proprietates naturarū, Et appellationes
officij, Et quae significāt exaltationē Naturae.

Omnes praedicationes, in quibus idiomata
naturarum personae Christi, vocabulo Con-
creto significata, tribuuntur, recte Et verē
κοινωνία ἰδιωματῶν appellari possunt.

Quaedam dicta de essentia loquuntur,
quaedam de officijs Personae.

Alia dicta loquuntur de regnante Chri-
sto, alia de humiliato Et patiente.

Nomina officij competunt toti personae, non
alteri naturae seorsim. Et dicuntur de Chri-
sto secundum utramque naturā. Nam utraq;
natu-

natura agit communicatione alterius, quod
cuiq; proprium est. (Leo.)

Christus est Mediator secundum utramq;
naturam, Nec missio & obœdientia tollunt
æqualitatem potentia & essentia, sed distin-
guunt ordinem personarum. (Cyrillus.)

Retinenda est persona unitas, nec tamen
sunt confundenda natura.

Attributum unius natura competit & al-
teri, sed in Concreto: Nam quæ uni natura
propria sunt, eadem attribuuntur & alteri,
sed in Concreto.

Particula autem distinctiua ostendit, cu-
ius natura idioma sit, quod de tota persona
dicitur.

Quædam propria uni natura, non impe-
diunt quò minus & altera natura adsit.

Particula (secundum) distinctiua, non fa-
cit diuulsionem Personæ, sed sua cuiq; natura
proprietas attribuitur, Vt Act. 2. dicitur,
Secundum carnem resurgere Christum.

Quæcunq; de una natura verè & propriè
dicuntur, eadem de persona etiam, in
qua realiter natura illa (cum altera) subst-
sit, verè & propriè predicantur.

In predicationib. de Christo, si unius natura
propria persona in Concreto realiter commu-

nicantur, fit reciproca & mutua cōtudois,
qua tam Deo qua sunt hominis, quam homi-
ni, qua Dei sunt, tribuuntur.

Si verò est Communicatio gloria & ma-
iestatis diuina in humanam naturam re ipsa
collata, non fit mutua seu reciproca commu-
nicatio: Diuina enim natura ex unione, ni-
hil dignitatis accessit neq; decessit.

Nomē capitis tribuitur toti persona Chri-
sti, & alias Capitis proprietates secundum
humanam naturam, alias secundum diuinā
naturam ei competunt: Est enim Caput ef-
ficacia, perfectione, merito & ordine.

Christus non tantum sua Deitate, sed etiā
corpore suo potest esse ubicunq;, quomodo-
cunq; & quandocunq; vult esse, cum sit Deus
& homo omnipotens.

Item: Christus ibi vult esse suo corpore &
reuera presens est, ubi ipse dixit, se corpore
suo presentem esse velle, cum sit verax &
seruans promissi.

Communicatio Maiestatis diuinae in Uni-
one personali & exaltatione humana natu-
ra, ac data Omnipotentia sobriè considera-
ta, tollit controuersiam de Ubiquitate & lo-
calitate carnis Christi: Nam ex ea plus Filio
Ho-

*Hominis secundum scripturam tribuitur,
quam ut vlla speculatione de carnis extensi-
one opus sit.*

CAPVT III. DE CREATIONE.

*Quid nominas Creare in primo
Articulo?*

Creare, est ex nihilo aliud facere, dicen-
do. Estq; Creatio, fabricatio rerum alia-
rum, quæ sunt extra essentiam Dei, ex ni-
hilo. *Gen. 1. Hier. 32. Psal. 33.*

Quomodo res omnes creatæ sunt?

Æternus Pater, cum Filio & Spiritu
sancto, cœlum & terram, angelos homi-
nes, & totam hanc mundi machinam di-
cendo seu iubendo fecit, ex nihilo, non ex
aliqua præcedente æterna materia. Et qui-
dem liberè & volens omnia condidit. *Ioh. 1.
Psal. 114. 135.* Pater enim creat per Filiū,
qui est Verbum, in quo lucet opus totius
opificij, & Spiritus sanctus immediatè fo-
uet creaturas, & motum impertit. *Genes. 1.
Psal. 33. 1. Cor. 12. Esa. 43.*

*Quæ est sustentatio & conseruatio
rerum?*

Adest Deus vniuersæ Creaturæ, & to-

ti opificio suo, sed vt agens liberrimum, angelis & hominibus, & rerum substantias seruat, foecundat terram, procreat fruges in terra, impertit vitam viuentibus, & fouet totam naturam, maximè verò Ecclesiam. Coloss. 1. Iohan. 5. Psal. 147. 104. 33. Act. 17.

Quibus modis patefacta est Essentia & voluntas diuina ab initio?

Doctrina Legis & Euangelij, atq; testimonijs seu operibus Dei, editis in genere humano. 1. Par. 17. Esa. 8. Exod. 20.

REGVLÆ LOCI DE Creatione.

DEVS non est alligatus ad causas secundas, sed vt agens liberrimum causas secundas moderatur, aut impedit, aut mutat.

Vtile & iucundum est aspicere opificium mundi, & in eo vestigia Dei quarere, & demonstrationes colligere, quae testantur, hunc mundum non extitisse casu.

Creatio est opus totius Trinitatis, non tantum vnius Personae. Psal. 33. Opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, id est, quae DEVS extra suam essentiam facit in creaturis, ea sunt communia operatrium personarum: Absolutè non Relatiuè.

Con-

Contingentia est, nō omnia necessario fieri.

Omnia cum fiunt, ideo necessaria dicuntur, quia contradictoria non possunt simul vera esse.

DEVS per intervalla sex dierum materiā creatā distinxit, & opere perfecto septimo die quievit, scilicet, à novis creaturis faciēdis.

Pater est πατριάρχης, iubēs Causa fons omnis boni in rerum natura: Filius δ. μισργική, perficiens, τελεσιργός, per quem omnia. Spiritus sanctus est τελειωτική, confirmans, fulciens omne bonum. (Basilius.)

CAPVT III.

DE LEGE DIVINA.

Quid est Lex diuina?

*Lex Dei, quæ nominatur Lex Moral-
is, est æterna & immota sapientia, & re-
gula iustitiæ in Deo, discernens recta &
non recta, & horribiliter irascens contu-
macibus seu denunciāns horrendam iram
aduersus contumaciam, repugnantem hu-
ic ordini in Deo. Exo. 20. Rom. 3. 7. Deut. 32.
Et patefacta est hominibus in Creatione,
& postea sæpè repetita, & declarata voce
diuina, vt sciamus quod sit Deus, & qualis
sit, obligans omnes creaturas racionales, &
postulās, vt omnes sint conformes Deo, &
da.*

damnans ac destruens omnes non conformes, Deo, nisi fiat remissio & reconciliatio propter Filium Mediatorem. *Rom. 8. Ebr. 8. 10. Exod. 20. Deut. 6. Matth. 22. Marc. 12. Matth. 5. Rom. 4. Deut. 27. Rom. 1.*

Alia Decalogi definitio.

Decalogus, est doctrina sapientiae & iustitiae, quae est in Deo, cuius radius in mentes humanas transfusus est, congruens cum mente & voluntate Dei, quae ostendit, quales oporteat esse omnes homines, & damnat omnes, qui non sunt tales, cuius duae sunt propositae tabulae, prior praecipit opera interiora & exteriora, quibus immediate cum Deo agimus, secunda continet opera erga homines, & hanc obedientiam Deus seuerissime postulat, & iudicat eam esse cultum Dei. *Matth. 22. Luc. 10.*

Quid differt Lex seu Decalogus ab alijs gradibus Legum Mosaicarum?

Tres sunt partes Legis Mosaicae uniuersae.

I. Lex moralis, cuius summa comprehensa est in Decalogo, quare nomine Decalogi saepe utimur pro lege Morali. *Exod. 20. Rom. 3. Deut. 27.*

II. Le-

II. Leges Ceremoniales, sunt quæ exter-
nos gestus ordinant in sacrificijs, & loca,
tempora & personas distinguunt, & alia
quædam exercitia externa describunt, vt
sine signa & distinctiones Politia Mosai-
cæ ab alijs gentibus. *Libro Leuiticorum.*

III. Leges Iudiciales seu forenses sunt
præcepta à Deo tradita, de externa defen-
sione disciplinae, juxta totum Decalogū;
de Magistratibus, de poenis blasphemiae
& periurij, seditionis, homicidij, adulterij,
de distinctione facultatum vel domini-
orum, de hæreditatum distributione,
de poenis furtorum, de ordine iudicio-
rum.

Hæ leges Forenses & Ceremoniales
Mosaicæ, fuerunt traditæ tantum ad illi-
us Politia constitutionem, & tandem de-
leta Politia Mosaica, extinctæ sunt, &
prorsus omitti possunt. *Actor. 10. Roma. 6.
1. Tim. 1.* Verum Lex Moralis, cum sit in
Deo sapientia, & norma justitiæ æternæ,
& patefacta sit hominibus, vt homo sit
conformis Deo, non potest extinguui, sed
manet ordo diuinus, vt homo iterum fiat
conformis Deo. *Roman. 3. 8. Esa. 33.
Deuter. 4.*

Quis

Quis est usus Legis Moralis, cum Deus non
velit eam deleri?

Tres sunt usus: Primus est pædagogicus seu Politicus, ad omnes homines pertinens, etiam non renatos & ethnicos, quòd videlicet obligat omnes, ut regant externa membra seu Locomotiuam, ut externa facta congruant cum Lege morali, & sancit pœnas etiam corporales in hac vita aduersus eos qui admittunt externa delicta, quas Deus vel per magistratus, vel alijs modis sumit de fontibus. *1. Timoth. 2. Matth. 20. Ebr. 13. Exod. 15. Deut. 11.* Secundus usus Legis est Iudicium vniuersale, accusans omnia peccata in hominibus, interiora & exteriora, & totam deprauationem. *Deuter. 4. Roman. 6. 1. Cor. 6. Ioël. 2.* Tertius usus est in Renatis, docere qui cultus Deo placeant: quia etsi humana ratio scit aliquo modo discrimen honestorum & turpium: tamen necesse est habere testimonium Dei expressum, quæ opera ipsi placeant. *Gal. 3. Ezech. 20. Psal. 119. Rom. 8.*

Quomodo fit impletio Legis?

Implet Christus legem pro nobis, quatuor modis:

1. Sua

1. Sua obœdientia propria, *Phil. 2.*
2. Deriuando in se pœnam, *Esa. 53.*
3. Restituendo in nobis iusticiam & vitam æternam, *Ioh. 1.*
4. Sanciendo, *Matth. 5.*

M A X I M Æ.

I. Prima tabula Decalogi semper antefertur secunda tabula: attamen & reliquæ virtutes sunt cultus Dei, si fiunt in fide ad hunc finem, ut Deo præstetur obœdientia.

II. Primum præceptum includendum est ceteris omnibus. Nam propter Deum præstanda est obœdientia in omnibus præceptis.

In præceptis negatiuis semper continetur simul sententia affirmatiua, & vicissim.

III. Sententia primi præcepti & reliquorũ discenda est iuxta declarationẽ Euangelij.

IV. Omnia præcepta debent fieri in agnitione & Fide Mediatoris.

V. Lex non potest fieri sine Christo.

VI. Liberati sumus à Lege, non quò ad obœdientiam, sed quò ad Maledictionem, pœna in Christum translata est.

VII. Omnis Lex obligat vel ad obœdientiã, vel ad pœnam. Et omnium Legũ magistra ac interpretes est Dilectio & necessitas proximi.

VIII. Nemo in hac vita, præter Christum, per-

perfectam obædientiam & integram Legis
impletionem habet: Impletio Christi impu-
tatur credentibus: Ita imputatione per Fi-
dem Lex à nobis impletur, postea accedit in-
choatio dato Spiritu sancto.

CAPVT V. DE PECCATO.

Quid est Peccatum?

Peccatum est *avopia*, seu quicquid est
contra Legem Dei, & aduersum iustitiæ
diuinæ, hoc est, Peccatum est defectus, vel
inclinatio, vel actio contra Legem Dei, of-
fendens Deum, & commerens iram æ-
ternam, nisi fiat remissio propter Filium
Mediatorem, 1. Iohan. 3. 2. Iohan. 16. Rom.
2. Leu. 5. & 26.

Quid est diuisio peccati?

Peccatum aliud nominatur Originale,
aliud Actuale, Rom. 8.

Quid est Peccatum Originale?

Est defectus iustitiæ originis, & reatus
propter Adæ lapsum, & propter priuatio-
nem lucis diuinæ, & firmæ agnitionis Dei
in mentibus hominum, & propter auersi-
onem voluntatis à Deo, & propter contu-
ma-

inaciam cordis, quæ mala sequuta sunt la-
psum Adæ in natura hominum, & sunt ini-
micitiæ aduersus Deū, & damnata à Deo.
*Gen. 8. Psal. 51. Hie. 17. Rom. 3. 5. 7. & 8. Eph.
2. Psal. 116.*

Quid est Peccatum Actuale?

Est omnis actio pugnans cum Lege,
tūm in mente, vt dubitationes de Deo: tūm
in voluntate & corde, vt incendia malorū
affectuum: tūm in membris externis, vt
externæ actiones pugnantes cum Lege
Dei. *Rom. 6. Psal. 119. Galat. 5. 1. Ioh. 3. & 4.
Ephes. 5.*

Quæ est causa Peccati?

Deus nec est causa Peccati, nec vult
peccatum, nec impellit homines ad pec-
candum, nec approbat peccatum: Sed vo-
luntas in Diabolis & hominibus sua liber-
tate auertit se à Deo, & excussit dona Dei,
& homo illam destructionem in suam po-
steritatem propagauit. *Psal. 5. Gen. 3. 6. Si-
racid. 25. Zach. 8. Ioh. 8. 1. Ioh. 2. Rom. 5.*

*Quid est voluntas hominis libera & propria,
(seu Arbitrium Liberum?)*

Homo in prima creatione conditus est
ad imaginem Dei & tulit in mente eius il-
lustris noticia de Deo, & in voluntate &

C

cor-

*substantia hominis, sed est corruptio totius
naturae hominis, propter quam tota natura
hominis à lege Dei accusatur & damnatur,
nisi Christus eam liberet.*

*Vt lepra differt à corpore leproso, ita pec-
catum à natura hominis.*

*Voluntas hominis renati agit & coopera-
tur in ijs, quae sunt fructus conuersi hominis
ad Deum: In ijs, quae ad conuersionem homi-
nis efficiendam & promouendam requirun-
tur & necessaria sunt, in ipsa hominis con-
uersione, ad salutem nihil agit aut operatur
voluntas ullius hominis peccatoris, quae est
emortua ad bonum spirituale.*

*Voluntas autem & Mens in conuersione
hominis est causa materialis, circa quam &
in qua agit Spiritus sanctus, qui efficiens est.
Verbum Euangelij & usus Sacramentorum
sunt oeyavina di q̄. Ezech. 36. Rom. 1. Ioh.
17. Phil. 2.*

CAPVT VI. DE EVANGELIO ET IUSTI- ficatione coram Deo.

*Quae est altera doctrinarum, quibus DEVS se &
suam voluntatem patefecit?*
Respon.

Do-

Doctrina Euangelij.

Quid est Euangelium?

Est Prædicatio Pœnitentiæ & Promissionis; quæ non naturali luce nota, sed ex arcano consilio diuinitatis prolata est per Filium, qua Deus exhibet remissionem peccatorum, reconciliationem, donationem Spiritus sancti, iusticiæ & vitæ æternæ, propter Mediatorem, & per eum, Gratis, Fide accipientibus promissionem. *Luc. ult. Ioh. 16. Rom. 1. 2. Cor. 3. Gal. 3. 1. Pet. 1. Rom. 3. 1. Ioh. 5. 2. Cor. 2.*

Nam Euangelium propriè est lætissima Concio de Filio Dei & Mariæ, Domino nostro Iesu Christo, in qua Deus gratis offert credentibus in Christum suam misericordiam, remissionem peccatorum, & æternam salutem.

Quomodo accipit homo remissionem peccatorum & reconciliationem seu Iustificationem, & donationem Spiritus sancti & vitæ æternæ?

Responsio.

Homo in Conuersione, id est, in veris doloribus & pauoribus, accipit remissionem peccatorum propter Mediatorem Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum

stum Deum & Hominem, Gratis, Sola Fide, non propter propriam dignitatem, seu propter virtutes proprias, aut propria opera se merita, *Rom. 4. 6. Iohan. 3. Act. 10. Rom. 3. Gal. 2. 3. Ephes. 2. 2. Cor. 2. Ebr. 10. Hier. 33. Esa. 52. 53. 55. 58. Psal. 32. Gen. 15.*

Estne vera Propositio, Sola fide justificamur?

Verissima est: quia cum dicitur, Sola Fide justificamur, non aliud dicitur, quam quod propter Christum Filium Dei accipiamus remissionem peccatorum, & reputemur justi, sine nostris operibus, ut Paulus ait, justificamur gratis, ipsius Gratia, per redemptionem, quæ est in Iesu Christo, *Rom. 3. 4. 5. Eph. 5. 2.* Nam justificatio est acceptio remissionis peccatorum & reconciliationis, seu acceptationis gratuita propter Filium Dei, quæ cum Fide accipitur, verissimum est, simul Filium Dei corda viuificare, dicere consolationem in cordibus per Euangelium, & Spiritu sancto accendere tales motus, qualis est ipse, *Gen. 1. Esa. 53. Hierem. 33. Rom. 3. 5.*

Quid est Fides, seu quis est usus nominis Fidei?

Fi.

Fides, est assentiri omni verbo Dei nobis tradito, atq; ita & promissioni gratiæ: & fiducia acquiescens in Deo propter Filium, accedens ad Deum, & inuocans eum, & clamans Abba pater, quæ sentitur in credentibus, & in veris paucibus affert consolationem & læticiã, *Rom. 5. 7. Ebr. 11. Col. 1. Gal. 3. Act. 3. Abac. 2. ioh. 4.* Et tria hæc sunt in vera Fide coniuncta, Notitia, Assensus & Fiducia in Christum Mediatorem. Ac causæ Fidei sunt duæ: Verbum Dei & Spiritus sanctus, qui fidem efficit, vbi & quando visum est Deo, in ijs qui audiunt Euangelium. Obiectum fidei est vnicum, videlicet, diuina promissio Gratiæ, propter Filium Mediatorem.

Quid est gratia, & quis est vsus nominis Gratiæ?

Gratia apud Paulum, in hac doctrina, significat Ebraea phrasi, misericordiam gratuitam, videlicet remissionem peccatorum, & reconciliationem, seu acceptationem gratuitam, propter Filium Dei, quæ cum Fide accipitur, simul Filius Dei viuificat corda, & per Euangelium dicit consolationem in corde, & accendit Spiritu sancto tales motus, qualis est ipse. *Rom. 3. 5. 6. 8. ioh. 1.*

C 4

Qua

Quare necesse est retineri exclusiuas Particulas,
SOLA FIDE GRATIS?

Propter quatuor causas: Primùm, Ut tribuatur honos debitus Filio Dei, quòd hæc sola hostia sit precium pro nobis. *Ioh. 1. Esa. 42. 48. Act. 4.*

Secundò, Ut conscientia habeant firmam consolationem. Si enim penderet remissio ex dignitate nostrorum operum, semper esset incerta, & opprimerentur perterrefactæ mentes desperatione. *Rom. 4. Gal. 3.*

Tertia causa est, Ut inuocatio fieri possit, quæ impeditur conspectu nostræ infirmitatis. Ideo accedendum est ad Deum fiducia solius Mediatoris. *Ebr. 10. Eph. 3. Dan. 4. Ioh. 16.* Et sola Fides accipit à Deo nobis oblata in Filio beneficia: Instrumentum aliud est nullum.

Quarta, Ut conspiciatur discrimen Legis & Euangelij, quia particula Gratis, Fide propter Mediatorem, præcipue discernit Legem & Euangelium. *Ioh. 1. Rom. 4.*

Quod est discrimen Legis & Euangelij?

Euangelium est promissio, offerens agentibus pœnitentiam, remissionem peccatorum, & reconciliationem accipiendam Fide, & est gratuita promissio propter Mediatorem. *Rom. 3. 4. 10. Ioh. 1.* Sed

Sed Lex est sententia, præcipiens integrā
obœdientiam erga Deum, & damnans nō
habentes perfectam obœdientiam: Nec
Lex habet promissiones gratuitas, sed
conditionales, id est, pendentes ex dignita-
te seu perfectione obœdientiæ & operum.
Leu. 18. Rom. 10. Deut. 27. Differt igitur Eu-
angelium à Lege, genere & differentijs.

REGVLÆ.

*Particula Gratis facit illustre discrimen
inter Legem & Euangelium.*

*A causa & opere justificationis siue re-
demtionis excluduntur omnia opera huma-
na, præcedentia, præsentia & consequentia.
Tenendum est autem discrimen inter justum
fieri, & justum declarari.*

*Non sunt intempestiuè miscenda dicta
Euangelij & sententiæ legales seu politica.*

*Vna & eadem vox Euangelij sonuit in
Ecclesia, inde usq; ab initio, nec alio modo Pa-
triarchæ saluati sunt, alio nos saluamur.*

*Euangelij promissio, & prædicatio Pœni-
tentia sunt uniuersales.*

*Sape utuntur Prophetæ phrasè Legis, ubi
tamen interpretatio ex Euangelio sumenda
est.*

*Vniuersa scriptura in hos duos locos præ-
cipu-*

cipuos distribui debet, in Legem, & promissiones.

Fides non ideo justificat aut saluat, quia ipsa est opus per sese dignū, sed tantū quia accipit misericordiam promissam.

Propositio hæc, Fide sumus iusti, intelligatur Correlatiuè. Nam tria ad justificationem requiruntur, Gratia DEI, meritum Christi, Fides.

Quaedam dicta non loquuntur de Persona, sed de causa iustitia. Item, Discernenda est iustitia personæ & operum.

Fides justificat sola, sed non est sola.

Particula Sola non excludit contritionem aut ceteras virtutes, ne absint, sed negat, eas esse causas reconciliationis, & transfert causam in solum Christum.

Sentire, remissionem peccatorum incertā esse, est abolere Euangelium.

Quaedam dicta vtrumq; coniungunt, Concionem pœnitentiæ & promissionem gratiæ. Luc. 6. Remittite & remittetur vobis.

CAPVT VII.

DE BONIS OPERIBVS.

*Quæ opera docenda & faci-
enda sunt?*

Præ-

Præcepta in Decalogo rectè intellecto.
Ezech. 20. Deut. 4. Ideo enim Deus immen-
sa bonitate etiam vocem Legis Moralís,
in Ecclesia semper inde vsq; ab Adam so-
nare voluit, vt arguat peccatum, & offen-
dat, quæ opera, & qui cultus Deo place-
ant, vt regantur corda verbo Dei, in Fide
& operibus. *Psal. 119. Num. 15. 1. Cor. 6. 1.
Ioh. 1.*

Quomodo possunt fieri bona opera?

Cùm manifesta sit infirmitas humanæ
naturæ, auxilium nobis ostensum est in
Euangelio. Pollicetur Filius Dei, seipsum
nobis affuturum esse, & depulsurum Dia-
boli sæuitiã. *1. Ioh. 3. Ioh. 15. 10. 2. Cor. 3.* Præ-
terea effundit Spiritum sanctum in corda
inuocantium, qui, vt inchoat æternam vi-
tam, ita & motus bonos, Fidem, Dilectio-
nem Dei, veram inuocationem, spem, casti-
tatem, & alias virtutes in cordibus accen-
dit. *Luc. 24. 5. 11. Gal. 3. Psal. 51. Zach. 12.
Ioh. 14.* Hoc tantum donum agnoscamus,
grati tenere studeamus, & assidue nos in
tantis periculis iuuari petamus. *Psal. 50. 1.
Pet. 5. Rom. 2.*

*Quomodo placent Deo bona opera, cum in singulis
multum sit sordium, multa peccata & na-
ui non parui?*

Bo-

Bona opera placent in conuersis ad Deum, hoc modo: Primùm necesse est credere, quòd persona sit reconciliata Deo, propter Christum, Gratis, Fide, non propter dignitatem nostram, *Rom 3. Gen. 15. Col. 2.* Secundo sciendum est, nos non satisfacere Legi, sed hærere in nobis multa interiora peccata, dubitationes & malas inclinationes, peccata ignorantia & omissionis. Et deploranda est nostra immundities, & repugnandum dubitationibus & affectibus. *Luc. 8 Psal. 143.* Tertio sciendum est, tam oportere in nobis esse inchoatam obedientiam, juxta præcepta Dei, & hanc Deo placere in reconciliatis, propter Mediatorum. *1. Pet. 1. Ephes. 2.*

Manentne peccata in Sanctis in hac vita?

Sunt & manent peccata in renatis in hac vita, videlicet non delicta contra conscientiam, sed interiora mala, multum caliginis & dubitationum, multæ ignorantia, omissiones, prauæ inclinationes & flammæ malorum affectuum, quibus tamen repugnant sancti, Spiritu reuinentes timore Dei, Fidem & inuocationem, nec ruentes contra conscientiam, sed deplorantes nostram infirmitatem, ac petentes & credentes.

De-
ede-
pro-
opter
col. 2.
acere
riora
natio-
s. Et
& re-
ibus.
tamē
ce di-
Deo
liato-
?
n hac
nsci-
aligi-
ntia.
Ham-
en re-
more
entes
s no-
eden-
tes

tes remissionem peccatorum. Hæc dicun-
tur Venialia, seu, Non regnantia peccata,
Rom. 8. 5 6.

Quæ ergo sunt regnantia peccata?

Sunt Peccata contra conscientiam, &
lapsus contra fundamentum, id est, contra
articulos Fidei, quibus renati amittunt Spi-
ritum sanctum, & fiunt rei æternæ poenæ,
ac nisi conuertantur, ruunt in æternas poe-
nas. *2. Pet. 2. Matth. 12. 1. Cor. 10. Ioh. 3. Ga-
lat. 5.* Eadem dicuntur Mortalia. Et sin-
gularis horum species est Blasphemia, quæ
est contra conscientiam oppugnare agni-
tam veritatem a Deo patefactam, vel Per-
seuerantia in Epicuræo contemptu Dei, vel
desperatio, aut anteferre Peccatum meritis
Filij Dei, *Gen. 4. Ioh. 8. Reg. In non renatis
omnia peccata sunt mortalia, Omne autem
peccatum remittitur agenti pœnitentiam
propter Filium in hac vita.*

Qui Peccatores sunt abiecti à Deo?

Qui prorsus non audiunt, nec accipiunt
Euangelium, aut qui abijciunt Fidem in
Christum, antequam hinc discedunt, &
causa reiectionis est Perseuerantia in pecca-
tis. *Ioh. 3. Psal. 2. Deut. 8. Osea. 13. Rom. 9.*

Quæ est Electio ad vitam æternam?

I u-

Iudicamus, haud dubiè electos esse eos omnes, qui misericordiam propter Christum promissam Fide apprehendunt, nec abijciunt eam Fiduciam ad extremum. Hæc enim est regula memorabilis: Omnis conuersus ad Deum, rectè tenens fundamentum, debet credere se placere Deo, etiam si habet delicta ignorantia. Item, Promissio gratia, & prædicatio pœnitentiæ est Vniuersalis, ad omnes homines perti- nens dum viuunt, *Ioh. 6. 10. Matth. 11. Eph. 1. Ioh. 3. Rom. 3. 10. 11. 8. 1. Tim. 2. Apoc. 14.*

*Quomodo possum certus esse de Electio-
ne mea etiam?*

Orditur Deus & trahit verbo suo & Spiritu sancto, sed audire nos oportet & discere, id est, apprehendere promissionem Euangelij, non indulgere diffidentia & dubitationi. *Phil. 1. 6. 2. Eph. 1. Ro. 8.* Quod si audis vocem Euangelij, non repugnes Euangeho, non indulgeas contra consci- entiam, aut diffidentia, sed assentiaris voci diuinæ, TIBI quoq; eam sonare remissio- nem, & simul petito auxilium. Hoc cum sit, certum est, te à Deo trahi & adiuuari: Fi- lium Dei esse efficacem, viuificare cor Spi- ritu

ritu sancto, quem inuocabis, vt te conser-
uet in Fide ad finem vsq. Rom. 15. 9. Psal. 95.
Ebr. 3. Ioh. 6. Luc. 10. Marc. 9.

MAXIMÆ THEO-
logicæ.

REGVLA.

I. Nec ex Lege, nec ex ratione iudicandum
est de Electione, sed ex Euangelio. Item: De
voluntate Dei ex verbo ipsius iudicandum
est.

II. Totus numerus saluandorum propter
Christum electus est.

III. Non aliam justificationis, aliam electi-
onis causam quaramus.

IV. Non merentur homines remissionem
peccatorum proprijs operibus, neq. coram
Deo iusti sunt proprijs operibus. Causa ope-
rum: necessitas, dignitas, premium.

V. Bona opera sunt effectus regenerationis,
& sequi Fidem debent tanquam gratiarum
actio. Et differunt bona opera Christiano-
rum, quæ sunt fructus Spiritus sancti, &
virtutes Ethnicorum, quæ sunt tantum quæ-
dam externa disciplina secundum causas &
effectus.

VI. Quoties requiruntur & probantur ope-
ra, addendum est Euangelium de CHRIS-
TO,

STO,

810, videlicet non placere, nisi propter E-
dem in Christum.

CAPVT VIII.

DE ECCLESIA.

*Declara quid sit Ecclesia, & quæ sint signa
Ecclesiæ propria?*

Ecclesia visibilis in hac vita, est cœ-
tus visibilis amplectentium incorruptam
Euangelij doctrinam, & recte uten-
tium Sacramentis, in quo cœtu Filius
Dei efficax est, & voce Euangelij & Spiri-
tu sancto multos regenerat ad vitam æter-
nam. Suntq; in eo cœtu multi non sancti,
sed tamē de doctrina consentientes. *Matt.*
18. Psa. 19. Eb. 10. Psa. 84. 94. 92. 17. Ro. 8. Luc.
17. Matth. 13. Verba definitionis ex postillis
Lutheri maioribus sumta, de nuptijs Regijs.

Quæ sunt signa Ecclesiæ propria.

Signa non fallacia simul hæc tria sunt:
1. Consensus in doctrina Euangelij in-
corrupta, in fundamento, *Gal. 1. 1. Cor. 3.*
quæ est res necessaria ad vnitatem Eccle-
siæ.

2. Legitimus vsus Sacramentorum.
Psal. 46.

3. Obœ-

Fi
3. Oboedientia debita Deo sub cruce, &
debita ministerio juxta Euangelium, *po-*
cal. 2. 3. 7. 1. Cor. 1. Luc. 10. Ebr. 13. Pietas vi-
tæ & honestas morum respondere debet
publicæ professioni doctrinæ.

Quid sunt Symbola Ecclesiæ?

œ-
am
en-
lius
iri-
ter-
cti,
att.
uc.
illis
ijs.
nt:
in-
3.
le-
m.
œ-

Symbola vocarunt breuem articulorum
seu omnium seu præcipuorum doctrinæ
Euangelij collectionem, quæ sit norma &
fundamentum confessionis Christianæ, &
in quotidiana inuocatione consideranda
est, vt cogitatione testimoniorum doctri-
næ, & patefactionum diuinarum, & mira-
culorum omnium temporum, Fides con-
firmetur. *1. Cor. 3. Eph. 2. 2. Cor. 10.*

*An necesse est, singulos homines saluandos,
fieri ciues veræ Ecclesiæ?*

Prorsus necesse est, singulos saluandos
iunctos esse cum vera Ecclesia, Fide, Con-
fessione, Inuocatione Dei & voluntate ser-
uandæ Ecclesiæ, seu coniunctionis in Ec-
clesia, *1. Cor. 1. Ebr. 10. Gal. 1. Psal. 27. 84. 92.
Rom. 8.*

Quid est cultus Dei in Ecclesiâ?

Est opus à Deo mandatum, factum in
Fide, id est, vera agnitione & Fiducia Me-
diatoris, quod refertur ad hunc finem, vt

D

Deo

Deo tribuatur honos, id est, vt testemur,
hunc verè esse Deum, quem sic colimus,
& eum sic velle coli, *Ezech. 20.* Regula cul-
tuum sit Decalogus rectè intellectus.

Quæ sunt sacrificia?

Sacrificium est Ceremonia, vel opus
quod nos Deo reddimus, vt eum hono-
re afficiamus, & pro accepta remissione
peccatorum, & pro alijs beneficijs gratiã
agamus. Sunt autem Sacrificia laudis præ-
dicatio Euangelij, legitimus vsus Sacra-
mentorum, Fides, Inuocatio, Gratiarum a-
ctio, Confessio, Afflictiones sanctorum,
& omnia bona opera Sanctorum, quæ nõ
sunt satisfactiones pro facientibus, vel ap-
plicabiles pro alijs, vt mereãtur eis ex ope-
re operato remissionem peccatorũ, seu re-
conciliationem, Fiunt enim à reconciliatis,
& sunt fructus Fidei. *1. Petr. 2. Roman. 12.
Ebra. 13. Iohan. 4. Hierem. 7. Psal. 51. 116.
Rom. 13.*

R E G V L Æ.

1. *Non de Ecclesia loquimur, vt de Idea Pla-
tonica, sed monstramus Ecclesiam.*
2. *Complexum non est visibile, tamen sub-
iecta in multis propositionibus visibilia esse
necesse est.*

3. *Omnes*

3. Omnes saluandos oportet inseri Ecclesie
in hac vita.

4. Extra Ecclesiam non est salus.

5. Ecclesia neq; ad ordinariam successionē,
neq; ad certum aliquem locum est alligata,
sed ad ipsam doctrinā incorruptā Euangelij.

6. In Ecclesia nemo debet niti propria au-
thoritate, iudicandi de scriptura.

7. Vnicum Sacrificium est ἰλαστικόν, scilicet,
et a Christi obedientia. Aliorum priorū omni-
um Sacrificia sunt Eucharistica, & hac autē
sunt typica, aut moralia. Cessauit species sa-
crificiorum, sed genus mansit in Ecclesia.

CAPVT IX.

DE SACRAMENTIS, QUÆ
sunt signa Ecclesie Propria.

Quid nominatur Sacramentum in Ecclesia?

Sacramentum in nouo Testamento, vt
Ecclesia loquitur, est ritus diuinitus insti-
tutus, additus promissioni in Euangelio
traditæ, vt sit testimonium & pignus exhi-
bitæ & applicatæ promissionis gratiæ. I-
deo Vetustas dixit: Sacramentum est si-
gnum Gratia, videlicet, Baptismus &
Cœna Domini, Gal. 3. Eph. 3. Rom. 4. Gen.
*7. Exod. 12. Deut. 4. 12. Num. 9.

Quid est Baptismus Ecclesiae Christi?

Est instituta à Filio Deimersio in aquam cum pronuntiatione verborum, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, testificans, quia hoc testimonium diuinitus institutum est, eum, qui cum hac pronuntiatione verborum mergitur, reconciliari Deo propter Christum, & sanctificari Spiritu sancto, ad vitam æternam, *Matth. 28. Mar. 16. Ephes. 5. 1. Pet. 3. Tit. 3.*

Quæ est sententia verborum Baptismi: Ego baptizo te in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti.

Ego (*minister*) hoc ritu testificor, in nomine, id est, mandato diuino, te, qui sic mergeris, recipi à vero Deo in gratiam, qui est æternus Pater Domini nostri Iesu Christi, & Filius, & Spiritus sanctus, & recipite, propter Filium, & sanctificari te Spiritu sancto: Et ego testificor te recipi **I N N O M E N**, id est, agnitionem & inuocationem veri Dei, qui est æternus Pater Domini nostri Iesu Christi, & Filius, & Spiritus sanctus, & recipi te, propter Filium redemptorem Ecclesiae, & sanctificari credentem Spiritu sancto, quem agnosces & inuocabis,

bis, & palam vicissim testaris hoc Bapti-
smo, te omnia commentitia numina exe-
crari, *Ioh. 1. Luc. 3. Act. 2. 1. Pet. 3. Tit. 3. Gal.*
3. Eph. 2. 5. 1. Ioh. 1. Rom. 6. 1. Pet. 1. Col. 3.
Ioh. 3.

Suntne recens nati Infantes baptizandi?

Infantes sunt baptizandi, & confirma-
tio haec est ex Euangelio sumpta, quia ad
infantes pertinet promissio gratiae & salu-
tis aeternae, *Gen. 17. Matth. 19. Marc. 10. 1.*
Cor. 7. Hier. 1.

*Quid est Coena Domini, & qualium rerum sit
communicatio in coena?*

Coena Domini est communicatio cor-
poris & sanguinis Domini nostri Iesu
Christi, sicut in verbis Euangelij instituta
est, in qua sumto Pane & vino, Filius Dei
verè & substantialiter adest, & testatur, se
applicare credentibus sua beneficia: & se
assumpsisse humanam naturam propter nos,
vt nos quoque sibi insertos Fide & obœdi-
tia, membra sua faciat: & nos ablutos esse
sanguine suo: simul etiam testatur, se velle
in credentibus deinceps esse: & se, cum sit
αὐτὸς αἰτεῖν Patris, docere, viuificare &
regere credentes, *Matth. 26. Marc. 14. Luc.*
22. 1. Cor. 1. 5. 11. Ioh. 15. Matth. 28. 1. Tim. 2.

Cœna Domini non est inane spectaculum, sed Christus reuera adest, dans per hoc ministerium, suum corpus & sanguinem manducanti & bibenti. Hæc Persona quæ est Deus & homo, verè & substantialiter adest in hac sumtione, & applicat sese & sua beneficia communicatione corporis & sanguinis sui (*ex Locis & repet.*) Quàm verè enim Verbum caro factum est: tam verè nos Verbum, carnē factū cibo Dominico sumimus, vt Hilarius inquit.

Quid de hac Cœna homini orthodoxo breuiter sentiendum est?

Firmissimè tenendum est, quòd hoc Sacramentum Altaris sit verum Corpus, & verus sanguis Domini nostri Iesu Christi, in, sub, cum Pane & Vino nobis Christianis ad manducandum ac bibendum, ab ipso Christo institutum. *Hæc Lutherus.*

Et statuendum est, sententias Patrum *p̄tōs* asseuerare, quòd Corpus Domini verè absit in Cœna Dominica, neq; vlla satis firma ratio inueniri potest, cur ab hac sententia discedendum sit. *Hæc Philippus.*

Quis est fructus sumtionis.

Vsitate respondetur, quòd sumtio fiat ad confirmandam Fidem, videlicet, vt appli-

plicētur credenti beneficia Christi, *Matth.*
26. Ro. 4. Est q̄ hic principalis fructus, hoc
testimonio confirmare Fidem, & statuere,
quòd hoc tanquam pignore seu sigillo, Fi-
lius Dei se tibi applicare sua beneficia teste-
tur & quòd assumerit humanam naturā
propter nos, vt nos sibi insertos tanquam
furculos seruet. *Ioh. 15. Rom. 4.* Nam Sacra-
menta sunt testimonia applicationis, quod
necesse est intelligi, non (vt Papistæ lo-
quuntur) ex opere operato, id est, sine bo-
no motu ventis, in adultis, sed cum seriò a-
gunt poenitentiam, & Fide accipiunt. *Hoc*
enim est dignè manducare. 1. Cor. 11.

Semper autem in Cœna Domini hæc facienda
sunt ordinè, publicè, & priuatim.

I. Proponenda est doctrina de beneficijs
Christi, de testimonio & promissione no-
ui Testamenti, de Poenitentia & Fide,
Matth. 14. Luc. 22. Ebr. 9.

II. Facienda est inuocatio, *Matth. 18.*

III. Sumtio, qua Fides confirmetur in
conuersis, qui statuunt verè sibi applicari
beneficia Mediatoris. Et in eo exercitio
Fidei sumtio habet rationem Sacramenti,
quia accipit beneficia Filij Dei. *Matth. 20.*

D. 4

IIII. Ag

IIII. Accedat gratiarum actio, publice
& priuatim, de toto beneficio redemptionis
& collectionis Ecclesiae, & de alijs benefi-
cijs spiritualibus & corporalibus. Ideo ve-
tustas vsa est nomine *Ἐχρηστίας*.

REGVLÆ.

1. Filius Dei colligit eternam Ecclesiam, vo-
ce Euangelij & vsu Sacramentorum, non
aliter.

2. Sacramenta sunt signa gratia, id est, re-
conciliationis gratuita, & voluntatis Dei
erga nos. Item, Sunt applicatio generalis
promissionis ad singulos.

3. Nulla creatura potest instituire Sacra-
mentum, vel opus quod habeat rationem Sa-
cramenti.

4. Nihil habet rationem Sacramenti, extra
vsum, qui institutus est à Deo, id est, extra
actionem integrè seruandam.

5. In omnibus sunt genuina sordes peccati,
quas per aquam & Spiritum aboleri oportet.

6. Locutiones de mysterijs cœnae Dominicae
secundùm τὸ πρὸν dextrè intelligenda sunt.
Nam in vocabulis tropus nullus est, in pro-
positione verò integra (panis est corpus) Sy-
necdoche admittitur. Et est predicatio Sa-
cra-

cra-

cramentalis seu inusitata, extra Ecclesiam
ἀπόρητ. ⑥.

7. Vtraq; pars Cœna Dominica instituta
est pro tota Ecclesia.

8. Necessè est Missam Papisticam taxari,
vitari, & aboleri, quia est palàm Ethnica
& Idololatrica. Αc κοινωvία distributio &
sumtio carnis CHRISTI est.

9. Sacramenta non habenda sunt pro nudis
ac vacuis signis, nec transformanda in ri-
tus politicos seu allegorios rerum absentium.

10. Differunt Sacramenta Veteris Testa-
menti ab alijs signis & Sacramentis noui
Testamenti, non quidem causa efficiente &
fine, sed forma & quibusdam conditionibus,
quas ipsa scriptura recitat. Causa formalis
est interna latens in externa specie.

Vlt. Reg. Verissimè ac certissimè adest
Christus ipse in Ministerio Verbi & Sacra-
mentorum, & in Ecclesia est efficax ipse per
Verbum & Sacramenta, per quæ & se, & be-
neficia sua nobis communicat. Est ergo unio
Sacramentalis, qua Deus externis symbolis
in usu adest, per visibilia signa, inuisibilem
gratiam dispensans, secundum Verbum. Nec
adest Deus inseparabiliter, sed ex pacto,
juxta verbum & institutionem.

CAPVT X.

DE POENITENTIA SEV CON-
uersione ad Deum, quæ est repetitio, &
quasi practica superiorum do-
ctrinarum.

*Quid est Pœnitentia seu Conuersio
ad Deum?*

Est contritio, id est, verus pavor & do-
lor cordis propter peccata nostra: & Fide
in Christum accipere remissionem pecca-
torum, reconciliationem, justificationem
& viuificationem: & inchoare nouam o-
boedientiam, *Ioel. 2. Ezech. 18. 33. Osea. 11.
Psal. 37. Act. 2. 20. Rom. 3. 1. Ioh. 2.*

Quot sunt partes Pœnitentiæ?

Tres sunt: Contritio, Fides, & Noua
oboedientia *Apoc. 2. Act. 3.*

Quid est Contritio?

Est verè expauescere agnitione iræ Dei
aduersus peccata nostra, & dolere, quod
Deum offenderimus, *Esa. 38. 06. Hier. 18.
2. Cor. 7. Rom. 6. Psal. 62.*

Quid est Fides?

Est assentiri omni verbo Dei nobis tra-
dito, & in hoc promissioni gratiæ: & est
Fiducia promissæ misericordiæ, qua cor
pro-

propter Mediatorem & per eum liberatur
ex doloribus inferorū, & accedit ad Deū,
& inuocat eum, clamans, Abba Pater, &
hac vera consolatione & læticia acquiescit
in Deo, propter Mediatorem, & uiuifica-
tur per Filiū dato Spiritu S. Gal. 3. Rom. 1.
5. 6. 8. Abac. 3. Ezech. 33. Iob. 3. Col. 2. 1. Cor. 10.

Quid nominatur Nova obedientia?

Noua obedientia propriissima est, iux-
ta Pauli definitionem, Militare bonam mi-
litiam, retinere fidem & bonam conscien-
tiam. Est autem verè & sine hypocritia ita-
tuere, se velle Deo obedire & retinere ju-
sticiam bonæ conscientie & voluntas
nostra adiuuatur à Spiritu sancto. 1. Tim. 1.
Iob. 15. Luc. 11. Rom. 6. 8. Phil. 2.

*Quis est vsus vocabuli Confessionis, quantum ad
doctrinam Pœnitentiæ attinet?*

I. Confessio in scriptis Prophetis, & hi-
storijis Ecclesiæ, alibi significat veram
Contritionem erga Deum, quia homo im-
mediate coram Deo dolet se habere pecca-
ta, & Fide petit remissionem culpe & mi-
tigationem poenarum. Dan. 9. Mich. 7. Psal.
32. 51. 38. Thren. 3.

II. Secunda significatio est, Confessio of-
fensionis, & petitio reconciliationis apud
homines offensos. Iac. 5. Matth. 5. Ios. 7.

III. Tertiò est Confessio, apud admini-
strantes Sacramenta, & petitio Absolutio-
nis priuatæ, *Luc. 17. Ioh. 20. Matth. 18.*

Quid est Absolutio in Ecclesia?

Est potestas clauium, atq; etiam appli-
catio promissionis gratiæ ad singulos vel
vniuersos, juxta hæc verba Christi: Quo-
rum remiseritis peccata, remissa sunt: Quo-
rum retinueritis, retenta sunt. Est q; illu-
stre testimonium, ostendens, in Euangelio
institutum esse ministeriũ annunciandi re-
missionẽ peccatorum, multis aut singulis.
Matth. 9. 16. Ioh. 20. Matth. 18. Luc. 17.

*Quid sunt Clauis Ecclesiæ seu regni
cælorum?*

Clauis significant domesticam guber-
nationem, & totum munus, id est, Man-
datum docendi Euangelium, annuncian-
di remissionem peccatorum, administran-
di Sacramenta singulis aut pluribus, vo-
cãdi ministros: & est potestas excommu-
nicandi obnoxios publicis criminib. & ex-
cludendi ex regno Dei sine vi corporali
& rursus absoluendi eos, si conuersi petã
Absolutionem juxta Euangelium, *Matth.*
16. 20. 18. Ioh. 20. Tit. 1. 1. Pet. 5. 1. Cor. 5. Rom.

M A X I M Æ T H E O-
logiæ.

Necesse est in hac vita ante mortem corporalem fieri conversionem ad Deum.

Pœnitentia vera nunquam sera, pœnitentia sera rarò vera.

In vera Contritione non tantùm externa delicta, sed etiam interior immundities deploranda est.

Nulla potest esse sufficiens Contritio nostra, nec Contritio meretur remissionem.

Pœnitentia tum demum firma & integra est, cum ad Contritionem accedit Fides.

Confessio priuata retinenda est in Ecclesia, sed absq; superstitione enumerationis.

Renati labi possunt, & lapsi contra conscientiam non placent Deo, nisi rursus conuertantur.

Remissio culpæ prorsus eadem est, quæ est remissio pœnæ aeternæ. Et nequaquam ab illa distincta est.

Remissio culpæ, à remissione pœnæ temporalis in hac vita, distincta est.

CAPVT XI.

DE CAUSIS CALAMITATVM
& locis consolationum Ecclesiæ.

Quare Ecclesia subiecta est Cruci?

Tota doctrina de causis humanarum
cala-

calamitatum considerata est, quæ in sola
Ecclesia diuinitus patefacta est, & est igno-
ta sapientiæ humanæ & philosophiæ, vt
possit Ecclesia aduersus scādala præmuni-
ri & doceri, cur tāus ærumnis subiecta sit.

Recense causas principales & præcipuas.

Prima causa est. Lapsus primorum pa-
rentum, & reliquiæ Peccati, hærentes in
hac corrupta natura. Ideo Ecclesia Dei
subiecta est morti corporali, & cæteris æ-
rumnis. Et multi in Ecclesia habent actua-
lia delicta atrociora, quæ puniuntur singula-
ribus pœnis, vt Dauidis adulterium, &c.
Rom. 8. 5. Gen. 5. Mich. 5. 2. Reg. 12.

Secunda, quia Deus præcipue in Eccle-
sia vult intelligi iram suam aduersus pec-
cata, & crescere pœnitentiam, lucem fidei
& inuocationem, & reprimi prauas incli-
nationes. *Psal. 119. 1. Cor. 11. Hier. 36. 1. Pet. 4.
Ebr. 12. Esa. 26.*

Tertia causa, quia Diabolus ardet ma-
iore odio Christi, & Ecclesiæ rabiosius in-
sidiatur, quam alijs gentibus. *Gen. 3. Luc.
22. 1. Pet. 5. Apoc. 12. Matth. 12.*

Quarta, vt afflictiones & mors Sancto-
rum sint testimonium de secuturo iudicio,
& restare aliam post hanc vitam. *1. Pet. 4.
2. Cor. 4.*

Quin-

Quinta causa, Deus vult vt necesse & supplicia Sanctorum sint testimonium de doctrina, quod verè sic sentiant, nec sibi commoda causa circumferant doctrinam, & præcipua membra Ecclesiæ vult insigniter conspici conformia imaginis Christi. 2-Tim. 3. Apoc. 17. Psal. 44. Rom. 6.

Quæ sunt Capita præcipua consolationum traditarum in doctrina celesti?

Primum, Omnes homines, & præcipue Ecclesiam oportet statuere, non casu nos affligi, sed sciente Deo *Hiob. 1. Matth. 10. Thren. 3. Esa. 45. Soph. 1. 1. Reg. 2.*

Secundum, quod Deus puniat aut exerceat, non vt perdat nos, sed vt nos retrahat ad poenitentiam, aut exuscitet, vt crescant in nobis timor, inuocatio, & cæteræ virtutes. *Esa. 26. 28. 1. Corinth. 11. Psalm. 115. 119.*

Tertius locus consolationis est Remissio peccatorum, & promissio auxilij, mitigationis poenarum, præsentia Dei & liberationis, etiã ex corporalibus miserijs. Et si enim Deus non prorsus liberat: tamẽ mitigat in hac vita, vt possimus sufferre. *Psal. 32. Nahum. 1. Ioel. 2. Psal. 50. 14. 6. 120. 78. Esa. 57. Hier. 10. Ose. 11. Abac. 3. Esa. 64. 1. Cor. 10.*

Tan-

Tandem Exemplum Christi nobis proponamus obœdientiæ, patientiæ & tolerantia in ærumnis, *1. Pet. 2. Heb. 12.*

Quæ consolatio petenda est ab Exemplo Christi in consternationibus?

I. Christus est exemplum omnium maximum, patientiæ & obœdientiæ ac mansuetudinis, qua se vera reuerentia & humilitate admiranda, æterno Patri, volens subiecit & acerbissimos cruciatus, sine indignatione & fremitu, sustinuit, feramus ergo nos quoque afflictionem pro nostra mensura, *Esa. 53. Phil. 2. 1. Tim. 2. Ebr. 5.*

II. Sciamus ideo pro nobis sustinere Christum nostras pœnas, ne nos succumbamus in afflictionibus, aut abijciamur in æternum, *1. Pet. 2. Matth. 11.*

III. Filius Dei assumpsit humanam naturam, propterea vt conseruet eam, & nobis opituletur in corporalibus malis & morte ipsa: Nam hæc propria sunt Filij Dei officia, liberare à cunctis malis, ab ira Dei, à morte æterna, & pœnis alijs iræ Dei comitantibus, cum sit noster Immanuel, *Rom. 8. Esa. 49. Ioh. 16. 1. Pet. 1. Esa. 66. 7.*

R E G V L Æ.

Iustis debet bene esse, scilicet juxta reuelatio

latio.

lationem Euangelij, cum erunt prorsus liberati à peccato, Non tantum imputatione & inchoatione, sed etiam consummatione nouitatis.

Alia afflictiones sunt ὑπογίαι, alia δοκιμασίαι & μαρτύρια. Solius autem Christi obœdientia est λύτρον, id est, precium pro peccatis.

Item, alia sunt mala αὐτόματα, quæ præter nostram culpam accidunt: alia ἐκδοσίαι, quæ errore vel contumacia ipsi nobis accersimus, quorum tamen fons est peccatum.

Per quæ quis peccat, per ea punitur.

In omni consolatione sic tantum minuitur dolor, cum obiectum bonum intuemur.

Item: Leuatur dolor, cum scimus nos à Deo iuari, & spem habemus mitigationis in hac vita.

Certissimum est, efficaciam consolationis experiri conuersos ad Deum, in vera inuocatione.

In diuina consolatione prius assentiendum est verbo externo, deinde sequitur sensus consolationis. In Philosophia verò sequitur assensio experientiam.

E CA

Quinta consideratio est rerum peten-
darum quæ non sunt prohibita à Deo, &
quarum petitio congruit cum Decalogo,
& promissionibus diuinis, de bonis spiri-
tualibus & corporalibus, *Ioh. 16. Iacob. 2.*
1. Ioh. 5.

Quid est Gratiarum actio ad Deum?

Est veritas, quæ profitetur, accepta esse
à Deo beneficia, & verè esse Deum, esse o-
mnipotentem, præsentem & opitulatorem,
Et est opus Iustitiæ, qua te obligas ad of-
ficia Deo grata. *Psal. 47. 33. 34. 50. 103. 1. Thes-*
sal. 5.

Formæ Inuocationum & Gratiarum
actionis habentur infra.

*Suntne inuocandi Sancti, qui ex hac vita
discesserunt?*

Non: quia est corruptela Ethnica & I-
dolatria horrenda quæ in Maiestatem &
gloriam Dei contumeliosa est & blasphe-
ma. *Matth. 4. 11. Esai. 64. 46. Apoc. 19. 22.*

THEOLOGICÆ GNOMÆ
seu maximæ.

1. *Inuocatio veri Dei est summus cultus Ec-
clesiæ.*
2. *Non est difficilius opus preceatione, igitur
fideliter exerceatur: Agathonis Eremitæ.*
3. *In-*

3. *Inuocatio est solius Ecclesie propria.*
4. *In qualibet vera inuocatione fit aut crescit Conuersio, seu Pœnitentia ad Deum.*
5. *Non peti alia bona possunt, nisi prælucente promissione Gratia.*
6. *Fidem, qua petit remissionem, oportet in specie hæc ipsa bona petere & expectare, sine conditione.*
7. *Fides, qua petit bona corporalia, petit cum conditione.*
8. *DEVS non dat euentus mox, & ijs modis, quos cogitat humana ratio, que admonitio de mora & modo diligenter tenenda est.*
9. *Oportet semper orare, & non languescere.*
10. *Preces & lachrymæ sunt arma Ecclesie.*
11. *Plerumq; præcepta coniuncta sunt de petitione & gratiarum actione, quia utraq; necessaria est ad agnitionem Dei.*

CAPVT XIII.

DE CHRISTIANA libertate.

Quot sunt gradus Christiana Libertatis?

Docendi causa gradus distinguuntur,
& sunt hi:

1. Primus est Gratia, id est, liberatio à Le-

ge & Condemnatione æterna, quòd videlicet certò dantur remissio peccatorum, reconciliatio, imputatio iustitiæ propter Mediatorem, Gratis, Fide, qua fit viuificatio & liberatio ab æterna morte, & donatur hæreditas vitæ æternæ. *Esa. 45. 52. 1. Ioh. 1. Zach. 11. Rom. 6. Luc. 5. 1. Pet. 5.*

II. Secundus est donum per Gratiã, id est, Filij efficacia in credentibus per Euangelium & per Spiritum sanctum, quæ efficacia est viuificatio, id est, consolatio & inchoatio vitæ æternæ (qua à peccato, morte, diabolis, & omnibus miserijs liberi, habemus etiam libertatem faciendi pia & Deo placentia opera) *Ioh. 8. Rom. 15. Gal. 3. Osee. 11.*

III. Tertius, est liberatio à Ceremonijs, & Forensibus Legibus Moyfi: Et liberatio à traditionibus humanis in Ecclesia. *Act. 10, 15. Gal. 5. Col. 2. Ezech. 20. Matth. 15.*

REGVLA.

Liberat Filius Dei dupliciter: Merito & efficacia.

Non sunt alligati Christiani ad vllius gentis politiam.

Vbi est opus ordine lectionum & temporũ, fiat sine opinione cultus, & sine opinione necessitatis.

Ex.

*Extra casum scandali ritus instituti ab
Ecclesia possunt omitti, sine peccato.*

CAPVT XIV.

DE ORDINIBVS in communi vita.

Hoc est,

DE CONIUGIO, MAGISTRA-
tibus, & gubernatione Ecclesiastica.

Quid est Coniugium?

Coniugium est legitima & indissolubi-
lis copulatio vnus Maris, & vnus Fœ-
minæ, instituta diuinitus, vt agnoscamus,
Deum esse mentem castam, & ei in casti-
tate seruiamus, & hoc modo propagato
genere humano colligatur Ecclesia Deo.
Et quidem Ecclesiæ initium fuit illa pri-
ma societas duorum coniugum, *Gen. 2. Le-
uit. 18. 20. Matth. 19. 1. Cor. 7.*

Quid est Magistratus Politicus?

Magistratus Politicus est Persona à
Deo ordinata, ad conseruationem Legis in
externa disciplina, & quidem vtriusq; ta-
bulæ Decalogi, & ad pacis defensionem,
& habet potestatem puniendi vi corpora-
li, *Sap. 6. Rom. 13. 2. Par. 20. Dan. 2.*

Quid differt à Politia gubernatio
Ecclesiastica?

Minister Euangelij est Persona ordinata à Deo, mediatè vel immediatè, ad docendum Euangelium, ad Sacramentorū administrationem, & ad puniendum verbo non vi corporali, per hoc ministerium spirituale Deus est efficax, dat remissionem peccatorum & Spiritum sanctum, & multos regenerat ad vitam æternam. *Eph. 4. Ioh. 20. 2. Cor. 1. Luc. 22.*

Quæ sunt præcipua officia magistratus Ciuili?

Quatuor sunt: Primū sonare vocem Decalogi, in genere humano. Intelligatur autem appellatione Decalogi vniuersa Lex naturæ. Ac vult Deus primas normas esse omnium Legum, & vniuersæ gubernationis has Leges, quarum summam in Decalogo complexus est, quem rectè vult intelligi. *Deut. 3. Esa. 3. 2. Par. 19. Prou. 8.*

Secundū est, Magistratus sit executor Legum Decalogi in punienda earum violatione vi corporali. *Rom. 13. Gen. 9. Deuter. 27. Leuit. 24.*

Tertium est, addere Leges Decalogo, id est, legibus naturæ de ciuilibus negoci-

is,

is, sed hæ additiones non pugnent cum legibus naturæ: Verùm sint determinationes certarum circumstantiarum additæ communibus notitijs naturalibus. Non condant dogmata in Ecclesia. nec instituant cultus Politici Magistratus. *Prou. 20. Deut. 1. 1. Theff. 4. 1. Pet. 4.*

Quartum est, Magistratus sit executor etiam suarum Legum, in pœnis vi corporali. Et habent pœnæ suos gradus. *Syr. 10. Psal. 101. Exod. 23. Prou 11. Rom. 13. 2. Par. 19.*

Quæ sunt officia Subditorum?

Subditi vicissim Magistratibus debent honorem & amorem seu reuerentiam: obœdientiam: tributa: omnia officia externa, & vt vota faciant pro Magistratu. *Roman. 13. Prou 22. 1. Reg. 8. Tit. 3. 1. Tim. 2.*

REGVLÆ.

1. *Summus amicitie gradus est fœdus coniugale.*

2. *Et Coniugium & politicus ordo res sunt à Deo aeterno institutæ & approbatæ, expressa voce diuina.*

REGVLÆ DE CONIUGIO ad gradus discernendos.

Cum hæ Regulæ omnes recitentur in Examine, habeant hic suum locum, etiam si pueris non proponantur singulæ.

E s

1. Quos

I. Quot sunt Persona, tot sunt gradus, una demta, videlicet, stipite in recta linea ascendentium & descendentium.

Item: Nulli ascendentes & descendentes inter se possunt conubium contrahere.

II. In linea aequali quoto gradu distat persona altera à communi stipite: toto gradu inter se distant, intellige de collateralibus.

III. In linea aequali quoto gradu remotior distat à stipite, toto inter se distant.

IV. Quoto gradu quispiam est mihi consanguineus: toto gradu vxor eius est mihi affinis.

V. Consanguinei mei non sunt affines consanguineis vxoris meae.

VI. Persona addita Persona, per Coniugium mutat genus attingentia, sed non gradū.

VII. Prohibitiones diuina nequaquam solui humana autoritate possunt: sed interdum probabilis ratio incidere potest, quare humana prohibitiones laxentur. Nam pio Magistratui dispensatio libera relinquitur.

VIII. Prohibitiones de Cognatione spirituali prorsus reijcienda sunt, cum sint inanes & vana.

IX. In gradibus juris diuini prohibetur matrimonium contrahendum & dirimitur contractum.

*du. Sed in gradibus juris positivi prohibetur
contrahendum & non dirimitur contractu.*

*X. Nulla est prohibitio in secundo & tertio
genere affinitatis.*

*XI. Non quaerendum est, quomodo excu-
sandi sint Patres de polygamia, quia sancti
non sunt sine vicijis sui temporis.*

*XII. Coniugia mutuo consensu junguntur, a
quo absit error & violentia.*

*XIII. Desponsationes judicantur irrita re-
fragantibus parentibus, in Ecclesiis harum
regionum.*

*XIV. Conditio honesta, & pertinens ad
Coniugium, adiecta in principio contractus,
si non fuerit impleta, dissolvit contractum.*

*XV. Si verò est conditio peregrina, non per-
tinens ad Coniugium, intelligitur esse ociosa,
& pronunciat pro Coniugio.*

*XVI. Dissolvi possunt Sponsalia & Coniugi-
um propter errorem Personae, non propter er-
rorem fortunae.*

*XVII. Nec captivitas dissolvit Coniugia,
nec deportatio, nec morbi contagiosi & incu-
rabiles.*

*XVIII. Coniugium est mundum in creden-
tibus, quia est sanctificatum verbo Dei.*

*XIX. Evangelium permittit Coniugium his,
qui-*

quibus opus est, nec tamen cogit ad coniugi-
um, qui continere volunt. Hanc libertatem
& Sacerdotibus concedendam esse manife-
stum est, nec stabilienda est Lex de perpetuo
Calibatu. Quam Legem de calibatu, cum
alijs Diabolicis & impijs legibus Episcopo-
rum Magistratus pius, qui est imago & mi-
nister DEI, abolere, & pium Coniugium omni-
bus concedere debet, juxta Legem diuinam.

DE MAGISTRATIBVS

ex locis

REGVLÆ.

- I. Euangelium nec abolet nec improbat Oe-
conomicum & Politicum ordinem.
- II. Et concessum est Christianis facere Oe-
conomica & Politica opera, & necesse est
eos juxta vocationem in illis officijs seruire
civili vite.
- III. Euangelium non precipit, ut nostra po-
litia regantur legibus Forensibus Moysi, nec
nouam aliquam corporalem Politiam consti-
tuit, sed precipit, ut presentes politias tueri
& ornare studeamus.
- IV. Euangelij doctrina seuerè precipit de
obœdientia, & affirmat, peccatum mortale
esse non obœdire mandatis legitimi Magi-
stratus, si tamen non jubeant facere contra
mandata Dei.
- V. Non

V. Non est obœdiendum, cum homines mandant, ut faciamus contra mandata Dei, sed mandatum Dei est anteferendum.

VI. Non licet Magistratibus facere contra jus diuinum, & contra jus naturale.

VII. Ad principum & Magistratus ciuilibus officium præcipue pertinet cura literarum & scholarum iuuandarum.

VIII. Politicus gubernator sit custos tabularum veterarumq; Legis Moysi, quod ad æternam disciplinam attinet.

IX. Magistratus, ut ceteri p̄i, considerent etiam dogmata, & si quis falsas & impias opiniones serit aut defendit, hunc iudicent esse Anathema, aut compescant.

REGVLÆ DE SVB- ditis.

Doctrinã cœlestis amplius flagitat quàm Leges ipsa, & iubet honore affici Magistratus?

Discernenda sunt res & Persona.

Regulariter impossibile est effugere pœnas in hac vita eos, qui ciuilem iusticiam violant, & potestatibus resistunt.

REGVLÆ DE POTE- state Ecclesiastica.

I. Tenendum est discrimen Ecclesiasticæ potestatis, & potestatis gladij. II. Epi-

II. Episcopi non habent auctoritatem con-
dendi leges, ad consequendam vitam eter-
nam.

III. Non debent Episcopi traditiones con-
tra Euangelium condere, aut traditiones su-
as contra Euangelium interpretari.

IV. Habet Episcopus potestatem ordinis &
jurisdictionis, sed neq; regiam, hoc est, supra
legem, neq; tyrannicam, hoc est, sine certa le-
ge, nec sequitur, quòd possit novos cultus in-
stituere.

V. Rómanus Pontifex non est super alios E-
piscopos & Pastores jure diuino, nec habet u-
trumq; gladium.

REGVLA TENENDA IN
omni gubernatione.

Primum amplectere verbum Dei, & Deo
obædias, postea euentus commenda Deo, Nec
omnes euentus possunt prospici & regi huma-
no consilio.

CAPVT XV.

DE REGNO

Christi.

Quale, & quid est Regnum Christi?

Non est mundanum imperium, sed spi-
rituale Regnum, & est Filium Dei mis-
sum

sum esse ad Ecclesiam, initio prolata pro-
missione, & colligere ac seruare Ecclesi-
am, & deinde assumpta humana natura
post resurrectionem exaltatum esse, &
jam hanc Personam, quæ est Deus & ho-
mo, sedere ad dextram Patris, seruare & re-
stituere Ministerium Euangelij, & colli-
gere & viuificare Ecclesiam Verbo, & da-
to Spiritu sancto, & protegere eam mirabi-
liter contra diabolos & tyrannos, & post
hanc vitam resuscitare eam, & dare æter-
nam salutem & gloriam. *Iohan. 20. Luc. 22.
Ioh. 17. Rom. 8. Esa. 11. Eph. 3. 2. Cor. 6. 1. Ioh.
han. 3.*

*Quid est resuscitatio Mor-
tuorum?*

Est actio Dei externa, qua hæc ipsa cor-
pora nostra jam à nobis gestata, diuinitus
recepta vita ex monumentis proditura
sunt, à regenerationum & corruptionum
vicissitudine vindicata, renouata cum to-
tius naturæ innouatione, & nos commu-
nicatione lucis, sapientiæ, & iustitiæ diui-
næ, ac vitæ æternæ, fruemur. *Iob. 19. Esa.
26. 24. 35. Dan. 12. Ioh. 5. 0. 1. Cor. 15. Ezech.
37. Psal. 16. 32. 34. 49.*

Quid nominatur Vita æterna?

Vita

Vita & gloria æterna, est status beatorum, post hanc vitam, in qua Deus illos in vniuersum liberatos à peccato & morte perfundet coràm sua luce & sapientia, & implebit sua iusticia & læticia, qua inflammati agemus Deo gratias indesinenter & bonitatem ipsius ac misericordiam perpetuis laudibus celebrabimus. Hac nihil sapientius, nihil melius, nihil tranquillius, nihil omnibus bonis affluentius cogitari potest, vbi Deus erit omnia in omnibus. *Isa. 65. 06. Osee 13. Matth. 25. 22. Ioh. 3. 10. 1. Corinth. 4.*

Hic est Finis omnium bonorum, quæ præcipuè ab hominibus expetenda sunt, confirmans nos de immortalitate, & de cessatione omnium miseriarum, quibus hæc mortalis vitæ obnoxia est.

REGVLÆ.
Figuras corporalis politia, interdum accommodatas ad Regnum Christi æternum, necesse est allegorice intelligi. Regnum gratia & gloria differunt non re ipsa, sed modo rei seu gradibus.

Propheta cum de Christo loquuntur, sæpe figuris vtuntur sumtis ab imperijs mundi.

Execrandus error est fingere Ecclesiam

an-

ante nouissimum diem politiam quandam
mundanam futuram esse.

Resuscitatio mortuorum est opus solius di-
uinitatis proprium.

Vita aeterna erit perpetua adoratio, id
est, DEI cognitio & iustitia sine peccato &
sine morte.

Etiam amissis omnibus bonis corporali-
bus, & cum vita corporis certò amittenda
est: tamen retinenda est promissio gratiae &
vita aeternae.

Certissimum est, non procul esse finem
mundi, & vitam aeternam, quia Deus etiam
abrumperet tempus circa finem.

Θεῷ μόνῳ δόξα καὶ Φιλανθρώπῳ
δόξα.

F

ΟΡΟΙ

ΟΡΟΙ ΤΩΝ ΚΕΦΑ-
ΛΑΙΩΝ ΤΓΙΟΤΣ ΔΙΔΑΧΗΣ
Ἐ Χριστιανισμῶ.

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Ἐ Χριστιανισμῶ, ὅτι διδα-
σκαλία τῶν τῶ θεῶν λόγων κηρύκων, ὅτι ἡ-
δευθεῖσα πρὸς τὴν τῶν νεῶν καὶ ἀνηκόων ἐν ἔν-
νοιαν, διδασκομένων τὴν τῶ Χριστιανισμῶ ἐπι-
θεῖαν. ἐν τῇ πρὸς ῥωμ. κεφ. 6. α. κορινθ. ιδ.
πρὸς Γαλάτας 5.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ, ἐξομολόγησις ὅτι
πίστεως, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐλεηθέντες
ὑπὸ θεοῦ ἀποκαταλλάσσονται αὐτῷ πάντες οὐ-
τὰ τῶ Χριστοῦ φρονεῖντες.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ καλεῖνται, μαθητὰ τῶ ὑ-
γιῶς διδασκαλίας, καὶ ἐπιθεῖας, καὶ κλητοὶ
κοινῶς ἐκκλησία Ἐ Χριστοῦ.

ΕΥΣΕΒΕΙΑ, ὅτι ἡπιστήμη τιμῆς ἀληθῆς
τῶ πρὸς τὸ θεόν, καὶ σωθῆ Ἐ νεῖμα αὐτῶ καὶ
πάντα, ἢ θεοῦ ὁπίγνωσις.

ΘΕΟΣ, ὅσις ὅτιν ἀίδιτος καὶ ἀθάνατος,
καὶ παντοδύνατος, καὶ πανάγαθος, φύσις
ἀσφίγξατος, αἰτία πάντων ὅσα ἔκτισται,
καὶ Ἐ εἶναι πᾶσιν δεχθῆ. ποιητὴς καὶ σωτὴρ
ἀπάντων, πατὴρ ἀναρχος καὶ ἀγέννητος,
υἱός

A-

DEFINITIONES CAPI-
tum sana doctrinae Christi-
anae.

α-
η-
ε-
τ-
δ.

CATECHESIS CHRISTIANISMI,
est doctrina Praeconum diuini sermonis,
accommodata ad juniorum & adhuc rudiū
intelligentiam, pietatē Christianismi discen-
tium. Rom. 2. 1. Cor. 14. Gal. 6.

β-
ε-
δ

CHRIſTIANISMVS, est Confessio Fi-
dei, quod misericordiam consecuti à DEO in
nomine Iesu Christi reconcilientur ipsi omnes,
qui Christi partium sunt.

γ-
δ

CHRIſTIANI vocantur discipuli sanae
doctrinae & religionis, sunt q̄ vocati communiter
Ecclesia Christi.

ε-
ζ

VERA RELIGIO, est scientia veri cul-
tus diuini, & diligentia praestandi illum cul-
tum per omnia. Vel, est Dei agnitio.

η-
θ-
ι

DEVS, est essentia aeterna & immortalis,
ac omnipotēs, omnimodè bona, natura incir-
cūscripta, causa omniū, quae sunt creata, &
principiū essentia omnib⁹. Creator & sospita-
tor omniū, Pater absq̄ principio & ingenit⁹,

F 2

Filius

υἱὸς μονογενῆς σωμαίδιου, ἅγιον πνεῦμα ἀμ-
φοῖν, ἐκπορευόμενον δι' υἱὸν ἐκ τοῦ πατρὸς.

Τὸ γὰρ ἕσιώδες τῆ φύσεως τοῦ θεοῦ ἀμερές τε καὶ
ἀδιαίρετον πάντως, τὸδε ὑπερβατικὸν τῆ ιδιότη-
τος, τοῖς γνωρίσμασι τῶν προσώπων διασο-
λῶ λαμβάνει.

Ὁ ΘΕΟΣ ΠΑΤΗΡ, πρωταῖος ἀπάντων,
ἀναρχὸς τε καὶ ἀγέννητός ἐστι, ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ
γῆς, καὶ πάντων κτίσεως, ὅσα γ' ἐκτίθη.

Ὁ ΤΙΟΣ ΤΟΥΤΟ ΘΕΟΥ, εἰκὼν ἐστὶ θεοῦ
ἀοράτου, λόγος ἐκυπόστατος, καὶ μέσον τῆς θεί-
ας τριάδος προσώπων, τῆ ἕσια θεὸς ἀληθινός,
καὶ τῆ ὑπόστασις μονογενῆς υἱὸς θεοῦ πατρὸς,
σωμαίδιου ἐομοσίου τῷ αἰδίῳ πατρί. ὁ με-
σιτεύων αἰεὶ μεταξύ θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων, ὁ
ἐνανθρωπήσας ἀναμάρτητον σάρκωσιν, ἐν ἕνι
καὶ ψυχῶν ἐσῶμα ἐσχηκῶς, κατ' ἀλήθειαν ἐκ
τῆς θεοτόκου παρθένου Μαρίας, ὁ σωτὴρ καὶλυ-
τρωτὴς ἡμῶν κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ βασι-
λεὺς ἀπάντων, ἀληθινὸς θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἀ-
φράστως καὶ ἀκατανοήτῳ ἐνώσεως τρόπῳ, τῆς θεί-
ας φύσεως τὴν ἀνθρωπείαν προσλαβῆσθαι καὶ
συζευξάσθαι αὐτῇ.

Τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἐστὶ τὸ τρί-
τον τῆς σωμαίδιου καὶ ὁμοσίου καὶ ὁμοδόξου
θείας τριάδος προσώπων, ἐκπορευόμενον ἐκ
τοῦ πα-

*Filius Unigenitus, coaeternus, Spiritus S. utro-
rumq; procedens per Filium ex ipso Patre.*

*Nam substantialis natura Dei partes non
habet, neq; diuidi potest, sed proprietates hypo-
statica distinctionem capit Personarum no-
tionibus.*

*DEUS PATER, Primum Principium uni-
uersorum, ipse principio carens, & ingenuus
est, factor caeli & terra, & creator uniuers-
orum, quaecunq; sanè creata sunt.*

*FILIUS DEI, imago est DEI inuisibilis, ser-
mo hypostaticus, & media persona diuina
Trinitatis, estq; substantiâ verus DEVS, &
hypostasi seu persona unigenitus Filius DEI
Patris, coaeternus & consubstantialis aeterno
Patri. Qui se medium semper interponit in-
ter Deum & homines, Homo factus assumpta
carne absq; peccato, mentem, animã & cor-
pus habens verè ex Deipara virgine Maria,
Saluator & Redemptor noster Dominus I E-
SVS CHRISTVS, & Rex uniuersorum, verus
DEVS & Homo, ineffabili & incomprehensi-
bili vnitionis modo, natura humana assum-
pta à diuina, & simul copulata.*

*SPIRITVS SANCTVS, est tertia,
coaeterna, consubstantialis & conglorifican-
da, diuina Trinitatis Persona, procedens ex*

Ἐ πατρὸς, καὶ τὰς γραφάς. καὶ ἔδεν γ' ἡ πλον
καὶ τὸ ὑἷον πνεῦμα ὄν. ἔ φωνητὸν ἔδὲ ποιητὸν, ἢ
κλίτον, ἀλλὰ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀφ' οὗ
πᾶς ἀγιασμός ὡραίνεται τῇ ἐκκλησίᾳ. Χρι-
στῷ.

ΟΥΣΙΑ, τὸ ὄν καθ' ἑαυτὸ, ἢ, τῶν ὄντων ἐκά-
στου ἐνοειδῆς κατὰστασις. ἢ, ἕπαρξις τῶν ἀπλῶς
καθ' ἑαυτὸ, καὶ μὴ ἐν ἑποκλήμῳ ἑτέρῳ ὄντι. ἢ,
ἢ, πρᾶγμα ἀνυπαρκτὸν μηδενὸς ἑτέρου δεύ-
μενον πρὸς σύστασιν. ἢ, τὸ κοινὸν καὶ ἀμέριστον,
καὶ ἀδιείρητον τῆ φύσεως, ἢ γὰρ τῆς θεότητος.

ΦΥΣΙΣ, ἔσθια κοινὴ ἰδιωματικῶν ὑποστά-
σεων, ὧν αὐτὴ περιέχει.

ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ, τὸ καθ' ἑαυτὸ ἰδιοσυστά-
τως ὑφιστάμενον. ἢ, τὸ ἴδιον πρὸς τὸ κοινόν. ἢ,
ἰδιότης ὑπὸ τὴν φύσιν ὑφιστάμενη.

ΥΠΟΣΤΑΤΙΚῆ ἘΝΩΣΙΣ, ἢ τὰς
διαφόρων ἔσθιας ἢ φύσεως εἰς ἓν πρόσωπον, ἐ τὴν
αὐτῶν ὑπόστασιν σιμάγασα, καὶ σιυδέσασα.

ΥΠΟΣΤΑΤΙΚῆ ΔΙΑΦΟΡΑ, λόγῳ
καθ' ὄν ἢ κατ' ἀθροισμὸν τῶν θεωρημῶν ἰδιω-
μάτων κοινῶν τῆ ἔσθιας ἑτερότης τέμνυσα κατ' ἀ-
ριθμὸν ἄλλο ἀπ' ἄλλου τῶν ἀτόμων ποιῆται
πληθυσί.

ΑΪΔΙ-

Patre secundum scripturas, cum nihilo secius
etiam Filij ille Spiritus sit. Non genitus, neq;
factus aut creatus, sed procedens ex DEO, à
quo omnis sanctificatio peruenit ad Ecclesi-
am Christi.

ESSENTIA, quod est re ipsa per se. Aut,
est dispositio uniformis cuiuslibet eorum
quae sunt. Aut, est substantia eius, quod est
simpliciter per sese, & non in alio subiecto.
Aut, res per se subsistens, nullius alterius in-
digens ad constitutionem. Aut, communica-
tum id, quod neq; partes, neq; distantiam
habet in natura, id est Deitate.

NATURA, est substantia communis pro-
prietatum in Personis, quas ipsa continet.

PERSONA, est per se subsistens, ita ut pro-
prium habeat constitutionem. Aut, est proprium
praeter commune. Aut, proprietates in una na-
tura substantia consistens.

PERSONALIS VNIO, est quae diuersas Es-
sentias aut naturas, in unam Personam, &
eandem hypostasin copulat & coniungit.

PERSONALIS DIFFERENTIA est oratio,
qua secundum collectionem conspicuarum
proprietatum essentiae, diuersitas discernens,
in numero aliud ab alio, facit pluralitatem
indiuicorum.

ΑΪΔΙΟΝ, τὸ κτ' πάντα χρόνον, καὶ πρότερον
ὄν καὶ διαφθειρόμενον μηδέποτε.

ΑΘΑΝΑΤΟΝ, τὸ ζωὴν ἔχον ἀφθάρσασαν
αἰεὶ καὶ ἀπολλύμενον ἕδέποτε.

ΠΑΝΤΑΔΥΝΑΜΟΝ, τὸ ὑπὸ μηδεμι-
ᾶς ἰσχύος ἑτέρας κρατέμενον, καὶ πάντα ἔχον
αὐτὸ ὑπερβία.

ΑΓΑΘΟΝ, τὸ αἰὶον σωτηρίας τοῖς ἴσιν, καὶ
ἕ πάντα ἐφίεται, αὐτὸ ἕνεκα.

ΑΪΤΙΟΝ, ἐξ ἑ, καὶ δι' ἑ τὸ εἶναι ἑτέ-
ροις.

ΑΡΧΗ, ἕ πρότερον ἕδεν, ὑπερβαῖ μετ' ἐκεί-
νο τὰ ἄλλα.

ΑΝΑΡΧΟΝ, τὸ κύριον ἀρχῆς ἀπάντων,
πρώτη, καὶ ἀπλή δεξιὴ ὄν.

ΑΠΕΡΙΓΡΑΠΤΟΝ, τὸ μήτε τόπω, μήτε
λόγῳ ἢ διανοίᾳ περιέριτον, καὶ καταλη-
πτόν.

ΓΕΝΕΣΙΣ, τὸ ὑπαρξίς εἶναι ἢ πορευσις
εἰς τὸ εἶναι.

ΑΓΕΝΝΗΤΟΝ, ἀνυπαίτιον, ἕ πρώταρ-
χον πάσης ὑποστάσεως.

ΠΟΙΗΤΗΣ, αἰεὶ ἕ τοῖς μὴ ἴσιν πρότερον,
ἕ ἕδεν ὑπερβόν, ἢ δεξιὴς τ' κινήσεως.

ΣΩΤΗΡ, ὁ τ' ἀβλαβὴς περιποιήσεως ἕ ἕ
αἰεὶ ἕ ἀμείναι αἰεὶ ἕ.

ΣΩΤΗ-

*AETERNVM, est quod secundum omnem
temporis rationem prius est & nunquam la-
befactatur.*

*IMMORTALE, est quod habet vitam per-
manentem perpetuam, & nunquam extinguitur.*

*OMNIPOTENS, quod sub nulla alia pote-
state tenetur, & ipsum habet uniuersa sub-
dita.*

*BONVM, est causa conseruationis eorum qua
sunt, & quod omnia appetunt propter seipsum.*

CAUSA, ex quo, & per quod esse est alijs.

*PRINCIPIVM, ante quod prius est nihil, a-
lia vero sunt sequentia post illud.*

*ABSQUE PRINCIPIO, est possessiuum prin-
cipij uniuersorum, primum & simplex prin-
cipium existens.*

*INCIRCUMSCRIPTVM, quod neq; loco,
neq; sermone, aut intellectu definiri & com-
prehendi possit.*

*GENERATIO, est essendi subsistentia. Aut,
productio ad esse.*

*INGENITVM, cuius causa nulla subest, &
primordium omnis hypostaseos.*

*CREATOR, est autor eorum, qua prius non erant,
ut fierent postea. Aut, princeps omnis motus.*

*SALVATOR, est incolumitatis, & perma-
nendi alicuius in aeternum, author.*

F S

SAL-

ΣΩΤΗΡΙΑ, ἢ εἶναι ἀθάλασιπ[Ⓞ] Διαμο-
νή. ἢ περιποιήσις ἀβλαβής.

ἌΓΙΟΝ, τὸ ἀπὸ παντός μολυσμῶ, καὶ πι-
λιδ[Ⓞ] ἐκκαθαρμύον.

ἌΓΓΕΛΟΣ, πνεῦμα λειτουργικόν. ἢ ἀγγελ[Ⓞ]
εἰσία νοερὰ, ἀκίνητ[Ⓞ], αὐτεξέσι[Ⓞ], ἀσώμα-
τ[Ⓞ], θεῶ λειτουργῶσα, καὶ χάριν ἐν τῇ φύσει
τὸ ἀθάνατον εἰληφῶσα. ἀόριστ[Ⓞ] μὲν πῶς, ὅτι
ἀπερίγραπτ[Ⓞ] δέ, καὶ δυσκίνητ[Ⓞ], ἀλλ' ὅτι ἀ-
κίνητ[Ⓞ], ἀφθαρτ[Ⓞ], ἀμεταμέλητ[Ⓞ], μετα-
διδῶσα τὰ ἴδια νοήματα, καὶ βελεύματα ἀνευ-
προφορικῶς λόγῳ. Διαφορὰ δὲ τῶν ἁγίων
ἀγγέλων, καὶ τῶν πονηρῶν ἢ γυν τῶν διαβόλων,
ἐν τῷ τῷ μόνῳ. ὅτι οἱ ἅγιοι ἀγγελοι φυλάξαν-
τες τὴν ἀληθείαν, καὶ χάριτ[Ⓞ] δῶρον ἀκίνητοι
νῦν εἰσι τῇ θεῶ χάριτι πρὸς τὸ κακὸν ὡσπερ τὸ
τῶν διαβόλων φύλον, ἐκπεπρωκὸς τὴν χάριτ[Ⓞ]
καὶ ἀληθείαν ἀκίνητόν ἐστι τὸ λοιπὸν πρὸς τὰ
καθόν.

ΨΥΧΗ, εἰσία ἀσώματ[Ⓞ], σώματι ὡς ὄργανον
χρωμένη, ἰδιοτρόπως καθ' ἑκάστην γέν[Ⓞ] τῶν
ζώων. ἢ, αἰτία κινήσεως ζωτικῆς.

ἈΝΘΡΩΠΟΥ ΨΥΧΗ καὶ τὴν τὴν ἁγίας ἐκκλη-
σίας. Ἀρίληψιν, εἶναι, εἰσία ζῶσα, ἀπλή εἰς ἀσώ-
ματ[Ⓞ].

*SALVATIO, est conseruatio perpetua in
eternum permanendi. Aut incolumitatis
status ipse.*

*SANCTVM, quod est ab omni inquinamen-
to & deformitate perpurgatum.*

*ANGELVS, est Spiritus publici muneris mi-
nistratorius. Al: Angelus est essentia intel-
ligens, nunquam ociosa, sui arbitrij, incorpo-
rea, Deo seruiens in publico munere, qua ex
gratia in sua natura immortalitatē accepit.
Indefinita quodammodo, sed nō incircūscri-
pta tamen. Non facile mutabilis, sed tamen
nō immutabilis, incorruptibilis, pœnitere ne-
scia, circumferens sensa animi sui, & consilia
sine sermone vocali. Differentia verò sanctorū
Angelorum & malorū, seu Diabolorū, in hac
re una consistit, quod Angeli sancti custodi-
entes donū veritatis & gratia, immoti nunc
sint gratia Dei, ne ad malum inclinent, sicut
Diabolorū genus, quod excidit ex gratia &
veritate, nec in posterum mouetur ad bonū.*

*ANIMVS, est essentia incorporea, corpo-
ri communicans tanquam organo, peculiari
modo iuxta quodlibet genus animalium. Al:
est causa motus viuifici.*

*HOMINIS ANIMVS, juxta Ecclesie sacra-
traditionem, est essentia viuva, simplex & in-*

cora

μα]⊙ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κατ' ἴδιαν φύ-
σιν ἀόρατ⊙, ἀθάνατ⊙, λογική τε, καὶ νοερά,
ἀχημάτις⊙, ὀργανικῶ κεχημημένη σῶμα, καὶ
τέτω ζωῆς αὐξήσεώς τε ἑαυτῆς, καὶ γνησίσε-
ως παρεκλή, ἔχ' ἕτερον ἔχουσα παρ' ἑαυτῶ τ'
νῆν ἀλλὰ μέρ⊙ αὐτῆς τὸ καθαρώτατον.

ΣΩΜΑ ὄγκ⊙ τριτάτατ⊙, μήκ⊙ ἔ-
χων, καὶ πλάθ⊙, καὶ βάθ⊙ ἠγχι ὑψ⊙, καὶ
πάχ⊙.

ΣΩΜΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ, σύστημα πολυμερές ἐκ
τῶν καλῶν μελῶν συγκείμενον. ὄργανον ὄν
ψυχικῆς δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας, καὶ κινήσεως
ζωϊκῆς.

ἌΝΘΡΩΠΟΣ, ζῶον θνητὸν μόνον τ' κατὰ
λόγους ὀπίσημος, καὶ νῆ δεκτικόν, ἐκτισμένον
πρὸς εἰκόνα θεῶ εἰς ὁσιότητα, καὶ εὐσέβειαν, καὶ
πίστεως ἀρετῆς κάλλ⊙.

ΖΩΗ, ὡρατήρησις, καὶ μονή τ' εἶναι.

ΠΡΟΑΪΡΕΣΙΣ, κινήσις ψυχικὴ ἥτις θε-
λευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐν πρὸ ἑτέρω προκείμενα
αἰρεῖται.

ἘΚΟΤΣΙΟΝ, κίνημα ὡ ἐπ' ἀμφῶ, τὰ κα-
λὰ καὶ τὰ κακὰ νομιζόμενα αὐτοθελῶς ἐλλαυνό-
μεθα. τὸ ἡ αὐτεξέριστον Δία τε τὴν ἐνοικῆσαν ἀ-
μαρτίαν, καὶ Δία τὰς ἐνεδρας ἑπὶ τὴν βίαν τ' Δία-
βόλῃ, πάνυ τε εἰς γενὸν σινελάθη, καὶ λείπηται
τέτω ἕνεκα καυχῆσθ' τόπ⊙ ἑδεμιά.

ἌΜΑΡ-

corporea, corporeis oculis, quoad suā naturā
inuisibilis, immortalis, rationalis & intelli-
gēs, formā nō recipiens instrumentali corpore
perfruēs, cui suppeditat vitā, augmentatio-
nē, sensū & generationē, nō habēs prater sei-
psā mentē aliā, sed est pars sui ipsi purissima.

CORPVS, est moles trium dimensionum,
longitudinem habens, latitudinem & pro-
funditatem, seu altitudinem & densitatem.

CORPVS ANIMALIVM, est compages mul-
tarum partiū, composita ex ijs, quae membra
appellantur, instrumentum animalis poten-
tia & efficacitatis, atq; motus viuifici.

HOMO, est animal mortale, solum sciētia di-
sciplinarū liberaliū & mentis capax, iuxta
imaginē DE. ad sanctitatē & pietatē, ac v-
niuersae virtutis pulcritudinem creatum.

VITA, est asseruatio & duratio ad esse.

ANIMI PROPOSITVM, est motus animalis
qui deliberando, ea quae sunt penes nos, pra-
ferens iudicio suo vnū alteri, sumit & eligit.

LIBERVM ARBITRIVM, est motus, quo in v-
trāq; partē ad bona & mala propriā volūtate
impellimur. Illa verō potest aspropria, cum pro-
pter peccatū in nobis habitās, cum ob insidias
& vim Diaboli per quam in angustū coacta
est, & de hoc ostētationi nullū locū relinquitur.

PEC-

ΑΜΑΡΤΙΑ, ὅτι σέσησι τ' ὀρθότητῳ, ἢ
γυνεὺ ἔχοντῳ ἢ δέοντῳ ἀποτυχία, ἢ αὐ-
τῆ εἴη αὐτὸ κτεροπὴ ἔκαλδῃ ἢ αἰομία. ἢ παρὰ-
βασίς τῶν νομίμων.

ΝΟΜΟΣ, ὅτι Διάταξις τῶν πρακτέων καὶ
φυλακτέων, φανερωθεῖσα Διά τῶν ἐντολῶν ἔ-
θεῖς θελήματῳ. ἢ, λόγῳ ὀρθὸς περὶ πη-
κὸς μὲν ὧν ποητέον ἀπαγορευτικός ἢ ὧν ἔ ποιη-
τέον. νόμῳ ἐνίοτε μὲν παρ' ἀποστόλου διδασκα-
λίαν ἢ καὶ πρὸς ἀγγελμα σημαίνῃ ἐνιαχῆ ἢ τὴν
ἐντολίαν. ἄλλοθι ἐφόρησιν, μᾶλλον ἢ ὑπερ-
σῖασμόν τινα.

ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ, ὑπογραφή κεφαλαϊώδης,
ἔργων τε καλῶν καὶ ἀρεσκόντων τῷ θεῷ καὶ τῶν
ἐναντίων, αἰσχεῶν τε καὶ μισητῶν αὐτῷ.

ἘΤΑΝΓΕΛΙΟΝ κήρυγμα ὅτι μετανοίας, ἐπ-
αγγελίαν ἔχον ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ δι-
καιοσύνης καὶ κοινωνίας πνεύματῳ ἁγίῳ πρὸς
ζωὴν αἰώνιον, πάντων τῶν δωρεὰν Διά Χρι-
στὸν διδομένων πᾶσι τοῖς πιστεύουσι. ἄλλως, ὅτι λό-
γῳ χάριτῳ, καὶ ἐλέους θεοῦ, καὶ ἀφέσεως ἀ-
μαρτιῶν, ἔδικαιώσεως, ἢ τυγχάνουσι δωρεὰν
ἅπαντες οἱ μετανοοῦντες καὶ πιστεύοντες, εἰς τὸ ὄν
ἔθεῖς ἐνανθρωπήσαντα, ἔπακῶσαντα τῷ πα-
τρὶ, σωτήρα καὶ λυτρωτὴν, καὶ κύριον Ἰησοῦν
Χριστόν.

ΠΙΣΤΙΣ

PECCATVM, est priuatio recti seu integri-
tatis, id est, frustratio eius, quod bene & de-
bito modo se habet, & hac sc. fuerit boni seu
honestatis euersio. Aut est iniquitas. Al. est
transgressio eorū, quae Legibus cōstituta sunt.

LEX, est edictio de faciēdis & fugiendis,
patescēda per praeceptiones voluntatis diuinae.

Al. Est oratio recta, imperans, quae faciēda
sunt, & prohibens quae non sunt faciēda. LEX
quidem interdum apud Apostolum doctrinā,
aut etiam Praeceptionem significat, Alibi in-
citationem, ac potius dominationē quandā.

DECALOGVS, est descriptio comprehendens
Capita eorum quae honesta sunt, & Deo gra-
ta, itemq; contrariorum, turpium, & quae
Deus odit.

EVANGELIVM, praconium est Pœnitētia,
habens promissionē remissionis peccatorum,
& iustitiae, & communicationis sancti Spiritus
ad vitā aeternā his omnibus gratuito mu-
nere contingentibus propter Christū omnibus
credentibus. Al. est vox gratiae & misericor-
diae Dei, ac remissionis peccatorū, atq; iustici-
a, quam consequuntur omnes respicientes &
credentes in filium Dei, factum hominē, &
obedientem Patri, Saluatorem & Redem-
ptorem, Dominumq; nostrum Iesum Christū.

FIDES

ΠΙΣΤΙΣ, ὅτι βεβαία συγκατάθεσις τῶν
ἀκρόντων λόγου θεῶ καὶ πεποιθήσις ἐπὶ χάρι-
τι καὶ ἐλέει αὐτοῦ Διὰ τὸ σωτῆρι, καὶ λυ-
τρωτὸς ἔκκυριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐνεργῶσα
ἐν τοῖς ἀγίοις, καὶ εὐδωκίμω ἐν πάσῃ πράξει
καλῇ καὶ ἐναρέτῳ.

ΠΙΣΤΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ἢ δογματική, ὅτι
συγκατάθεσις ἀποκριτῶ, γνώμης εὐσεβῆς
καὶ πειθομένης τῷ θεῷ ῥήματι.

ΠΙΣΤΙΣ ΕΜΠΥΡΟΣ, ἢ θαυμάτε-
ρός ὅτι εἰδικὸν χάρισμα τῆ πίστεως.

ΠΙΣΤΙΣ ΔΙΚΑΙΟΤΣΑ, τὸ τῆ πεποι-
θήσεως ἐπὶ τὸν υἱὸν ἔκκυριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστόν, καθ' ὃ ἡ δικαιοσύνη σιωικεῖται τῇ
πίσει.

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, γνώμη ὅτι τὸ θεῷ ἀπο-
φαίνουσα δικαίως ἡμᾶς, ἢ γὰρ προσδεκτὸς
καὶ κεχαρισμένους παρ' αὐτοῦ ἔκ δι' ἀξίαν τῶν
ἡμετέρων ἔργων, ἀλλὰ Διὰ τὸ Χριστόν ἡρόμνον
μεσίτῳ καὶ ἀλλάκτῳ ἢ εἰρωποιοῦν, ἐφ' ᾧ
πιστεύομεν.

Τὸ ΔΙΚΑΙΩΘῆΝΑΙ, ὅτι τὸ δικαίως
νομιθεῖναι, ἐν τῷ λογίζεσθαι τὸ θεὸν ἡμῖν πιστεύ-
σαι τὴν δικαιοσύνην, πιστεύσαν μόνον δεκτὴ δι-
καιοσύνη τὸ πιστεύσαι μόνον.

ΧΑΡΙΣ, ὅτι ἐννοία ἢ ἀγάπη ἔκ ἰλεω καὶ
εὐσπλαγχνει θεῶ, ἢ ἐπιλαβόμεν τῶν ἡμαρ-
τημέ-

τῶν
ἀε-
λυ-
ῶσα
ἀξί
ἰ, ὁ
εἶς
τρε-
ποι-
σὲν
ἡ τῆ
πο-
τῶν
ἄρον
ῶ
ίς
ύς-
δι-
καί
αε-
μέ-

FIDES, est firma assensio audientium ver-
bum Dei, & fiducia Gratia & misericordia
ipsius, propter Salvatorem & redemptorem
nostrum Iesum Christum, efficax illa in San-
ctis, & probata in omni actione honesta ac
laudabili.

FIDES HISTORICA seu DOGMATICA, est
assensio ex pers praedicti, animi religiosi &
credentis verbo Dei.

FIDES ARDENS, & miraculosa, mira-
bilitate operum effectrix, est donum speciale
Fidei.

FIDES IUSTIFICANS, est illud fiducia in
Filium Dei Dominum nostrum Iesum Chri-
stū, secundum quod iusticia applicatur Fide.

IUSTITIA, est sententia Dei pronuncians
nos justos, id est, acceptos & gratos ipsi, non
ob dignitatem seu meritum operum nostrorū,
sed propter Christum, qui factus est Media-
tor & Reconciliator, & pacis effector, in quo
credimus seu quo sumus freti.

IUSTIFICARI, est statui nos esse justos,
Deo imputante nobis credentibus iustitiam.
R. Credere solum sufficit, iusticia enim est
credere tantum.

GRATIA, est benevolentia & caritas pro-
pitij atq; misericordis Dei, qua oblitus peccatō-
rum

G

torum

τημετρῶν, καὶ συγνώμην νεύμας ταῖς ἀμπλα-
κίαις ἡμῶν, Διὰ τὸ ἕκον αὐτῶν, ἐργεῖ τε τὰς πιστεύ-
οντας καὶ πᾶσαν ἀγαθοποιῖαν ἐνδείκνυσιν αὐτοῖς,
καὶ συναγάγει αὐτὰς ἐν βασιλείᾳ ἐραυῶν, πρὸς τὴν
σωτηρίαν ψυχῶν ἥτις ἐστὶ ζωὴ αἰώνιον. χάριν
ἐννοήσομεν ἐν τῷ δώρῳ εἶναι ἕ μὴ ὀφείλημα
τὴν ἀγάπην ἧ θεοῦ ἢ ἠγάπησεν ἡμᾶς ἐχθρῶς
ὄντας ἑῷ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ἐστὶ συναξίς τέκνων θεοῦ ἀ-
δικοποισμῶν ἐν τῷ κόσμῳ σωτήρα γονίησῶς
ὁ Χριστὸς ἀποθανὼν ὑπὲρ αὐτῶν. ἢ, λαὸς ἐ-
κκλητος Διὰ κηρύματ^{ος} ἧ ἐὺαγγελίης, ἐξ ὅλων
τῶν κόσμων εἰς βασιλείαν θεοῦ, καὶ δικαιοσύνην
πίστεως ἐπ' ἔργοις καλοῖς ἀπεκδεχόμενος σωτη-
ρίαν ψυχῶν, καὶ ζωὴν αἰώνιον. ἐστὶ ἡ μία ἡς ἐκ-
κλησία Χριστοῦ καθολικὴ καὶ ὀρθόδοξος, καὶ ἁγία,
οἰκ^{ουμένη} ὑπὸ ἀρχαῖς θεοῦ ζῶντος, καὶ φύλ^{ος} ἧ
ἐδραῖωμα τῆ ἀληθείας καὶ σῶμα Χριστοῦ ἧ ἐκεῖ-
νον κεφαλὴ καὶ σωτὴρ.

ΜΕΤΑΝΟΙΑ, μῖσος καὶ ἀποστροφή ψυ-
χικῶν τε καὶ σαρκικῶν λογισμῶν, ἅμα καὶ
πράξεων, καὶ ἐπιθυμία ἐπανορθώσεως ἧ βίης,
ἐν ἀποθέσει πάσης ἀκαθαρσίας καὶ ἀνομίας,
καὶ λύσει τῶν ἀμαρτηθέντων. σωτηρία ἡ ἔσται
μετανοία τοῖς πεποισμένοι ῥήματι θεοῦ ἐν τῇ πι-
στεί τῇ εἰς Χριστὸν, καὶ τὴν ἧ ἐλεήμον^{ος} θεοῦ χά-
ριν Διὰ Χριστὸν, ταύτῃ τὴν πίστιν βεβαίαν εἶναι
καὶ ἀμε-

torum, & venia data delictis nostris propter
Filium ipsius, & diligit credentes, & omnem
beneficentiam illis adhibet, & colligit eos, in
regno cœli, ad salutem animarū, quæ est vi-
ta æterna. Gratiam igitur intelligimus donū
esse, & non debitum, Caritatem Dei qua di-
lexit nos adhuc hostes suos.

ECCLESIA, est collectio filiorum Dei,
quos dispersos in mundo, congregavit IESVS
CHRISTVS moriens pro ipsis. Aut, est popu-
lus euocatus præconio Euangelij ex toto mun-
do in regnum DEI & iusticiam fidei, ad fa-
cienda bona opera, expectans salutem ani-
marum, & vitam æternam. Est verò una
quedam Ecclesia Christi uniuersalis, & re-
dē docens, & sancta domus Dei viuētis, &
columna ac stabilimentum veritatis & cor-
pus Christi cuius ipse est Caput & Saluator.

POENITENTIA, est odium & auersio co-
gitationū animæ & carnis, simulq; & adio-
num, & cupiditas corrigendi vitam, deposita
omni immundicia & iniquitate, cū emenda-
tione delictorū, Salutaris verò erit hæc Con-
uersio nitentibus verbo DEI, Fide in CHRI-
STVM & in gratiam misericordis DEI per
CHRISTVM, hanc Fidem firmam esse,

καὶ ἀμετακίνητον, Ἐ τὸ ἐπαγγελίας ἀνευδοιά-
τως ἔχεσθαι δεῖ, καὶ Διαπαλαίψην ἢ μάχεσθαι τοῖς
Διαλογισμοῖς καὶ τῇ Διαπορήσῃ.

ΑΠΟΛΤΣΙΣ, ἢ ἀφέσις γρηκὴ τῶν ἀμαρτι-
ῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὅτι κήρυγμα ἐπαγγελίας
ὡς τὰς αἰσθανομύθους τῶν ἀμαρτιῶν βάρος,
τῷ καταφυγεῖν πρὸς τὸ χάριτος λόγον,
τυχαίνει τὴν ἀφέσεως, Δια τὸ ῥήματος θεοῦ
προφερομύθους αἰεὶ, καὶ συνοικειομύθους τῇ πίστι
ἐνὸς ἐκάστου.

ΜΤΣΤΗΡΙΟΝ, ἢ τὸ ἱερόν, ὅτι πρᾶξις
ὅτι τεταλμύθη ῥητῶς καὶ Δια τεταγμύθη ὑπὸ τῶν
Χριστῶν, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐν ἐκκλησίᾳ τεταλμύθη
αἰεὶ ἐν ὁμολογίᾳ κοινῆς πίστεως, ὅτι σφραγί-
σατε τὸ ἐπαγγελίας λόγον, καὶ τὴν τῆς θείας χά-
ριτος ἐνέργειαν τῇ μνήμῃ ἀνανεῶσα. ἢ, μυστήριον
ὅτι πρᾶξις ὁρωμύθους, θεωρίαν ἔχουσα πνευματι-
κῶς. ἢ, τελετὴ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁρωμύθους πρᾶξε-
ως, θεωρίαν πνευματικῶς ἔχουσα, ἐκ Διατά-
ξεως ῥητῆς τῆς κυρίου τεταλμύθους, καὶ ὅτι σφραγί-
ζουσα τὴν τῆς σωτηρίας ἐπαγγελίαν.

ΒΑΠΤΙΣΜΑ, λυτρῶν ὅτι ὕδατος αἰσθη-
τῶς, Διαταγῶν ἔχον ῥήματος θεοῦ κελεύοντος
βαπτίζεσθαι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαγγελιομύθους
τὴν τῶν ἀμαρτιῶν ἀφέσιν, καὶ γὰρ δὴ καὶ και-
νισμὸς τὸ πρᾶξιόμύθους ὅτι τε καὶ ὀνομάζεται.

ΔΕΪΠΝΟΝ

non fluctuantem, sed inhaerentem promissio-
ni oportet, & luctari atq; pugnare contra
dubitationes ac diffidentiam.

ABSOLVTIO seu Remissio peccatorum gene-
ralis in Ecclesia, est vox Euangelij, quod sen-
tientes pondus peccatorum, remissionem adi-
piscantur confugiendo ad verbum seu do-
ctrinam gratia, quae offertur verbo Dei sem-
per, & uniuscuiusq; Fide applicatur.

MYSTERIVM vel SACRAMENTVM, est a-
ctio mandata verbis expressis, & ordinata
à Christo, quaeq; necessario in Ecclesia per a-
genda est semper in Confessione fidei commu-
nis, ob signans promissionis sermonem, & re-
nouans memoria efficacitatem gratiae diui-
nae. AL. *Mysterion*, est actio oculis exposita,
contemplationem habens spirituales. Aut:
Ritus in Ecclesia actionis exposita oculis,
habentis contemplationem spirituales, qui
ex ordinatione diserta Domini perficitur, &
ob signat salutis promissionem.

BAPTISMA, Lauacrum est aqua ad sen-
sum, ordinationem habens verbi Dei iuben-
tis baptissari omnes gentes, & promittentis
peccatorum remissionem. Nam & renouatio
est haec actio, & ita nominatur.

COENA

ΔΕΪΠΝΟΝ ΚΤΡΙΑΚΟΝ, Ἰσὶ πρᾶ-
ξις καὶ τελετὴ Διατεταγμένη τῷ κελεύοντι ῥή-
ματι ἐσθίην ἐκ τῆς ἄρτης, καὶ πίνην ἐκ τῆς ποτηρίας, ὅ
ἄρτε τὸ τῆς Χρυσῆς σῶμα, καὶ τὸ ποτήριον,
αἷμα αὐτῆς Ἰσὶ. Διανέμεται τὸν κνρια-
κὸν δεῖπνον ἀτρεκῶς, τὸ, τε τῆς Χρυσῆς σῶμα
ἐσθιόμενον, ἢ τὸ αἷμα πινόμενον, ἢ τὸ πρᾶγμα
ἢ τὴν ἀσεβείας πίστις, πάση ἀνθρωπίνῃ νοήσῃ ἀ-
κατάληπτον, ζυώησι μόνῃ, ὅτι γίνεται ταῦτα ἢ
κλασῶς, ἢ δὲ τυπικῶς, ἢ γὰρ τροπικῶς καθ'
ὑπόνοιαν ἵνα, ἀλλὰ ἀληθῶς καὶ τὸν ἐν τῷ ῥημά-
των.

ΚΕΛΙΔΟΥΧΙΑ, ἢ κληδῶν, ἐξουσία, Ἰσὶ δῶ-
ρον οἰκείον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, δεδομένον
ὑπὸ Χρυσῆ τοῖς ἀποστόλοις, δι' ἐνεργείας πνεύ-
ματός ἀγίου, πρὸς Διάκρυον τῆς ἀσεβούντων,
καὶ μὴ προσείη δ' αὐτῶν μυστηρίοις τις ταύτην,
ὅσα ἀποσκοπῆς φράσας. ὅσαντε πρὸς τὴν χειρε-
πιθεσίαν, καὶ τὴν ἀπόλυσιν ἀνήκεται τῆς μετανοούν-
των. ἢ δε ἡ ἐξουσία ἐδόθη ὑπὸ κυρίου εἰς οἰκοδο-
μίαν, καὶ ὅσα εἰς καθαίρεσιν, καὶ ἔχ' ὡς καὶ τυ-
ραννῆσαι ἵνας ταῖς ἐκκλησίαις.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, σημαίνει πρῆξιαν
ἢ ὑπερηστικῶν ἐν τῷ δήμῳ, ἢ τὸ δη-
μοσίως

COENA DOMINICA, est actio & ceremonia manifestè ordinata verbo jubente comedere de pane illo, & bibere ex poculo illo. Panis ille ipsum Corpus CHRISTI, & poculum sanguis eius est. Distribuitur itaq; in Dominica Coena verè ipsius Christi Corpus, quod comeditur: & sanguis qui bibitur, & rem ipsam, pietatis religiosa Fides, quam nulla humana mentis facultas comprehendere possit, intelligit sola, non fieri hac fidè, aut figuratè, tropico quodam commento, sed verè secundum verborum intelligentiam.

CLAVES ECCLESIAE & potestas Clavium, est donum peculiare Catholica Ecclesia, datum Apostolis à Christo per efficaciam Spiritus sancti, ad discrimen eorum, qui piè religiosi sunt, & qui non sunt. Adiungere tamen & mysterijs possit aliquis hanc, oratione neutiquam abhorrente, quatenus illa quidem ad impositionem manuum, & absolutionem pœnitentium pertinet. Data est autem hac potestas à Domino ad edificationem, non ad destructionem, & non è ut dominatione aliqui premant Ecclesiam.

LITURGIA (seu Ministerium) significat præcipuum quoddam munus ministerij in populo.

μοσίως ὀπιτηδεύοντων ἐν ἐκκλησιαστικοῖς συλλόγοις, κατ' ὀπιταγῶν ἔκκυρις, καὶ ἄσεβῆ θεσμὸν, ἢ κανόνα τῆς ἀλαβῆς ἀρχημοσύνης καὶ κοσμίας ἀταξίας.

ΘΥΣΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ καὶ μόνη τῶν χριστιανῶν, ὅτιν ἡ θυσία τῆ ἀνέσεως, ἢ ἀναφέρουσα ἀπαντὸς τῷ θεῷ, τὰ τέσσαρα καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

ΕΥΛΑΒΕΙΑ, ἀπόλυσις ἀληθείας, καὶ πίστις πρὸς τὸ θεῖον, ποιητικὴ φόβος, καὶ ταπεινώσεως, ἐν ἀπακοῇ λόγου σωτηρίας.

ΘΡΗΣΚΙΑ, ἢ πρὸς τὸ θεῖον θεραπευία. ἢ τροπὴ ὀπιχώριον τῶν ἱερουργιῶν.

ΔΑΤΡΕΙΑ, ἢ τῆ δαλείας ἀπαρέτασις.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ, ἀσεβῆς προσφώνησις ὀπιτηδεύουσα πρὸς τὸ θεὸν καὶ πῆν ἀτάξιν ἔρηματὸν αὐτοῦ. ἢ ὁμιλία πρὸς τὸ θεὸν ἐν πίστι, καὶ ἀπακοῇ καὶ ἀναθεώρησιν τῶν θελήματων αὐτοῦ. ἄλλως, προσευχὴ, λόγος ὅτι γνωρίσας τῷ θεῷ τὰ τῶν δεομένων αἰτήματα ἐν ἀπακοῇ καὶ πίστι κυρίου Ἰησοῦ.

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ, ἐκτένεια ψυχῆς δεκτικὴ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς δεινοῖς ὀπιβοήθειαν κρείττοντον ἀνάμεως, καὶ πιστεύσεως ἐπαίειν ἐκείνῳ τῶν ἀναληθῶν, καὶ ἐλπίζεως τυχεῖν σωτηρίας ἐξ ἀκρίσεως.

ΔΕΗΣΙΣ, ἐκθέσις αἰτημάτων ἐμπροσθεν
θεοῦ

pulo, & est publica administratio in conven-
tibus Ecclesiasticis, secundum ordinationem
Domini & religiosam Legem seu Regulam
pia honestatis & decora dispositionis.

SACRIFICIUM verum atq; unicum Chri-
stianorum, est Sacrificium laudis, quod offe-
rimus Deo, hoc est, fructus labiorum confi-
tendo celebrantium nomen ipsius.

PIETAS RELIGIOSA, est iudicium verum
& fidum de Deo, efficiens timorem, & hu-
miliationem in obœdientia verbi salutis.

CEREMONIA, est observantia erga Deū.
Aut, est consuetudo patria sacrorum.

CULTVS, LATRIA, est seruitij diuini ob-
sequium.

ORATIO, est pia compellatio instituta ad
Deum, juxta prescriptū verbi eius. Al: Col-
loquiū cum Deo in Fide & obœdientia, juxta
contemplationē voluntatis eius. Al: Oratio
est sermo, studens innotescere Deo orantium
petitiones in Domini lesa obœdiētia & Fide.

INVOCATIO, est intentio anime precatō-
ria confugientis in difficultatibus ad auxi-
lium melioris potentia, & statuentis intelli-
gere eam vota exposita, atq; sperantis conse-
qui salutarem exauditionem.

PRECATIO, est expositio petitionum co-

G S

RAM

Θεν δ' δυνάμενος βοηθεῖν ἐπ' ἐλπίδι ἀντιλήψεως. ἢ λόγῳ δηλωτικὸς τῆς ἡμετέρας χρείας καὶ ἐνδείας.

ΙΚΕΤΕΙΑ, ἢ ἰκεσία, λόγῳ συγγνώμης ἢ ἐλέους καὶ βοηθείας αἰτητικὸς.

ΔΙΤΑΝΕΙΑ, ὅτι ἰκεσία ἐκτενῆς ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀγαθῶν, αὐτῶν τε καὶ ἑτέροις, συμφορὰ λαμβάνουσα καὶ ἄλλων τινῶν ἀντιβολούντων κοινίαν.

ΕΝΤΕΤΕΙΣ καὶ ΜΕΣΙΤΕΙΑ, ἢ ὑπὲρ ἑτέρας δέησις, καὶ γίνετο ὑπὲρ ἄλλης ταλαιπωροῦντος πρὸς τινος οἰκείου, ἢ φίλου ὄντος ἐκείνου παρ' ἑπιπέφισις, ἢ χρυσόν τι προσδοκῶν καὶ ἐλπίζοντι.

ΠΡΟΣΚΤ'ΝΗΣΙΣ, χῆμα ταπεινώσεως ἐμπεροῦεν δυνάτῃ, ἢ ὁμολογία ὑπεξουσιότητος τῆς ὑποτέλει ἐν τῷ προσδραμεῖν ἑτέρῳ, καὶ τῷ δηλώσει ὅτι παραδίδομεν ἡμᾶς τῇ ἐξουσίᾳ ἐκείνου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΕΙΑ, ἀπομνημόνευσις τῶν ἐργεσιῶν καὶ ἀμοιβῆς τῆς εὐφροσύνης, παρ' Ἑβραίοις ἐξομολόγησις ὀνομάσθη.

ἜΜΝΟΣ, ἄσμα ἐπαινεῖ καὶ δοξολογίας πρὸς κρείττωνων.

ΕΥΛΟΓΙΑ, ἱερατικὴ, καὶ προφητικὴ δοξολογία, χαριστήριον μὲν πρὸς τὸ θεὸν πρὸς ἑτέρων δὲ θείας φωνῆς ὑπερήτης λόγῳ ἐπαινεῖ.

coram eo, qui possit iuuare, spe opitulationis.
Aut, est sermo significans nostram penuriam
et indigentiam.

SUPPLICATIO, est oratio veniam aut com-
miserationem, aut suppetias implorans.

LITANIA, est supplicatio ardens pro re
salutari et bona tam sibi, quam alijs, com-
prehendens et aliorum quorundam competi-
torum communicationem.

INTERCESSIO et **MEDII** interpositio, est
pro alio facta interpellatio, et fit propter ali-
um laborantem, ab eo qui familiaris aut a-
micus est ipsius, unde alleuatio aut commo-
ditatis aliquid expectatur et speratur.

ADORATIO, est gestus humiliationis co-
ram potente. Aut, Confessio subijcientis se a-
lieno juri in submissione, accurrendo ad al-
terum, et declarando quod tradamus nos in
potestatem ipsius.

GRATIARVM ACTIO, est commemoratio
beneficiorum, et remuneratio celebrationis,
apud Hebræos Confessio nominatur.

HYMNVS, est decantatio laudis et gloria
bene meritorum.

BENEDICTIO, est sacra et Pro-
phetica glorificatio, gratias agens quidem
DEO, in alijs vero diuine vocis minister,
sermo

παίνε, καὶ συστάσεως δι' ἑλπίδος, ἔσθ' ὅτε, καὶ ἐξο-
μολογήσεως.

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΣ, κήρυξις θείων μεγα-
λαργιῶν καὶ ἀγαθοποιῶν, ἔτ' ἰδίας φαυλότη-
τῃ, ἔμοχθηρίας ἐξαγόρευσις.

ΕΥΧΗ ἢ ΕΥΧΩΛΗ ὑπὲρ ἐγγύθι ἐπίκλησις
τῶ μνήμῃ ἔχασιν ἔξεν τ' ἐξακροθύντα, δι'
ἐπιγελημῶν πινός πράγματός ἢ ἔργα ἐκτελέ-
σεως. ἢ ἐπίκλησις μετ' ὁμολογίας ἔ ποιῆσαι ἢ
ἀποτίσαι ἢ πρᾶξαι ρητόν ἢ, τ' τυχόντα ὧν ἠτί-
σατο.

ΤΙΜΩΡΙΑ, ὅτι παῖδια πατρικῆς νεθετήσε-
ως.

ΔΙΩΓΜΟΙ ἔ ΠΑΘΗΜΑΤΑ ὁσίων, εἰσὶ μαρ-
τύρια τ' ἀληθείας ὑπὲρ ἧς πάσχουσιν ἐκείνοι,
ὄντες μέλη ἔ Χριστοῦ σώματῃ, ὅπως αἰεὶ ὑπὸ ἔ
Δαβόλου ἐνοχληθῶν πολεμῆται. ἔστι ἡ ἔ δο-
κιμασία ἐπίοτε ἢ πειρασμός, τὸ προσφερόμε-
νον δεινὸν τῶν τε διωγμῶν καὶ ἄλλων θλί-
ψεων.

ΘΑΝΑΤΟΣ, τ' ψυχῆς ἔ τῶ σώματῃ
ἀπ' ἀλλήλων ἀγάλυσις. ἢ, τελευτῇ τῶ εἶ-
ναι.

ΗΤΗΣ ΣΑΡΚΟΣ ἈΝΑΣΤΑΣΙΣ, ἔσαι
ἀποκατασταθῆναι καὶ ἀναβιῶναι αὐθις μετ' ἢ
θανάτου, τὸ αὐτὸ σῶμα, ὅπως οἰχομένης τ'
ψυχῆς νεκρὸν ἐλέλειπτο, ἔ ζωῆς ἀναγένεσθαι
ἡμᾶς

sermo laudis & commendationis per votum,
& Confessionis est aliquando.

CONFESSIO, est predicatio diuinorum o-
perum & beneficiorum, ac sua improbitatis,
prauitatisq; indicatio.

VOTVM & VOTIVUM, est inuocatio sponsi-
onem faciens, ex auditum, memorem & gratis
tum fore, nominato aliquo officio, aut operi-
effectione aliqua. Aut, est inuocatio cum st-
pulatione, facturum vel relaturum, aut per-
adurum id quod dictum est eum qui conse-
quatur res petitas.

TIMORIA, est castigatio monitionis pa-
terna.

PERSECUTIONES & Afflictiones Sancto-
rum, sunt testimonia veritatis, pro qua illi
affliguntur, cum sint membra corporis Chri-
sti, quod semper à Diabolo conturbatur &
oppugnatur. Est autem interdum exploratio
& tentatio, illa atrocitas persecutionis, & a-
liarum afflictionum.

MORS, est dissolutio anime & corporis
à se inuicem. Aut finis essendi.

CARNIS RESURRECTIO erit
quando restituetur & reuiuiscet iterum
post mortem idem corpus, quod discedente
anima relictum fuerat, & nos viui statu-

mur

ἡμᾶς πρὸς κρίσιν, ἐν ἀτελευτήτῳ μὲν ταῦτα ἢ εἰ
χαρᾶ ἢ ὀδύνη Διάζοντας.

ΖΩΗ ΑΙΩΝΙΟΣ, ἀθανασία τῷ μὲν πιστῶν μα-
καρία, καὶ πανόλβιος, καὶ ἡδίστη, τῷ δ' ἀπίστων
ἀθλία καὶ ὀδυνηρὰ ἔσται πικροτάτη.

ΚΟΣΜΟΣ, ὅστις σύστημα ἔρανθ καὶ γῆς,
καὶ πάντων τῶν ἐμπεριεχομένων. ἢ, φύσεως ἀπά-
σις Διακοσμηθεῖσα ὑληεῖς τάξιν καλλίστω ἔ-
ρανθ, καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐμπεριεχομένων. Σημαί-
νεῖ ἢ τῇ λέξει ἐν ταῖς ἱεραῖς τῶν γραφῶν, καὶ τῆ
δρίστης κτίσεως τῆ ὑπὸ θεῶ κτισθείσης τὸ διε-
φθαρμένον καὶ λωβηθέν ἐν κακία καὶ ἀπίθειά τῶ
λογικῶ κτίσματι. ὅ καὶ ἀπολωλὸς, καὶ ἀλ-
λότριον δικαιοσύνης, καὶ ὁσιότητος, ἀσεβές τε,
καὶ ἀθεόν ὅστις διὰ τῶν, καὶ σώζει μόνον τὸ ἐξαι-
ρετον κλητὸν, καὶ ἐκλεκτὸν, καὶ δίκαιον Φῦλον,
τὸ προσδεχόμενον τῆ ἀληθείας λόγον, ὅ-
πως ὅστις ἐναγγέλιον βασιλείας ἔ-
ρανθ, καὶ ἐπάγγελμα ζωῆς
αἰωνίης.

Τ Ε Λ Ο Σ.

mur ad iudiciū, sic deinceps, ut infinito gaudio
vel dolore degamus.

VITA ÆTERNA, est immortalitas fide-
lium illa quidem beata & felicissima atq;
suauissima, infidelium verò misera & plena
dolorum ac acerbissima.

MUNDVS est compages cœli & terra, &
uniuersorum in his contentorum. AL. Est
natura totius exornata materia ordine pul-
terrimo cœli & terra, & omnium compre-
hensorum in his, Significatur autem hac vo-
ce in sacris literis, & optima creatura à DEO
fabricata corruptio, & labefactio in ma-
litiis & contumacia rationalis creatura,
qua & perdit & aliena à iusticia & sancti-
tate, impia & scelerata ab hoc facta est. Ac
saluatur tantum genus illud electum, voca-
tum peculiare & iustificatum, appren-
dens verbum veritatis (quod quidem
est Euangelium regni cœlorum)
& promissionem Vita
eterna.

FOR-

FORMA INVOCATIONIS,
CVIVS RECITATIO
de vera Doctrina de Deo nos
admoneat.

Mnipotens, æterne & viue
Deus, æterne Pater Domini
nostri Iesu Christi, qui te pa-
tefecisti immensa bonitate, &
clamasti de Filio tuo Domi-
no nostro Iesu Christo, Huc audite, Con-
ditor omnium rerum, & conseruator & o-
pitulator, cum Filio tuo coæterno, Domi-
no nostro Iesu Christo, regnante tecum
& patefacto in Ierusalem, & Spiritu san-
cto tuo effuso in Apostolos, sapiens bone,
misericors, iudex & fortis, qui dixisti: Vi-
uo ego, nolo mortem peccatoris, sed vt
conuertatur & viuat. Et dixisti: Inuoca
me in die tribulationis, & eripiam te. Mi-
serere mei propter Iesum Christum Fili-
um tuum Dominum nostrum, quem volui-
sti pro nobis esse victimam *καὶ μεσίτην καὶ*
ἱκέτην, & sanctifica, rege, iuuua, accende
cor & animam meam Spiritu sancto tuo,
vt te verè agnoscam & inuocem, tibi verè
credam, gratias agam & obœdiam. Rege
&

O. & serua Ecclesiam tuam, sicut promissi-
sti, inquit. Hoc est Fœdus meum
cum eis, Spiritus meus qui est in te, &
verba mea, quæ posui in ore tuo, non
recedent ab ore seminis tui in æternū,
Semper luceat in nobis Euangelium
tuum, & rege & confirma corda nostra
Spiritu sancto tuo, ne in furores Epi-
curæos aut fanaticos ruam. Gubernā
studia Ecclesiæ, & defende politias,
quæ præbent hospitia Ecclesijs, pro-
pter nominis tui gloriam, Amen.

FORMA PRECATIONIS DI-
RECTA, AD MEDIATOREM.

TE inuoco Iesu Christe, Fili Dei vi-
ui crucifixæ pro nobis & resuscita-
te, qui regnas ad dexteram Patris, vt des
dona hominibus, & constitutus es In-
terpellator pro nobis, qui dixisti: Veni-
te ad me omnes, qui laboratis & onera-
ti estis, ego reficiam vos, miserere mei,
& intercede pro me apud æternum Pa-
trem tuum, & sanctifica & rege me
Spiritu sancto tuo. Defende me aduer-
sus Diabolos, spiritus mendaces & ho-
micias, hostes tuos, sicut promissisti,
inquit: Non relinquam vos orpha-
nos

H

AD

AD SPIRITUM
SANCTUM.

Spiritus sancte effuse in Apostolos,
quem promisit nobis Filius Dei re-
demtor noster, vt accendat in nobis
veram agnitionem & inuocationem
Dei, sicut scriptum est: Effundam su-
per vos Spiritum gratiæ & precum,
Exuscita in cordibus nostris verum ti-
morem Dei, veram Fidem, & agniti-
onem misericordiæ, quam nobis æter-
nus Pater Domini nostri Iesu Christi,
propter Filiū promisit, Sis nobis Para-
cletus in omnibus consilijs & periculis,
& accende mētes nostras, vt vera obœ-
dientia Patrem Domini nostri Iesu
Christi, & Filiū eius redemptorem no-
strū, & te perpetuò celebremus, Amen.

*Sequuntur forma quadam selecta juxta
Catechismi institutionem.*

FORMA

FORMA GENERALIS
CONFESSIONIS IUXTA SE-
riem Decalogi, utilis ad com-
monefaciendos ani-
mos.

PRIMA TABVLA LEGIS
DIVINAE.

*Nil sum, nulla miser novi solatia, massam
Humanam nisi quod tu quoq, Christe geris.
Tu me sustenta fragilem, tu Christe gubernas,
Fac ut sim massa surculus ipse tuae.*

DEberem equidem rectè cogitare
de Deo, & firma Fide statuere, hunc
verum esse Deum creatorem omnium
rerum, & futurum iudicem omniū ho-
minum qui se patefecit dato verbo suo
& misso Filio: deberē vero timore obœ-
dire, & metuere iram eius & iudicium,
vera Fide eum inuocare propter Filiū,
& diligere eum, & sentire aliquem gra-
ti pectoris motum erga Deum. Debe-
rem affici magnitudine misericordiae,
quod se nobis patefecit, quod verè
diligit genus humanum, verè vult sal-
uos fieri: Deberem Filij beneficijs mo-
ueri, quod pro nobis passus est, quod

H ij   dedit

dedit Euangelium, quod promittit
Spiritus sanctum gubernatorem, &
vitam æternam. Sed hæc omnia leui-
us mouent animum meum quam debe-
bat fieri, non satis timeo, sæpe dubito &
quadam perpetua dubitatione frigidius
peto à Deo bona, frigidius inuoco.
Confido interim rebus præsentibus, &
quæro præsidia vitæ, neglecto ordine,
quem Deus præcipit. Sæpe enim falsa
inuocatione errans offendi Deum, sæpe
nunc aberro, ne cogitem de vero Deo,
qui se patefecit per Filium, nec cogitem
de Filio, & de promissione. Denique non
ardeo inuocatione, vt oportet.

Secundum Præceptum.

DEberem Euangelium diligenter
discere, celebrare sermone & ornare
exemplis, agnosco autem meam ne-
gligentiam in hac re. Imò sæpe prætexo
priuatæ cupiditati Euangelium. Sæpe
meis exemplis & scandalis præbeo oc-
casionem alijs maledicendi Euangelio,
aut alieno aliquos: Interdum erravi in
aliquo dogmate, & errore deformaui
doctrinam cœlestem.

Tera

Tertium Praeceptum.

Sæpe negligo publicas conciones
& ceremonias in die festo, non im-
peditus alijs causis, & meo exemplo
alios abduco: Non ago gratias Deo
pro instituto ministerio, pro conserva-
tione Ecclesiæ pro conseruatione Pro-
pheticorum & Apostolicorū scriptorū.
Non adiuuo Ecclesiam precantem pro
publico statu in cœtu, nimis leuiter
afficior cura miseriarum commu-
nium, quòd inscitia, discordijs, bellis,
dissipantur Ecclesia & Politia, & mul-
torum animæ & corpora pereunt, Non
adiuuo ipse ministerium Ecclesiasticū
meis officijs. Non vereor, vt debeo,
pios ministros: Interdum eis maledico,
& meo exemplo confirmo contemptum
aut odium eorum. Nō soluo eis debitas
mercedes. Sæpè dies festos malè col-
loco in res turpes, & irrito Deum ad-
uersus multos.

SECUNDÆ TABVLÆ CONSI-
DERATIO ET EXPOSITIO.

Quartum Praeceptum.

Sum negligens in mea vocatione, in
studio, in regenda familia, Sum in-

H iij gratus

gratus Deo pro beneficijs ordinis po-
lici Interdum irascor iniuste Magi-
stranbus, & maledico eis, nec tribuo
eis debitam reuerentiam ex animo. In-
terdum rixas excito contra Leges, &
violo politicum ordinem cum scanda-
lo & aliorum detrimento. Meis stul-
tis tumultibus impedio alia publica
negoria necessaria. Non sum intentus,
vt in meo ordine me coherceam, &
caueam, ne turbem communem har-
moniã publici status Sum *πλεονεκτικός*,
& meæ vtilitati magis seruió, quã
publicæ, aut capto occasiones tur-
bandi. Erga parentes sum *ἀσέβης* &
ingratus non reddo *ἀντιθρεπτήρια*, non
tolero vera *ἀπεικία* morositates & in-
firmitates eorum.

Quintum Preceptum.

SÆpè incendor iniusta indignatio-
ne, & cupiditate vindictæ. Ad-
do malas execrationes, quæ ex cupidi-
tate nocendi erumpunt. Moueor æmu-
latione, Doleo alterius potentiam aut
autoritatem crescere, & premere eum
cupio: Sum superbus, despicio pares,
& me eis anteferri postulo: Sum suspi-
cax,

causae & ex falsis suspicionibus interdum
iniusta odia concipio, sero & confir-
mo discordias, saepe perfero aliquid
liuoris & maleuolentiae, delector ob-
treptione. Interdum calumniosè de-
prauo aliena dicta & facta, non studeo
sanare offensiones, & conciliare volun-
tates, sino crescere odia priuato liuore,
vel alia priuata causa maledico absen-
tibus. Interdum afficio contumelia
praesentes, impedio inuocationem me-
am, & aliorum, excitatis odijs aut dis-
sidijs.

Sextum Praeceptum.

HAbeo errantes motus, & flammam
varias libidinum, indulgeo oculis
& cogitationibus impudicis, quibus
contaminatur & corpus. Haec mala au-
geo intemperantia & crapula, His incen-
dijs & crapulae fastidijs impedio pias
meditationes & preces, & accerso
beluinam feritatem, cumulo mea im-
puritate iram Dei aduersus me, meam
familiam & ciuitatem.

Septimum praecceptum.

FRuor liberalitate parentum, aut stipen-
dium publico, & non bene collo-

H iij co

co, defraudo meos fratres aut alios pau-
peres, sum iniustus in contractibus, nō
studeo propter Deum servare æquali-
tatem. Malignè soluo debita precia, ex-
erceo aucupia pecuniæ quærendæ in-
iusta, sumo mutuò, varijs prætextibus,
ac ne curo quidem soluere, retineo res
alienas, non sum fidelis & diligens in
mandato labore, res viciosas vendo, res
locatas corrumpo.

Octavum Præceptum.

Non præsto candorem & verita-
tem, quam Deus requirit in dictis
& factis. Admisceo sophisticen con-
silijs & negotijs aut doctrinæ. Inter-
dum propugno falsa ex odio, iracun-
dia, aut iniusta pertinacia, aut adu-
latione, aut metu in moribus etiam est
hypocrisis, simulatione virtutis, aut
falsâ iactantiâ.

Nonum & Decimum.

Deniq; agnosco me miserum in hac
cæcitate & securitate horribili-
ter negligere iram Dei, & multis modis
aberrare ab eius præceptis & mul-
tis scandalis alios lædere, & accersere
mihi & alijs poenas, nec posse mema-
gnitu-

gnitudinem malæ concupiscentiæ, aut
multitudinem meorum vitiorum, aut
lapsum intelligere, Sed fateor me me-
ritum esse præsentis & æternas pœ-
nas, ac vero dolore clamo: Tibi tantum
sum peccator, Domine, coram te ma-
lefeci, vt iustificeris, &c. Confugio au-
tem ad sacram anchoram Filium Dei
Dominum nostrum Iesum Christum
propiciatorem, propter hunc oro, vt
Deus æternus, Pater Domini nostri
Iesu Christi, bonus, sapiens, iudex &
fortis, iram suam à me auertat, & mihi
peccata remittat, propter Filium, & me
sua immensa misericordia recipiat, &
regat Spiritu sancto suo, sicut dixit:
Viuo ego, nolo mortem peccatoris, sed
vt conuertatur & viuat.

PRECATIO PIA, RE-
CITATIONI SYMBOLI, ORA-
tionis Dominicæ, & Psalmorum cer-
torum quotidie adjungenda, ex-
emplo Philippi Me-
lancht.

○ Mnipotens, æterne, viue & vere
Deus, Creator cœli & terræ & o-
mnium creaturarum, vnà cum Filio tuo

H iij coæterno

coæterno Domino nostro Iesu Christo,
crucifixo pro nobis & resuscitato, &
Spiritu sancto tuo, viuo, casto & ve-
raci: Sapiens, bone, verax, misericors,
iuste, dator vitæ & sapientiæ, liber-
rime, caste, saluator, Confiteor tibi, me
miserum peccatorē habere multa pec-
cata, & multipliciter deliquisse, & do-
leo toto corde, quod offendi te. Et oro,
vt propter Filium tuum Dominum no-
strum Iesum Christum, crucifixum
pro nobis & resuscitatum, miserearis
mei, & remittas omnia peccata mea,
& iustifices me per & propter Iesum
Christum. Filium tuum λόγον καὶ εἰ-
κόνα τοῦ αἰδίου, quem voluisti pro nobis
esse victimam, Mediatorem & inter-
cessorem, inenarrabili consilio & im-
mensa sapientia ac bonitate, & sancti-
fices me Spiritu sancto tuo, viuo, casto
& veraci: Vt te omnipotentē, verū Deū,
creatorem coeli & terræ, & hominum,
æternum Patrem Domini nostri Iesu
CHRISTI, & IESUM CHRISTUM
Filium tuum, & Spiritum sanctū Para-
cletum, viuum, castum & veracem,
verē agnoscam, tibi firmiter credā, tibi
verē

verè obœdiam, tibi gratias agam, te
verè timeam, te rectè inuocem, tibi seru-
am, te videam propitium in tota æter-
nitate. Conuerte me Domine ad iusticiã
& vitam æternam. In te Domine spe-
raui, non confundar in tota æternitate;
In iusticia tua libera me, Custodi & re-
ge Ecclesias nostras ac Politias & hanc
Scholam. Rege & protege Principes
nostros, & da eis pacem & salutarem gu-
bernationem. Ale Ecclesiam tuam col-
lige & serua Ecclesiam in his regionibus
nostræ patriæ, & sanctifica, & con-
iunge eam Spiritu sancto tuo, vt sit vnũ
in te vera agnitione & inuocatione Filiij
tui Iesu Christi, per & propter hunc æ-
ternum Filium tuum Dominum no-
strum I. S. V. M., crucifixum pro nobis &
resuscitatum, Amen.

Omnipotens æterne Fili Dei, Domi-
ne Iesu Christe, qui es λογος & εἰκων
αἰδιου & αἰδιου πατρος, μεσσης κ̄ ιησους
noster, nate ex Maria virgine, palle pro
nobis, & resuscitate in carne, Gratias ago
tibi toto pectore, quòd assumpsisti hu-
manam naturam, & constitutus es Re-
demtor meus, ascendisti in cœlum, se-
dens

is ad dexteram Patris intercedis pro
e. Oro te, respice me, & miserere mei,
quonia vnicus & pauper sum ego. Au-
ge in me Spiritu sancto tuo lucem Fidei,
& infirmum me gesta, gubernata pro-
tege & salua, Redemisti me Deus veri-
tatis.

Omnipotens Spiritus sancte, Paracle-
te caste, viue, verax, Illumina rege, san-
ctifica me. Confirma in mente mea &
corde meo Fidem & veram consola-
tionem. Serua & gubernata me, vt habitem
in domo Domini omnibus diebus vitæ
meæ, vt videam voluptatem Domini,
vt semper sim & maneam templum
Dei in tota æternitate, & semper Deo
lætus gratias agam, & celebrem eum
in resuscitatione carnis nostræ, cum
tota Ecclesia cœlesti, in vita æterna,
Amen.

SEPTEM PETITIO-
NUM CAPITA ORATIONIS
Dominicæ, ad quæ omnes precandi
formæ magna ex parte accom-
modari possunt.

○Mnipotens, æterne, vere & viue
Deus, æterne Pater Domini nostri
IHSV

IESV CHRISTI, conditor cœli &
terræ, vnâ cum Filio tuo Domino no-
stro IESV CHRISTO, & cum Spiritu
sancto, Te supplex alloquor, oro & in-
uoco ad te confugio, tuam misericordi-
am & opem veris gemitibus imploro,
exaudime, iuxta promissiones tuas,
propter Filium Mediatorem IESVM
Christum, Tu es Pater noster, tu vis
nobis esse placatus nos recipere & ex-
audire propter Filium tuum, quem con-
stituisti pro nobis propiciatorẽ. Ingens
verus & ardẽs amor est parentum erga
natos: Propterea vero animi motu ad
te Patrem amanissimum confugio, quem
fiducia patefacti Filij, certõ fratuõ, mi-
randa & paterna beneuolentia mihi in
omnibus periculis opitulaturum, & di-
uina consolatione leniturum esse cala-
mitates & arumnas. Qui es in cœlis,
qui es omnipotens, opitulator, & verõ
ades vbique, vbicq; respicis & exaudis,
cœlum & terram imples.

Primo.

AH Domine Deus accende in no-
bis puram, veram & sanctam a-
gnitionẽ nominis tui. Da nobis purã &
sin-

finceram doctrinam. effice, vt verè agnoscaris, vt vera doceamur, per quæ gloria tua verè pateat, vt te recte inuocent & colant homines, ne vel errores amplectantur, vel idololatrias cultus recipiamus: sed vt te verum & vnicum Deum Patrem Domini nostri Iesu Christi qui te patefecisti per hunc Filium Iesum Christum ab initio missum ad Ecclesiam, crucifixum & resuscitatum, sanctè agnoscamus, ubi verè credamus te rectè inuocemus, colamus & celebremus. Custodi nos clementer, ne fanaticis & idololatricis furoribus animi nostri fascinetur. Tolle idololatriam, & omnes impias opiniones effice vt tu verus Deus rectè innotescas verè agnoscaris, vera Fide inuocaris, colaris & celeberris. Te oro, æterne & viue Deus vt tuam gloriam afferas, deleas omnibus idolis, blasphemis, hæresibus, scandalis & alijs infinitis furoribus, qui tuum sanctissimum nomen contumelia afficiunt.

Secundò.

Aterne Pater Domini nostri Iesu Christi, tu per ministerium & vocem

vocem doctrinae tuae regenera, rege,
guberna nos Spiritu sancto, inchoa in
nobis regnum tuum in hac vita, & per-
fice post hanc vitam. Sis in nobis effi-
cax, accende per vocem Evangelii &
agnitionem tui veram Fidem iustitiam
& vitam aeternam in cordibus nostris.
Destruere regnum Diaboli immaniter graf-
fantis in genere humano. Non conce-
das Diabolo, ut praestigis suis nostros
animos capiat, & deinde implicatos &
irretitos horribiliter impellat & evertat.
Hab tet & regnet Iesus Christus Fi-
lius tuus potenter & efficaciter ac man-
sionem faciat in nobis, sicut ipse promi-
sit, inquit: Si quis diligit me, sermo-
nem meum servabit, & Pater meus dili-
get eum, & ad eum veniemus, & mansione
apud eum faciemus. Semper tibi inter
nos collige aeternam Ecclesiam per mi-
nisterium Evangelii & Sacramento-
rum incorruptum. Destruere portas in-
ferorum, quae pusillum gregem euer-
tere conantur. Serva, rege ac defende
nauculae quae tuos Argonautas vehit
inter maximos fluctus & procellas tu-
multuansu imperiorum. Resuscita nos ex
morte

morte ad gloriam, & vitam sempiternam.

Tertio.

Domine Deus, Tu regas ipse & adiues tuas functiones, vt in omni gubernatione, administratione, vocatione, tua voluntas fiat, vt fiant ea quæ tu mandasti, fiant tibi grata & placenta, videlicet, vt concionatores & Ecclesiæ ministri recte fideliter, sancteque doceant vt Reges, Principes, Consules, ac omnes qui præsent, pns & salutaribus consilijs constituent, regant ac defendant Respublicas, vt Patres, Matresque familiâs honeste curent suos liberos educari, erudiri & castigari, iuxta doctrinam cœlestem: Vtque singuli suo loco officium suum rite & feliciter faciant, ac maneant omnes adiuncti, copulati que tibi Deo tanquam membra viua suo vero capiti, & omnes tibi obœdiant nec auulsi discedant & aberrent à vero capite. Tolle omnia scandala gubernatorum & aliorum, quæ offendunt tuam voluntatem. Non concedas, vt Diaboli serant falsam doctrinam, spargant inter nos tetros errores, & contumelio-

meliosos aduersus Deum, quibus ho-
mines auellant à Deo, sicut Adam & E-
uam deceptos abstraxerunt à tua vo-
luntate. Nō accedant Diaboli, odio tui,
tyrannides, & iniusta bella contra tu-
am voluntatem, ne sequantur tristis-
simæ vastationes Ecclesiarū, interitus
disciplinæ, & piorum studiorum iuuen-
tutis. Da ut omnes tibi obœdiant in
terra. Da ut singuli suo loco officia recte
faciant, sicut Angeli in cœlo tibi obedi-
unt, & placent tibi. Tuum opus est
efficere, ut nos miseri, stulti, infirmi, res-
geramus bonas & salutares, simus or-
gana non iræ, sed misericordiæ, simus
vtilis Ecclesiæ, non simus pestes aut
ἀλάστορες. Atque cum dederis nobis ut
velimus, da etiam ut perficiamus, ut
tibi aliqua grata fiant. Nosq̄ sic guber-
na, ut verbum D E I habitet abunde
in nobis cum omni sapientia.

Quartid.

PATER in cœlis, da hodiè nobis omnia
corporis comoda, sustenta & pro-
roga nobis vitam, da nobis bonam va-
lerudinem, ut labores vocationum per-
ferre possimus: Da victum, cibum, po-

I

tum,

tum. Da pacem, mediocrem tranquillitatem, hospitia, politias, coniugia, œconomias, vt soboles foueri & educari possit, protege domicilia, tuguriola & oppidula nostra, Da commodas tempestates, foecunditatem agrorum, fruges, annonam, metalla proruta ex vbertate venarum terræ. Da bonos successus in officijs vocationis, foelicitatem in administratione politica & œconomica, successus in communicatione rerum, per contractus in negotiatione. in epificio meo & meorū, cōcede paruis meis longa & felicia vitæ spacia, pa vires corporis & vigorem ingeniorū, non sinas in his regionibus vel Turcicis vel ciuilibus bellis, aut seditionibus, vel infusione exterarū gentiū barbaricam vastitatem fieri, defedne casulas nostras, ne incendijs aut alijs claudibus pereant, & mitiga pœnas quas meriti sumus.

Quintò.

COnfitemur tuæ misericordiæ ò, im-
mense & æterne Pater, nos circum-
ferre peccatorum molem multò maxi-
mam & multiplicem infirmitatem, &
terrere

terreret indignitatis & tristissimorum lapsu
psuū conspectu. Sed tu Domine Deus,
miserere nostri, esto propicius, igno-
sce, parce, nobis propter Filium tuum
Dominum nostrum Iesum Christum,
quem voluisti pro nobis esse victimam
καὶ μεσίτην καὶ ἰκέτην, & remitte nobis
omnia peccata nostra, & flecte mentes
ad veram poenitentiam, in qua agni-
tionem lapsuū nostrorum, & tuæ con-
donationis gratuitæ sequatur noua o-
boedientia, fugiens ac reformidans o-
mnes peccandi occasiones, & remit-
tens alijs errata, quibus offensi sumus.
Cum autem nostra condonatio sit im-
munda & imperfecta, ac plerunque vul-
nere sanato cicatrix maneat, te ardenti-
bus gemitibus oramus, vt has sordes ta-
bula aurea propiciatorij tegas, & Spiri-
tu sancto tuo omnes errantes cupidita-
tes opprimas atq; extinguas.

Sexto.

NE finas nos pertrahi à Diabolo ad
impietatem, & ad alia scelera defen-
de nos contra Diaboli insidias, rege nos
tua luce, tuis consilijs ne finas nos
ruere deceptos nostris erroribus, aut
impulsos

1 2

impulsos imbecillitate carnis . Toto
Pectore te oramus Fili Dei viue, cru-
cifixe pro nobis & resuscitate Emanu-
el, fac nos vasa misericordiæ, fer opem
infirmiati nostræ, sicut promisisti in-
quiens: Venite ad me omnes, qui labo-
ratis & onerati estis, & ego reficiã vos.
Reprime grassantem Diabolum, qui
nunc maiores flammæ odij acerbissimi
aduersus Ecclesiam concepit, omnẽq;
regni sui conatum in nostram perniciẽ
parat atq; meditatũr, cum videat non
procul abesse diẽ iudicij, in quo immẽ-
sa ipsius turpido angelis & hominibus
patefiet, & cruciatus eius horren-
dissime augebuntur. Scimus Domine, quod
non est hominis via eius, neque est viri
dirigere gressus suos. Dirige igitur tu
gressus nostros secundũ eloquiũ tuũ,
ne dominetur in nobis omnis iniquitas.
Obsigna in nobis doctrinam Spiritus
sancto tuo, vsque ad lætissimum diem
redemptionis, vt præclarum depositum
tibi reddere possimus piẽ & inuio-
latẽ, & coronam consequi, quæ
contexta est diligentibus nomen tuũ.

Septimò.

Eripe

ERipe nos o Deus, ex his miseris, æ-
rumnis, scandalis & calamitatibus
publicis & priuatis omnibus, quibus
propter peccatum obnoxij sumus.
Libera nos à tyrannide Sathanae, &
calamitates praesentes clementer miti-
ga. Denique cum voles nos ex hoc
fragili domicilio euocare in aeternam
Patriam, accende in nostris pectoribus
initia vitae aeternae, vt agnoscamus te so-
lum esse Deum, & quem misisti Iesum
esse Christum, & cum vniuersa Eccle-
sia erepta ex omnibus miseris, done-
mur luce, iusticia & vita aeterna, & fru-
amur dulcissima consuetudine Dei æ-
terni, & Domini nostri Iesu Christi.
Amen.

Epiphonema.

ATerne Deus, cum te nobis im-
mensa bonitate patefeceris, & tra-
dideris nobis verbum tuum ac propter
id in nobis habites, ne finas extingui
lucem Euangelij tui, & agnitionem
& inuocationem nominis tui, ne finas
deleri doctrinam de disciplina, ac plena
omnia fieri Turcicae & Hispanicae
immanitatis & spurcicie. Exaudi
I 3 Ecclesiae

Ecclesie tue gemitus propter Filium,
qui dixit: Amen, Amen, quicquid
petieris Patrem in nomine meo, dabit
vobis, Tu vis nobis dona dare, tu Rex
es, nos populus tuus. Tu potens es, glo-
ria nominis tui agitur. Adiuua nos
Deus salutaris noster, & propter glori-
am nominis tui Domine libera nos, &
post eius esto peccatis nostris, propter
sanctum nomen tuum, ne quando di-
cant in gentibus: Vbi nunc est Deus i-
srahel? Nos vicissim gratias tibi age-
mus, & annuntiabimus laudem tuam
in seculum seculi, Amen.

FORMA PRECATI-
ONIS, A STANTIVM AD BAPTI-
smum in fantis, quæ explicat verba:
Ego baptizo te, &c.

INuoco te omnipotens, æterne & vi-
ue Deus, æterne Pater Domini nostri
Iesu Christi, qui te patefecisti immensa
bonitate, & clamasti de Filio tuo Do-
mino nostro Iesu Christo: Hunc audite,
conditor cœli & terræ, & hominum, &
opitulator vnâ cum Filio tuo Domino
nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto,
sapiens, bone, verax, iuste, caste, liberri-
me,

me. misericors, verè diligens & ex-
audiens nos, custos Ecclesiæ, miserere
huius baptizati propter Filiū tuū Do-
minū nostrū Iesum Christum, quē vo-
luisti pro nobis esse victimā *ἡμεσίτων*
καὶ ἱερέων, & sanctifica eum Spiritu san-
cto tuo, vt te verè agnoscat & inuocet,
& tibi verè credat, gratias agat & oboe-
diat. Regenera & rege eum Spiritu san-
cto, vt cor fide accensum & purifica-
tū remissione peccatorū, indutū atque
ornatum puritate & iustitia Christi,
vero amore amplectatur & prosequa-
tur mundiciē, iusticiam & sanctitatem:
odio habeat peccatum, repugnet pra-
uis cupiditatibus, & incendia vitioso-
rum affectuum reprimat, vt non regnet
peccatum in mortali corpore eius. Cu-
stodi eum, ne spectris opinionū & præ-
stigijs Diaboli seducatur vnquam in er-
rores, deliria, securitatem & contem-
ptum DEI Epicureum, sed fac eum
ex vera vite propagatum palmitem,
sibi & alijs salutarem, qui te perpetuò
celebret, & tibi laudem dicat.

PRECATIO ACCEDENTIS AD
Cœnam corporis & sanguinis
Domini.

O Immense Deus, qui te patefecisti
humano generi, certis & illustri-
bus testimonijs, & voluntatem tuam de
nostra salute, traditis promissionibus
de reconciliatione declarasti, & harum
promissionũ voce Ecclesiam tibi inde
vsq; ab initio post receptos primos pa-
rentes condidisti, & collegisti, atq; ut
promissiones fierent insigniores, testi-
monia & signa visibilia in oculos incur-
rentia addidisti, quæ sint quasi *σφραγι-
δες* promissionũ editarum. Ac immensa
misericordia semper seruasti, & subin-
de restituiſti ministerium Euangelij &
publicos Ecclesiæ congressus, inclusa
etiam tandem promissione, non in-
terituram esse Ecclesiam, in hac ipsa
Cœna, quam æternus Filius *λόγος*
ante postremum agonem instituit, &
vniuersæ Ecclesiæ summa cum pie-
tate & obseruantia retinendam atque
vsurpandam præcepit, in qua pane
manducato & vino hausto simul no-
bis exhibet atq; impertit, iuxta formu-
lam

D
lam testamenti, corpus illud quod pro
salute generis humani acerbissimos
cruciatuſ ſuſtinuit, & ſanguinem pre-
cioſum, quem amore noſtri ardens lar-
gè effudit in remiſſionem peccatorū.
(Quo enim plgnore euidentiùſ teſta-
ri potuit, vnumquęq; hæredem eſſe
ſcriptum nominatim, ex toto aſſe om-
nium bonorum, quæ liberater noſter
poſſidet, quàm dato corpore, non qui-
dem alieno, ſed ſuo, & ſanguine quo ni-
hil eſſe poteſt precioſius &) Da igitur,
vt nobis dignè vtentibus in vera poe-
nitentia, hæc actio & ſumpſio reuocet
in memoriã tot magnifica & ſalutaria
beneficia, quæ à Domino noſtro Ieſu
Chriſto in genus humanum profecta
ſunt, & hæc dulciſſima recordatione
in nobis exuſcitetur Fides, Inuocatio,
Confefſio, Spes reſurrectionis noſtræ
carnis, pia reuerentia & gratitudo
erga te Patrem æternum, & Filium,
qui caro & frater noſter factum, &
ſpiritum ſanctum paracletum, & vt
hoc vinculo dilectionis, quo cum alijs
membris Chriſti & veræ Eccleſiæ
colligamur, vniti coniunctiſſimè &
I 5 aman-

amantissimè inter nos viuamus,
& te celebremus, per omnia secula
seculorum & loca locorum, A-
men.

F O R M Æ G R A T I A R V M A -
C T I O N I S.

Ad æternum Patrem.

Omnipotens, æterne, viue & ve-
re Deus, æterne Pater Domini
nostri Iesu Christi, creator cœli &
terræ, & hominum, & omnium cre-
aturarum, & conseruator, dator vitæ
legis & sapientiæ, & opitulator, v-
nâ cum Filio tuo coæterno, Domi-
no nostro Iesu Christo, λόγῳ καὶ εἰκόνι
σὺ αἰδίῳ, & Spiritu sancto tuo, effu-
so in Apostolos, casto & veraci, sapi-
ens, bone, verax, iuste, iudex, mise-
ricors, caste, liberrime, tibi gratias
ago, quòd misisti Filium, & voluisti e-
um assumere humanam naturam, in-
enarrabili sapientia & bonitate, & fi-
eri victimam pro nobis, qui colligis æ-
ternam Ecclesiam, & quòd inter nos
colligis seruas ministerium Euangelij,
das Spiritum sanctum & vitam æ-
ternam.

ternam, & quòd das nobis bona corpo-
ri nostro necessaria, & mitigas ac tol-
lis pœnas denique pro omnibus bene-
ficijs animæ & corporis.

Ad æternum Filium.

A Go tibi gratias, omnipotens Fi-
li Dei Domine Iesu Christe, Ver-
bum & Imago æterni Patris, cru-
cifixe pro nobis & resuscitate, nate
ex virgine Emanuel sedens ad dexterã
æterni Patris, colligens & seruans æ-
ternam Ecclesiam voce Euangelij,
quòd patefecisti nobis æterni Patris
misericordiam, & decretum dere-
demtione, & semper collegisti Ec-
clesiam & assumpsisti humanam na-
turam, es Mediator, redemptor, iu-
stificator & saluator, es summus Sa-
cerdos, semper intercedens pro nobis,
dans vocem Euangelij, & es efficax
per eam, & das remissionem peccato-
rum, & es Rex, colligens, seruans
& protegens Ecclesiam, & das Spiritũ
sanctum, ñs qui ad te conuertuntur, &
Euangelij voce se sustentant, & resti-
tuens in nobis iusticiam & vitam æ-
ternam, das lucem in consilijs, intelle-
ctum

ctum verbi tui, depellis Diabolos,
das etiam bona corpori necessaria.

Ad Spiritum sanctum.

AGo tibi gratias, omnipotens, ve-
rax, caste Spiritus sancte, pro-
cedens ab æterno Patre & Filio Do-
mino nostro Iesu Christo, effuse in Apo-
stolos, quòd confirmas corda nostra,
vt firmiter assentiantur verbo Dei,
& flectis ea ad inuocationem Dei, &
ad omnes motus legi diuinæ congru-
entes, & lætificas ea, vt acquiescant
in Deo, petant & expectent omnia
beneficia Dei, das etiam bona corpori
necessaria, &c. Pater noster.

FORMA PETENDI ABSOLV-
tionem à ministro Ecclesiæ, qua
etiam Pœnitentiæ partes ex-
plicantur.

AGnosco & deploro, ac verè do-
leo, Deum à me offensum esse hor-
ribiliter, in hac cæcitate & securita-
te humanæ mentis, & me multis modis
aberrare ab eius præceptis, & ac-
cerere mihi & alijs pœnas, nec pos-
se me magnitudinem aut multitudi-
nem meorum vitiorum aut lapsum
intelli-

intelligere, ac fateor, me meritum esse
 se praesentes & aeternas poenas: Con-
 fugio ad Filium Dei Dominum no-
 strum Iesum Christum propiciatorem,
 propter hunc oro, ut Deus aeternus
 Pater Domini nostri Iesu Christi iram
 suam a me auertat, & mihi peccata re-
 mittat, propter Filium, & me sua
 immensa misericordia recipiat, sicut
 dixit: Vivo ego, nolo mortem pecca-
 toris, sed ut convertatur & viuat. Ac-
 polliceor, me repugnaturum esse pecca-
 to, & nihil facturum contra con-
 scientiam, & oro Deum, ut me regat
 Spiritu sancto suo, & a vobis tanquam
 ministro Christi peto, ut pro potesta-
 te clauium concessa Ecclesiae a Filio
 Dei vocem Euangelii mihi annuncietis,
 cui credo, & simul Ecclesiae promit-
 to, me mores emendaturum esse, & scan-
 dala vitaturum militaturum bonam mi-
 litiam, retinendo Fidem, & bonam con-
 scientiam. Dixi.

Σὺ μὲν αἰὲν ἔχου | Ὁ ὅλη ἐκκλησία χριστῶ,
 ἢ σωμαφῆς ἡμᾶς δεξιά σείο φέροι. (Ζῆς
 Ἰεῖς ὡς ἐν φλογὶ μαρτύρου βαβυλώνιδι σώ-
 πᾶ βασιλεύς σε θεὸν παρὰ χεδὸν ὄντα βλέ-
 πειν. ἄλβ. λωπύχ. ἰωαχ.

THEMATA INVOCA-
TIONVM ARDENTIVM EX
ipso Psalterio Davidis, in quatuor
classis distributa.

ALII ENIM PSAL-
morum sunt:

1. Precatorij seu petitorij.
2. Consolatorij.
3. Celebratorij, Gratiarum actiones.
4. Doctrinales.

Defensionis Ecclesie con-
tra Tyrannos, falsos Do-
ctores & omnes hostes,
sunt: Psalm. 5. 17. 36. 94.
120. 7. 10. 11. 12. 26. 27. 28.
35. 44. 54. 55. 142.

Contra hostes deuastan-
tes Ecclesias & Scho-
las, sunt: Psalm. 74. 49. 80.
83. 124. 137. 140.

Remissionis peccatorum.
Psal. 51. 130. 42. 32. 38. 6.
25. 143. 102.

Libera-

1.
Precatorij
seu petitorij.
Liberationis ex periculis. *Psal.* 13. 31. 41. 56. 57. 58.
59. 86. 70. 71. 3. 4.
Liberationis ex morbis.
Psal. 6. 38.
Pro Magistratu & statu
Politico. *Psal.* 20. 21. 60. 61.
Pace Politica. *Psal.* 85. 60.
Ecclesia senescēte. *Psal.* 71. 92.
Christi in cruce. *Psal.* 69.
22. 31. 39. 40. 41. 55. 88.
Pro felici emigratione.
Psal. 39. 90.
In Aerumnis piorum a
Tyrannis & falsis Do-
ctoribus pressorum. *Psal.*
11. 10. 9. 121. 75. 79. 12. 76. 52.
58. 36.
2.
Consolatorij.
Contra scandalum Cru-
cis. *Psal.* 37. 39. 49. 73.
In sensu irae Dei & pau-
rib. conscientiae. *Psal.* 77.
116. 42. 133. 6. 38. 103. 31. 13.
Morbis & morte ipsa. *Psal.*
91. 90. 31. 6. 121. 38. 30. 107.
Aularum persecutionibus. *Psal.* 62. 56. 52. 55.
Misericordiae

Misericordiae Dei. *Psal.* 103.
Pro creatione rerum. *Psal.*
104. 136. 139.

Regno Messiae Euange-
lio & Ecclesia. *Psal.* 118.
98. 100. 47. 45. 149. 148. 149.
138.

Beneficijs exhibitis po-
pulo Israel. *Psal.* 105. 106.
78. 114. 116.

Liberatione Ecclesiae &
piorum ex periculis. *Psal.*
33. 34. 118. 46. 107. 66. 92.
124. 115. 129. 18. 23. 9.

Ex morbis. *Psal.* 30. 6.
Remissione peccatorum
& spiritualibus benefi-
cijs. *Psal.* 103. 145. 146. 147.
111. 116. 34.

Frugibus e terra natis.
Psal. 65. 85.

Victoria Christi. *Psal.* 68.
149. 118.

Christi & Ecclesiae de-
sponsatione. *Psal.* 45.

Conjugij. *Psal.* 118.

Concordiae. *Psal.* 133.

4. Docti-

3.
Gratiarum
actiones, seu
Psalmi cele-
bratorij.

4. *Doctrinales, qui docent:*

De vera Dei vnius agnitione & inuocatione in Ecclesia populi Israëlitici parafacti. Item, de discrimine veri Dei à numinibus commentijs acidolis. *Psal. 114. 135. 135. 136. 95. 96. 67. 145.*

De Filio Dei nominatim, *Psal. 2. 72. 45.*

De persona, officio sacerdotali & regali **DOMINI** nostri Iesu Christi. *Psal. 2. 110. 72. 89. 45. 95. 96. 97. 117. 19. 29. 93. 113. 67.*

De passione Filij Dei. *Psal. 22. 69. 40. 118. 31. 88.*

De Resurrectione, *Psal. 16. 3. 30. 110. 118. 18. 86.*

De Ascensione. *Psal. 68. 47. 8.*

De Spiritu sancto, *Psal. 33. 104. 51. 143. 139.*

De creatione omnium rerum & conseruatione. *Psal. 104. 33. 136. 139.*

De Angelis bonis *Psal. 104. 34. 97. 138. 10.*

De Lege Dei seu Verbo eius audiendo & discendo. *Psal. 119. 1. 19.*

K

De

De peccato & causa peccati ac mor-
tis. *Psal.* 14. 90. 51. 53. 25. 130. 32.

De Euangelio & remissione pecca-
torum donanda per Christum miseri-
cordia Dei gratuita. *Psal.* 32. 130. 103.
51. 25.

De Fide in Christum. *Psal.* 2. 145. 62.
78. 91. 31. 4. 42.

De Pœnitentia seu Conuersione ad
Deum. *Psalmi pœnitentiales*: 6. 32. 38. 51.
102. 130. 143.

De bonis operibus & veris cultibus
diuinis. *Psal.* 50. 116. 112. 81.

Politicoꝝ Magistratum. 101. 82.
244. 20. 21. 18.

Oeconomicoꝝ. 128. 127.

De Sacramento Baptismi. *Psal.* 29.

Coena Domini. *Psal.* 111.

De Ecclesia & ministerio Euangelij.
Psal. 84. 122. 96. 48. 92. 129. 19. 50.

De resurrectione mortuorum & vita
œterna. *Psal.* 16. 22. 116. 27.

AM.

AMPLISSIMO SENATU,
POPULOQUE AMBER-
gensium S. D. Albertus
Lyttichius.

AMBERG Amater urbium,
Vos & viri patricij.

Quos ordines amplissimi
Pulcris cooptant sedibus:

Quos & Patronos sensimus
Musis adoptatissimos:

Istum libellum vultibus
Tue amini non asperis,

Et nil grauatim singuli
Nostrum loborem noscite.

Nam quot pagellas tot sacra
Christi hic habetis dogmata,

Ex Israëlis fontibus

AVGVSTA que CONFESSIO

Complexa fama est nobili,

Exactior qua nulla stat.

Hanc in breui Compendio,

K 2

Vobis

*Vobis dedit labor pius,
(Vt sic iuuentuti apta sit,)
Quantum DEVS nos iuuerit,
Is vos malis ab omnibus
Conseruet & dextra tegat,
Donetq; vestro maxime
Longam quietem seculo,
Rempubicamq; floridam.*

ILLV.

ILLVSTRIBVS GENE-
ROSIS ET PRÆCLARIS CO-
MITIBVS ET DOMINIS, DO-
MINO IOHANNI, & Domino
ANTONIO, Fratibus, Comitibus
Oldenburgicis & Delmenhorsta-
nis, &c. Dominis suis
clementibus.

*Enerosissimi Comites,
Domini clementes, Patroni
colendissimi. Cum doctissimus
vir, Albertus Littychius do-
achimus recudendum Libellum continen-
tem Quaestiones utilissimas ex Philippi
Præceptoris, pia memoria, scriptis colle-
ctas, & in usû scholasticæ iuventutis an-
tea editas, mihi mitteret, & ut limã
atq; censuram meã, qua minimè opus est,
adhiberem, rogaret, & insuper Epitomen
Augustanae Confessionis, quatenus hac in
scholis puerilibus proponi breviter, memo-
ria & summa causa, possit, adiungeret,
statim cogitavi de hoc Libello, qui per quã
utilis & necessarius Scholis mihi visus est,
ad Generositates vestras ablegando, ut is
cũ testimoniũ præberet de mea cura & so-
licitudine*

uicitudine pro incremento Ecclesiarum &
Scholarū uestrarū, quibus inseruire cu-
pio, quo ad uixero, quantum potero, tūm
ostēderet, se adesse ablegatū, ut in Scho-
lis uestrarum Generositate locū habe-
ret, & studiosa pueritia & adolescentia
proponeretur. Indicat enim & cōtinethic
libellus ea, quae nostrorum praeceptorum,
Eliæ & Elisei, hoc est, LUTHERI & PHI-
LIPPI, laboribus fideliter sunt scripta &
propagata, ut & pueris proponerētur, per-
spicue tradita, & Quæstionibus cōprehe-
sa, & iubet fugere & detestari omnia ista,
quae Cacodæmon & turbator Gehasi Elisei
auarū & degener discipulus, lepra punit⁹,
hoc est, omnes Nephilim, cadētes siue defi-
cientes, (de quibus scriptum est, Psal. 68.
quod recipiant apostata sese in caluiciē)
quocunq; nomine istos dixerimus, contra
puritatem illam doctrina, cuius regula
in hoc Libello delineata est, excogitant
& afferunt. Certè si à teneris assuescere
magnum & multū est in omni disciplina-
rū genere: hodie à teneris rectè percepisse
Capita doctrina cœlestis magnum & mul-
tū, & maxima necessariū est. Recordamur
enim absoluta ferè periodi, quae à D.

Lv.

LUTHERO prae-dicta est de Nocham Jeho-
uah, expressa summam hysce verbis:
Saepe Deum oro, ut generationem no-
stram sinat nobiscū mori, & quidem an-
te ānos triginta, propterea quod nobis su-
blatis periculosissima tempora sequentur.
Saepe quoq; septenarij numeri nescio qua
fatali ratione ominosi atq; efficacia, me-
mores sumus. Sed tamen consolamur nos
ipsos, dū modō in Scholis aliquibus redē
erudiri puericia, & fontibus Israēl fide-
liter imbui videamus. Et profectō summi
thesauri loco habendus est hodie, pius, do-
ctus, & fidelis pueritiae Magister, & ludi
literarij Rector, cui cura & cordi est pie-
tas & sincera doctrina. Cumq; talem ex
paucorum numero esse D. LITICHIVIA
ostendat hic Libellus, cui ipse à me ali-
quid praefigi voluit, nō sum veritus de alt-
eno esse liberalis, & hunc ipsum Libellum
Scholis vestrarum Generositatum mit-
tere & commendare, ἐπεὶ ἄτις ἰσχυρ-
σις, & δ' ἐλεητὺς, ἀλλοτριῶν χαρῆσιν. cum
praeservim sit hoc publici, commodi causa.
Nihil enim aliud specto, & studij in hoc
mei, vestris Generositatibus nō ignoti, te-

K 4

Stem

stem allegare Deum & Conscientiã possũ.
Vestras autem Generositates, quibus, qua-
cunq; modò ratione & via possũ, gratitu-
dinẽ animi mei probare enitar, humiliter
rogo, studium vt sibi meum non sinant nõ
placere, sed & *ωγαίρεσι* meam, huius q;
causam & finem considerando approbent,
& quod benè cœperunt, in Ecclesijs &
Scholis, Deo iuuãte continuent: qua in re
absens quidquid præstare potero vestris
generositatibus, nunquã me defuturũ san-
cti polliceor, ita, vt si opus sit, etiã porro
presentiã mei non plane subtrahaturus sim
Ecclesijs & Scholis, ad eam formã, qua ex
sacris Biblijs collecta & comprehensa est
scriptis **LV THERICI PHILIPPI**,
& cuius tanquam Epitome in Scholis
vsurpanda hic ipse est Libellus.

Vestras Generositates Christo Emanu-
eli Omnipotenti & veraci commendo re-
gendas & tegendas. Lipsiæ 27. Maij,
Anno M. D. LXXIII.

1. 2. 3. 6.

Vestrarum Generositatum
Seruus,

Nicolaus Selneccerus, D.
CHRI-

CHRISTIANORVM
ARTICVLORVM AVGV-
stanae Confessionis Dia-
graphie,

AVTHORE

Doctore Martino Luthero,

Anno M. D. XXX. edita.

Ad Lectorem.

Vm Caesari in Comitibus so-
lennibus forma doctrinae no-
strarum Ecclesiarum, erudita
quadam methodo compre-
hensa exhibenda esset, scripsit Archidia-
conus D. Lutherus, ipse septendecim Articulos,
singulos autem cum triuitate membro-
rum ferè, quibus (omissis disputationi-
bus scholasticis) nuda tantum capita Do-
ctrinae & Fidei publice in Ecclesijs populo
traditae, exponerentur. His ceu manu du-
ctione certa, cum Biblijs sacris, vsi sunt in
perscribendo Augustano symbolo Con-
fessores Euangelici. Quia verò paucis hi
Articuli noti esse & tamen cognitione
dignissimi videntur, ideo nostris scholis
eos latinè hoc loco recensendos proponi-
mus.

X 5

Primus

*Primus Articulus Fidei & Do-
ctrinae Lutheranae est,
Quod*

1. **C**ONstanter & summo consensu do-
cetur, solummodo vnum & vni-
cum esse verum Deum, creatorem
coeli & terrae, ita vt in hac vnica vera
diuina essentia tres sunt distinctae per-
sonae, videlicet, Deus Pater, Deus Filius
Deus Spiritus sanctus. Et quod Filius
à Patre natus ab aeterno in aeternum
sit verè & natura Deus cum Patre Et
2. quod Spiritus sanctus à Patre & Filio
procedens, etiam ab aeterno in aeternum
sit verè & natura DEVS cum Patre
& Filio, Sicut haec omnia per scripturam
perspicue & firmiter probari possunt.

PROBA:

*Iohan. 1. In principio erat Verbum, &
Verbum erat apud Deum, & Deus erat illud
Verbum, omnia per ipsum facta sunt.*

*Matth. 28. Euntes, docete omnes gen-
tes, baptizantes eos in nomine Patris &
Filij*

Filij & Spiritus Sancti. Et sunt eiusmodi
diſta plura, præſertim in Euang. Iohan.

Secundus Articulus eſt,
Quòd

Solus Filius Dei verè homo factus, 1.
conceptus de Spiritu ſancto, natus ex
Maria virgine, eſt perfectus homo cor-
pore & anima, & quòd non Pater vel 2.
Spiritus ſanctus homo factus ſit, vt ex
hæreticis Patropoſiani docuerunt: Et 3.
quòd Filius non tantùm corpus ſine a-
nima aſſumerit, ſicut Photini errârunt.
(Apollinaris.)

PROBA:

Nam CHRISTVS in Euangelio ſepè
meminit anime ſue, vt cum inquit: Tri-
ſtis eſt anima mea uſq; ad mortem: Et
quòd Filius DEI Homo factus ſit, expreſ-
ſè teſtatur Iohannes hiſ verbis: Et ver-
bum caro factum eſt. Item, Galat. 4. Vbi
venit plenitudo temporis, miſit DEVS Fili-
um ſuum factum de muliere.

Tertius Articulus.

Illum ipſum Filium Dei verum De-
um

- um & hominem Iesū Christum esse v-
nam, vnicam, indissolubilem personam,
propter nos homines passam, cruci af-
fixam, mortuam, sepultam, tertia die
resurgentem à morte ascendisse ad
cœlum, sedere ad dexteram Dei, Do-
minum super omnes creaturas: Ita vt
2. non docendum vel credendum sit Ie-
sum Christum vt hominem vel huma-
nam eius naturam tantum pro nobis
passam: Sed ita, cum Deus & homo
non sint duæ personæ, verum vna in-
dissolubilis persona, credatur & doceat-
ur, Deum & Hominem, vel Filium
Dei re ipsa pro nobis passum.

PROBA;

*Ita Paulus Rom. 8. vij: DEUS proprio
filio suo non pepercit, sed pro nobis omni-
bus tradidit illum.*

*Et 1. Corinth. 2. Si cognouissent, DEUM
gloria non crucifixissent. Sunt & similia
dicta plura.*

Quartus.

1. Peccatum originale esse verè & re
2. ipsa peccatum, nec tantum macu-
3. lam vel defectum, sed tale peccatum,
quod

quod omnes homines ab Adam propagatos condemnet, & in æternum à Deo segreget, nisi Iesus Christus pro nobis intercessisset, & hoc peccatum cum reliquis omnibus peccatis ex eo sequentibus in se deriuâisset, & sua passione pro eo satisfecisset, ac penitus sustulisset, & extirpâisset in se ipso.

PROBA:

Psal. 51. & Rom. 5. describitur hoc peccatum graphicè.

Quintus.

Postquã omnes homines peccatores facti, peccato, morti & diabolo ipsi obnoxij sunt, impossibile est, suis virtibus vel per bona opera quenquam se ipsum extricare posse, vt rursus coram Deo iustus & integer, reddatur. Imò nec quidem se præparare vel accommodare valet ad iustitiam. Sed quo magis attendat sese explicare, eò implicatior relinquitur. Hæc autem vnica est via ad iusticiam consequendam, & liberationem à peccato & morte, qua sine omni merito vel opere creditur in Filium Dei pro nobis passum, vt iam dictum. Talis fides est nostra iustitia, Deus enim iustos,

stos, innocentes & sanctos censet ac reputat, donatq; remissione peccatorum, & vitâ aternâ omnes eos, qui credunt in Filium, quòd propter Filium in gratiam recipiantur, & in regno suo filij genuini fiant.

PROBA:

Sicut hæc omnia diuus Paulus & Iohannes in suis scriptis copiosè docet, videlicet, Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam. Ephes. 3. Omnes, qui credunt in Filium, nō pereunt, sed habent vitam aternam.

Sextus.

1. Hanc fidem non esse humanū opus, nec pendere ex viribus nostris, sed opus & donum Dei ipsius, quod Spiritus sanctus per Christum effusus in nobis
2. operatur existere. Ac quidem fides illa, cum non sit opinio vel persuasio cordis inanis, qualem habent non verè credentes, sed firmum, nouum, & viuum esse, profert fructus multiplices, & semper bonum operatur. Erga Deum, laudando, gratias agendo, inuocando, predicando & docendo: Erga pro-

proximum verò. diligendo, iuvando,
infernando, consolando, dando, & in-
dulgento ac patiendò quæuis aduersa
vsq; ad mortem.

Septimus.

Ad hanc fidem consequendam vel
hominibus impertiendam Deus insti-
tuit ministerium vel verbum vocale,
videlicet, Euangelij doctrinã, per quã
Deus hanc fidem & ipsius efficaciam,
vsum & fructum annunciari jubet: Et
per Euangelium tanquam per medi-
um dat Fidem cum Spiritu sancto, vbi
& quando vult. Extra hoc aliud
medium seu modus vel via & com-
pendium est nullum consequendæ fi-
dei. Omnes enim cogitationes ex-
tra vel ante verbum vocale, quantum-
uis sanctæ & bonæ videantur, nil sunt
quàm vana somnia & errorum præci-
pitia.

Octauus.

Huic prædicationi verbi vocalis
vnã adiunxit Deus externa signacu-
la,

la, quæ dicuntur Sacramenta & sunt
Baptismus & Eucharistia, per quæ
Deus verbo concurrente, etiam Fidem
& Sanctum Spiritum exhibet & docet
ac confirmat omnes, qui eius desiderio
tenentur.

Nonus.

1. Quod Baptismus, primum signa-
culum, consistat in duabus rebus, vi-
delicet aqua & verbo Dei, seu ut per
aquam Baptismus impertiatur & ver-
bum Dei pronuncietur. Et quod Bap-
tismus non sit simpliciter aqua, seu
vulgaris perfusio (ut Baptismi hosies
iam tradunt) sed cum verbo Dei ipsi
coniunctum sit, & baptisatio verbo
Dei nitatur, efficitur res sancta, viuitica
& efficax. Et ut Paulus ait: Tit. 3. E-
phes. 5. Lauacrum regenerationis &
renouationis Spiritus sancti. Et quod
3. Baptismus talis etiam infantibus &
paruulis sit impertiendus & applican-
dus.

PROB:

*Verbum autem DEI, quo fundatur Ba-
ptismus, est, ubi dicitur: Euntes, bap-
tizantes*

zantes eos in nomine Patris & Filij &
Spiritus sancti, Matth. 28. Marc. 16. Qui
crediderit & baptisatus fuerit, saluus e-
rit.

Decimus.

Quòd Eucharistia vel Sacramentum
Altaris duabus quoq; partibus confi- 1.
stat, ita vt verè præsentanea sint in pane
& vino ipsum corpus & sanguis Chri-
sti, sicut verba Christi habēt: Hoc est
corpus meū: Hic est Sanguis meus: Et 2.
quòd nō sit tantum panis & vinū, sicut
aduersaria pars hodie tradere audet. 3.
Verba hæc efflagitāt & confirmant si-
mul fidē atq; insuper exuscitant eam, in
omnibus, qui hoc Sacramento cum de-
siderio vtuntur, nec ipsi contrariantur.
Quemadmodum Baptismus etiam fi-
dem affert & largitur desiderantibus.

Vndecimus.

Quòd priuata confessio non sit ex- 1.
torquenda legibus, æquè ac Baptismus,
Sacramentum cœnæ, & Euangelium
nulla vi vrgeri debent, sed libera sunt:
ita tamen vt sciatur, quàm plena conso- 2.
latio-
L latio-

- lationis salutaris, utilis & conferens sit
conscientiis afflictis & perturbatis,
confessio, cum in ea petatur Absolutio,
id est, verbum & sententia Dei enunci-
ata, quibus conscientiae ab anxietatibus
liberantur & tranquillae redduntur.
3. Nec esse necessariam enumerationem
omnium peccatorum. De his tamen,
quae cor arrodunt & perturbant, indi-
cationem fieri licere.

Duodecimus.

1. Nullum dubium esse, quin sit &
maneat in terris vna sancta Christiana
Ecclesia, usque ad finem mundi, ut Chri-
stus ostendit, Matth. ultimo: Ecce, e-
go sum vobiscum, usque ad consumma-
tionem saeculi.
2. Talis Ecclesia nihil aliud est, quam
multitudo credentium in Christum,
qui articulos iam dictos credunt & do-
cent, & propterea persecutionem & mar-
tyria perferunt in mundo. Nam ubi
Euangelium docetur, & Sacramenta le-
gitime administrantur, ibi est sancta
Christiana Ecclesia. Ac nequaquam
alligata est legibus vel externa pompa,

ad

ad certa loca, tempora, personas & ritus seu gestus.

Decimus tertius.

Quòd Christus Iesus in die nouissimo mundi aduenturus, ad iudicandum viuos & mortuos, ac credentes ab omnibus malis liberaturus, & in æternam vitam perducturus: Infideles verò & impios puniturus, & cum diabolis ad infernum damnaturus sit in perpetuum.

Decimus quartus.

Quòd interim, dum expectatur Dominus ad iudicium venturus, & omnē potestatem & imperium abrogaturus, Magistratus politicus & imperia honorari & obœdientia coli debeant, cū Satus sit à Deo ordinatus, ad defendendos bonos & coërcendos malos. Ac quòd homo Christianus, si ordinariè vocetur, absq; detrimento & periculo fidei & salutis animæ suæ magistratum gerere vel ipsi seruitia & obsequia præstare possit.

L 2

Dei

Decimus quintus.

1. Ex his omnibus apparet, doctrinā,
2. quæ sacerdotibus & personis Ecclesiasticis matrimonia, item in genere vsum carniū & ciborum prohibet, varijs Monachatus & deuotionibus adiuuentis (per quæ gratiam & salutem animarum mereri opinio est, nec libera permittuntur) esse planè Diabolicam & impiam doctrinam, sicut Paulus nominat, 1. Tim. 4. Siquidem solummodò Christus est vnica via ad gratiam & salutem consequendam.
- 3.

Decimus sextus.

1. Quòd præ omnibus abominandis cultibus Missa, quæ hætenus habita est, tanquam sacrificium, ac opus bonum, per quod alter alteri gratiam mereatur, sit penitus abroganda, Et quòd
2. loco Missæ diuina quædam ordinatio distribuendi Sacramentum corporis & sanguinis Christi, sub vtraq; specie
3. seu parte cuiuslibet propriam fidem habenti, & ad necessariam cuiuscunq; indigentis consolationem, sit conseruanda.

De-

Decimus septimus.

Quòd Ceremoniæ in Ecclesia, quæ 1.
pugnant cum verbo Dei, aboleri, & a-
liæ, quæ non pugnant, liberæ permitti 2.
debeant, Quibus utamur vel non utamur, pro norma dilectionis, Ne absq; 3.
gravi causa ex leuitate scandala exci-
tur, vel pax & tranquillitas, quæ com-
munis sit cum alijs, nulla urgente ne-
cessitate perturbetur.

*Vide Historiam Anni XXX. in To-
mis Lutheri.*

ARTICVLORVM
AUGVSTANÆ CON-
FSSIONIS EPITOME,
memoriæ & summæ causa
ad iuuentutis captum ac-
commodata.

Quid est Augustana Confessio?

AUGVSTANA Confessio,
quàm in Ecclesijs & Scho-
lis nostris omnes pio con-
sensu amplectimur, est

L 3

Com.

Complexio Articulorum Christianæ
Fidei, & mutatorum abusuum, qui e-
rant terti errores, & Idolorum cultus:
à Principibus & Gubernatoribus, quo-
rum nomina subscripta ei sunt, Impe-
ratori Carolo Quinto exhibita, in Co-
munijs Augustæ, Anno tricesimo,
Mense Iunio, die 25. exponens sum-
mam doctrinæ Euangelicæ, traditæ
in scriptis Prophetis & Apostolicis,
necessariam Ecclesiis.

*Quæ forma Confessionis (verè augu-
stæ) deinde explicatiùs declarata est, pro-
pter calumnias & sophisticas elusiones
adversariorum, VVormatiæ Anno XL,
(quod ut sciatur, multū lucis affert legē-
ti utrasq; editiones integras) atq; hæc o-
mnia studio & industria Philippi Me-
lanchthonis, qui Apologiam quoq; Confes-
sionis doctè & perspicuè concinnavit.*

*Quomodo discernuntur Articuli
Confessionis?*

Dupliciter: Priores dicuntur Arti-
culi Fidei præcipui, suntq; viginti &
vnus: Posteriores verò de Abusibus,
qui in externis ritibus mutati sunt, nu-
merantur septem.

Re-

*Recita Articulos Fidei Christiana XXI.
precipuos ordine?*

**† PRIMVS DE DEO, ET
TRIBVS PERSONIS
aternis.**

Vna est essentia diuina, quæ & ap-
pellatur & est Deus, Creator & con-
seruator omnium rerum visibilium &
inuisibilium, & tamen tres sunt distin-
ctæ Personæ, eiusdem essentiæ, & po-
tentia, & coaternæ, Pater, Filius, &
Spiritus sanctus. Et nomine Personæ
vrimur, vt significet non partem aut
qualitatem in alio, sed quod proprie
subsistit.

*Damnantur omnes hereses contra hūc
Articulum exorta, vt Manichæi, Valen-
tiniani, Arriani, Eunomiani, Mahometi-
stæ, Samosatens veteres & Neoterici.*

**† * SECVNDVS DE PECCA-
TO ORIGINIS HOMINVM.**

Post lapsum Adæ omnes homines
secundum naturam propagati, nascun-
tur cum Peccato, & habent peccatum
originis, videlicet reatum propter Adæ
lapsum, & ipsam corruptionem huma-
næ naturæ propagatam ab Adam,

quæ complectitur defectum Iustitiæ originalis, & concupiscentiã. Hic morbus est verè peccatum, damnans & auferens nunc quoq; æternam mortem, his qui non renascuntur per Bap-
tismum & Spiritum sanctum.

Damnantur Pelagiani, & qui negant vitium originis esse Peccatum.

TERTIVS, DE DVABVS
NATVRIS IN CHRISTO.
& beneficijs Christi.

Verbum, hoc est, Filius Dei, assumpsit humanam naturam, in vtero beatæ virginis Mariæ, vt sint duæ naturæ, Diuina & humana in vnitae Personæ inseparabiliter coniunctæ vnus Christus verè Deus & verè Homo, natus ex Virgine, verè passus, crucifixus mortuus & sepultus, vt reconciliaret nobis Patrem, & Hostia esset, non tantum pro culpa originis, sed etiam pro omnibus actualibus peccatis hominum. Idem descendit ad inferos, & verè resurrexit tertia die. Deinde ascendit ad cœlos, vt sedeat ad dextram Patris, & perpetuo regnet, & dominetur omnibus creaturis, sanctificet credentes in
ipsum

ipsum, misso in corda eorum Spiritu
sancto, & sanctificatis dei vitam æter-
nam. Idem Christus palàm est reditu-
rus, ut iudicet viuos & mortuos.

* **QVARTVS, DE IVSTIFI-
CATIONE HOMINVM,**

Homines non possunt justificari co-
ram Deo proprijs viribus, meritis aut
operibus: Sed Gratia justificantur, pro-
pter Christum, per Fidem, cum credunt
se in gratiam recipi, & peccata remitti
propter Christum, qui sua morte, pro
nostris peccatis satisfecit. Hanc Fidem
imputat Deus pro iusticia coram ipso.
Plura de fide infra in XX. Articulo.

* **QVINTVS, QVOMODO
FIDES CONTINGAT.**

Vt Fidem consequamur, institutum
est Ministerium docendi Euangelij, &
administrandi Sacramenta. Nam per
Verbum & Sacramenta tanquam per
Instrumenta donatur Spiritus sanctus,
qui Fidem efficit in ijs, qui audiunt Eu-
angelium, vbi & quando visum est Deo.
Cum Euangelium audimus, aut Sacra-
menta

mēta tractamus : & Fide nos consola-
mur, simul est efficax Spiritus sanctus.

*Damnantur hic Anabaptista, Mani-
chai, Entusiastae, & Scholasticorum du-
bitatio.*

* *SEXTVS, DE FRVCTI-
BVS FIDEI.*

Boni fructus debent sequi Fidem, &
oportet bona opera mandata à Deo
facere, propter voluntatem Dei, non vt
confidamus per ea opera iustificatio-
nem coram Deo mereri. Nam remissio
peccatorum & iustificatio Fide appre-
henditur. Placet autem hæc obœdien-
tia, non quia legi satisfecit : sed quia Per-
sona est in Christo reconciliata Fide, &
credit sibi reliquias peccati condonari.
Non enim potest conscientia oppone-
re iudicio Dei propriam mundiciem,
aut opera.

* *SEPTIMVS, QVOD DE EC-
CLESIA SENTIEN-
dum sit.*

Vna sancta Ecclesia perpetuò man-
sura est. Est autem Ecclesia congre-
gatio membrorū Christi, hoc est, San-
ctorum, in qua Euangelium rectè do-
cetur,

la-
is.
ni-
du-
&
eo
ve
o-
sio
re-
n-
er-
&
ri,
ne-
m,
C-
n-
re-
n-
o-
ur,
cetur, & rectè administrantur Sacra-
menta. Et ad veram vnitatē Ecclesiæ
satis est consentiri de doctrina Euan-
gelij, & administratione Sacramento-
rum. Nec necesse est, esse vbiq; similes
traditiones humanas, seu ritus, aut Ce-
remonias ab hominibus institutas.

† OCTAVVS DE HYPOCRI-
TIS IN ECCLESIA ET MI-
nisterio malorum.

Ecclesia propriè est congregatio
Sanctorum & verè credentium, in hac
tamen vita multi mali & hypocritæ ad-
misti sunt Ecclesiæ. Et licet vti Sacra-
mentis, quæ per malos administran-
tur, & Sacramēta & Verbum Dei pro-
pter ordinationem & mandatum Chri-
sti sunt efficacia, etiamsi per malos ex-
hibeantur.

Damnantur Donatista & similes.

† IX. DE BAPTISMO.

Baptismus est necessarius ad salu-
tem, & per Baptismum offertur gratia
Dei. Sunt etiam infantes baptizandi,
qui per Baptismum Deo commendati
& oblati, recipiuntur in gratiam Dei, &
fiunt Filij Dei.

Damnantur

Damnantur Anabaptista.

† X. DE VERITATE COR-
PORIS ET SANGVINIS.

Christi in Cœna.

Corpus & Sanguis Christi verè al-
sunt, & exhibentur cum pane & vino,
vescentibus in Cœna Domini, & im-
probantur secus docentes.

†* XI. DE CONFESSIOE IN
ABSOLUTIONE PRIVATA.

Absolutio priuata in Ecclesijs reti-
nenda est, quanquam in Confessione
non sit necessaria omnium delictorum
enumeratio. Est enim impossibilis.

†* XII. DE POENI-
TENTIA.

Lapsis post Baptismum contingere
potest remissio peccatorū, quo cūq; tem-
pore & quotiescunq; conuertuntur. Et
Ecclesia talibus redeuntibus ad pœni-
tentiam impertire Absolutionem de-
bet. Constat autem Pœnitentia pro-
priè his duabus partibus. Altera est
Contritio, hoc est, terrores incussi con-
scien-

Scientiæ, agnito peccato & ira Dei. Altera est Fides, quæ concipitur ex Evangelio seu Absolutione, & credit propter Christum certò remitti peccata, & consolatur conscientiam, & ex terroribus liberat. Inde sequi debent bona opera, quæ sunt fructus Pœnitentiæ, hoc est obœdientia erga Deum.

Damnantur hoc articulo Anabaptista, Nouatiani, & Canonica satisfactiones, Item, qui docent, perfectionem in hac vita contingere.

†* XIII. DE VSV SACRAMENTORVM.

Sacramenta instituta sunt, non modo vt sint notæ professionis inter homines, sed multò magis, vt sint signa & testimonia voluntatis Dei erga nos, ad excitandam & confirmandam Fidem in his qui viuuntur eis. Itaq; vtendum est Sacramentis ita, vt fides accedat, quæ credat promissionibus, per Sacramenta exhibitis & ostensis.

(Apologia) Verè Sacramenta sunt Baptismus, Cœna Domini, Absolutio, quæ est Sacramentum Pœnitentiæ. Damna-
tur

zur Pharisäica opinio, de Iustificatione ex opere operato.

†* **XIIII. DE ORDINE EC-
CLESIASTICO.**

Nemo debet in Ecclesia publicè docere, aut Sacramenta administrare, nisi ritè vocatus.

†* **XV. DE RITIBVS EC-
CLESIASTICIS.**

Ritus illi seruandi sunt, qui sine peccato seruari possunt, & profunt ad tranquillitatem & bonum ordinem in Ecclesia, ita tamen, ne conscientia onerentur superstitiosis opinionibus, tales cultus ad salutē necessarios esse. Quare vota & traditiones de cibis & diebus, &c. institutæ ad promerendam gratiam, & satisfaciendum pro peccatis inutiles sunt, & aduersantur Euangelio.

† **XVI. DE REBVS CI-
VILIBVS.**

Legitimæ ordinationes ciuiles, sunt bona opera & ordinationes Dei, Et Christianis licet gerere Magistratus, exercere iudicia, iudicare res ex Imperatorijs, & alijs præsentibus legibus,
sup

supplicia jure constituere. jure bellare,
in litare, lege contrahere, tenere pro-
prium, jusjurandum postulanti-
bus Magistratibus dare, contrahere legiti-
ma Coniugia, artes probatas Legibus
exercere, & in talibus ordinationibus
exercere Caritatē. Itaq; necessario de-
bent Christiani obedire presentibus
Magistratibus & Legibus, nisi cū ju-
bent peccare, tunc enim magis debent
Deo obedire, quā hominibus.

Damnantur Anabaptista & Anchoreta.

† XVII. DE EXTREMO

DIE MVNDI.

Christus apparebit in consummati-
one mundi, ad judicandum, & mortu-
os omnes resuscitabit, & hominibus pi-
is & electis dabit vitam æternam, &
gaudia perpetua. Impios autem homi-
nes & diabolos condemnabit, vt sine
fine crucientur. Nec ante resurrectio-
nem mortuorum pñ regnū mundi oc-
cupaturi sunt, vbiq; oppressis impijs.

*Damnantur hic quoq; Anabaptista,
Iudaica opiniones, & Origenista.*

*† XVIII. DE LIBERO

ARBITRIO.

Humas

Humana voluntas habet aliquam
libertatem ad efficiendam ciuilem ju-
stitiam, & deligendas res rationi subie-
ctas. sed non habet vim, sine Spiritu san-
cto efficiendæ justiciæ Dei, seu spiritu-
alis, quæ fit in cordibus, cum per Ver-
bum Spiritus sanctus concipitur, &
cum verbo Dei assentimur, ut nos Fide
in terroribus consolemur. Quanquam
enim externa opera, humana natura a-
liquo modo possit efficere: tamen in-
teriores motus non potest efficere, nisi
Spiritus Sanctus gubernet & adiuuet
corda nostra.

Damnantur Pelagiani & similes.

+ XIX. DE CAUSA
PECCATI.

Etsi Deus creat & conseruat natu-
ram: tamen causa peccati est voluntas
malorum, videlicet diaboli & impiorū,
quæ auertit sese à Deo, ad alias res con-
tra mandata Dei.

* XX. DE DOCTRINA FI-
DEI ET OPERVM.

Debet in Ecclesia extare vtraq; do-
ctri-

Strina, videlicet Euangelium de Fide,
ad erudiendas & consolandas consci-
entias, debet etiam proponi, quæ sint
verè bona opera, qui sint vericultus
Dei. Primum igitur de Fide & justifi-
catione, Christus apertè complexus est
summam Euangelij, cum iubet prædi-
care in nomine suo Pœnitentiã & Re-
missionem peccatorum. Nam prædi-
catio Pœnitentiæ arguit Peccata, & Eu-
angelium offert remissionem peccato-
rum propter Christum gratis, non pro-
pter nostram dignitatem. Et sicut vni-
uersalis est Pœnitentiæ prædicatio, ita
& promissio Gratia vniuersalis est, &
omnes credere iubet, & accipere bene-
ficium Christi. Opera nostra non pos-
sunt reconciliare Deum, aut mereri re-
missionem peccatorum, & gratiam &
justificationem. Sed hanc tantum Fide
consequimur, credentes, quòd propter
Christum recipiamur in gratiam, qui
solus constitutus est Mediator & Pro-
piciator.

Cum igitur dicimus, Fide justifica-
mur, non hoc intelligimus, quòd iusti-
simus propter ipsius virtutis dignita-

M

tem,

tem. Sed hæc est sententia, Consequi nos remissionem peccatorum, & imputationem justitiæ, per misericordiã, propter Christum, hæc misericordia non potest accipi, nisi Fide. Et Fides hic non tantum significat historiæ notitiam, sed significat credere promissioni misericordiæ, quæ nobis propter Mediatorem Christum contingit. Hæc Fides non tantum historiã credit, sed etiam effectum historiæ. Iustificatio verò significat remissionem peccatorum, seu reconciliationem, seu imputationem justitiæ, hoc est acceptationem Personæ. Præterea necesse est Bona opera facere, non vt confidamus per ea gratiã mereri, sed propter voluntatem Dei. Tantum Fide apprehenditur remissio peccatorum, & pax conscientiæ. Et quia per Fidem accipitur Spiritus sanctus, jã corda renouantur, & induunt novos affectus, vt parere bona opera possint. Nam sine Fide nullo modo potest humana natura primi aut secundi Præcepti opera facere. Necessaria verò est in reconciliatis obœdientia erga Legem Dei nam Eu-
an-

angelium concionatur de noua vita,
Nec existere fides potest, nisi in his qui
poenitentiam agunt, &c.

* XXI. DE VENERATIONE
SEU CULTU SANCTORVM.

Memoria Sanctorum proponi po-
test, vt imitemur Fidem & bona opera
eorum, iuxta vocationem, Fidem no-
stram confirmemus, Deo gratias aga-
mus, quòd Ecclesiam pulcerrimis do-
nis ac virtutibus Sanctorum ornauerit.
sed scriptura non docet inuocare San-
ctos, seu petere auxilium à Sanctis, quia
vnum Christum nobis proponit Me-
diatorem, Propiciatorem, Pontificem
& Intercessorem. Hic inuocandus est,
& promisit, se exauditurum esse preces
nostras, hunc etiam cultum maxime
probat, vt inuocetur in omnibus affli-
ctionibus.

Hæc summa doctrinæ nititur auto-
ritate verbi Dei & veteris Ecclesiæ,
cuius Finis est, vt gloria Dei fiat illustri-
or, & consulatur pñs mentibus in vni-
uersa Ecclesia.

M 2

AL-

A L T E R A
PARS CONFESSIO-
NIS FIDEI, DE ARTI-
culis, in quibus recensentur abu-
sus mutati.

*RECENSE ARTICV-
LOS SEPTEM, IN QVIBVS
abusus vitio temporum in Ecclesias in-
troduciti notantur, quid in externis
ritibus seruetur, & quid qua de
causa mutatum sit.*

Recitabo (eo ordine, quem et-
iam Apologia obseruat) genera
ipsa summam tantum.

* *ARTICVLVS DE VTRAQVE
SPECIE SACRAMENTI COR-
poris & sanguinis Domini.*

Laicis datur vtraq; pars Sacramenti
in Coena Domini, quæ instituta est pro
tota Ecclesia, quia hic mos habet man-
datum Domini, & manifestè præcipit
Christus de Poculo, vt omnes bibant.
Diu

Diu etiam hic mos in Ecclesia mansit,
nec constat, quando aut quo authore
mutatus sit. Tantum consuetudo non
ita vetus adimit populo alteram par-
tem Sacramenti, quæ processio apud
nos solet omitti.

ARGUMENTVM CONFIR-
MANS HVNC ARTI-
culum.

*Consuetudo contra mandata DEI intro-
ducta, non est probanda.*

*Consuetudo mutilata Cœna non solum
contra scripturam, sed etiam contra
authoritatem Canonum, & exemplum
veteris Ecclesie recepta est.*

*Quare si qui malunt utraq; specie Sacra-
menti uti, non sunt cogendi, ut aliter
faciant cum offensione conscientia, nec
prohibendus est usus integri Sacra-
menti.*

* ARTICVLVS DE CONIV-
GIO SACERDOTVM.

Sacerdotes apud nos, cum publica
scandala vitare vellent, quæ parit Pon-
tificia Lex de Cœlibatu, duxerunt v-
xores, & docent, quòd liceat ipsis con-
tra-

trahere matrimoniū, & debere omnes, qui non sunt idonei ad Cælibatū (juxta doctrinam Pauli & Christi) vivere in Coniugio, quod Deus instituit, ut esset remedium humanæ infirmitatis, & præcipit honore afficere Coniugium.

CONFIRMATIO.

Mandatum DEI nulla lex humana, nullū votum tollere potest, nec vlla debet esse autoritas Decreti pugnantis cum jure naturali, & cum ordinatione diuina.

Nova Lex, qua prohibet Sacerdotib⁹ Cōiugia, & contracta distrahit, pugnat cū mandato DEI, pugnat cum jure natura, qua homines ita conditi sunt, ut sint fecundi, & impurus Cælibatus plurima parit scandala, contra exempla veteris Ecclesie: Atq; defensio Legis Pontificie multa peccata coniuncta habet, confirmationem vagarum libidinum, superstitiones & neces piorum Sacerdotum.

Ergò manifestum est, nostras Ecclesias rectè facere, quòd illam Legem Pontificiã abolent & damnant, & quòd Sacerdotes honesta Coniugia contrahunt. Nec decet autoritatē Ecclesie prætexere omnib⁹ abusibus

usibus & vitijs inuectis in Ecclesiã. Est q̃
imperatoris Legis vitia considerare &
depellere iniurias contra Sacerdotes.

* ARTICVLVS DE

M I S S A . .

Retinetur missa, (id est, admini-
stratio Cœnæ Dominicæ) apud nos, &
summa reuerentia celebratur. Ser-
uantur & vsitata Ceremoniæ, admis-
centur autem Latinis cantionibus ali-
cubi Germanicæ, adduntur & Con-
ciones piæ ad erudiendum populum.
Assuefit populus, vt vnà vtãtur Sacra-
mento, si qui sunt idonei. Nulli admit-
tuntur, nisi prius explorati. Et gerun-
tur omnia in Ecclesia maiore cum gra-
uitate & reuerentia, quàm olim. Sed de-
sierunt priuata Missæ, cum ferè nullæ
nisi quæstus causa fierent. Et docetur,
opinionem de merito, sacrificio & ap-
plicatione Missæ falsam & impiam es-
se, nec eam conferre gratiam ex opere
operato, nec applicari pro alijs viuis
& mortuis, aut mereri remissionem
peccatorum, culpæ & pœnæ. Pro-
desse verò Sacramentum his tantum,
qui agunt pœnitentiam, & propria cu-

M 4

iusq̃

iuscq; Fide, & proprio vsu Sacramenti
fieri applicationem beneficij Christi,
non propter alienum opus.

C O N F I R M A T I O N E S.

I. Passio Christi fuit oblatio & satisfactio, nõ solum pro culpa originis, sed etiam pro omnibus reliquis peccatis. Ergo impium est, fiduciam transferre in opus Sacerdotis, qua niti debet ipsa Pontificis Christi oblatione & intercessione.

Item:

II. Institutio Cœna non mandat, ut offerant Sacerdotes pro alijs viuis ac mortuis.

Ergo

Applicatio Cœna ad mortuos, damnanda est tanquam nouus & impius cultus.

Item:

III. Ceremonia sine Fide in nouo Testamento nihil meretur, nec facienti, nec alijs:

Ergo

Missa non meretur remissionem culpa & pœna ex opere operato, nec est satisfactio.

Item:

Item :

III. Fide propria & speciali tantum fit applicatio beneficii Christi, & consequuntur homines remissionem peccatorum Gratis :

Ergo

Non alieno opere, neque propter alienum opus, & quidem sine bono motu utentis.

Item :

V. Institutio Sacramenti nihil de oblatione pro peccatis uiuorum & mortuorum precipit, sed precipitur, ut sumantur Corpus & Sanguis DOMINI, & ut fiat ad recordationem beneficii CHRISTI, praeterea Institutio ordinat, ut fiat communicatio, hoc est, ministri porrigant etiam alijs Corpus & Sanguinem DOMINI. Cum autem MISSA sit talis communicatio Sacramenti.

Seruatur igitur apud nos talis communis missa singulis Ferijs, atque alijs etiam diebus, si qui velint uti Sacramento.

* ARTICVLVS DE VSV
CONFESSIONIS.

M 5

Con-

Confessio in Ecclesiis non aboletur, nec porrigitur Sacramentum, nisi absolutis & exploratis, antea, ut homines Absolutionem plurimi faciant, quæ est vox Dei, & mandato Dei pronunciatur, ut absolutioni tanquam voci de cælo sonanti credamus. Porro Confessio præbet locum impertiendæ Absolutioni priuatim, & ritus conseruat intellectum potestatis Clauium, & remissionis peccatorum in populo. Atq; illud Colloquium magnopere etiam prodest ad monendos & erudiendos homines; sed enumeratio delictorum non est necessaria, nec sunt onerandæ conscientiæ curâ enumerandi omnia delicta in Confessione. Multo minus conscientiæ excrucandæ sunt Satisfactionibus Canonicis, quæ obscurant beneficium Christi.

ARGUMENTVM.

Impossibile est omnia delicta recitare. & nullum extat in scripturis Apostolicis Præceptum de hac enumeratione. Ac nunquam possent acquiescere mentes, si nulla peccata nisi recitata, remitterentur.

Qua ex re facile intelligi potest ministeris

*Serium Absolutionis & Remissionem, non
pendere ex conditione enumerationis.*

** ARTICVLVS V. DE DIS-
CRIMINE CIBORVM, ET TRA-
ditionibus Pontificijs,*

Observationes traditionum huma-
narum non possunt mereri remissionē
peccatorum ac justificationē, nec sunt
iustitia Christiana, aut necessarij cultus.
& sua natura sunt res mediæ & indif-
ferentes, quæ extra casum scandali o-
mitti possunt: Quæ verò pugnant cum
mandatis Dei, aut non possunt observa-
ri sine peccato: in ijs regula sequenda
est: Oportet Deo magis obœdire quàm
hominibus. Tales sunt discrimina Ci-
borum, & traditiones, quæ certos cibos
præscribunt & similia opera, de quibus
Ecclesiasticæ traditiones præcipiunt,
cultus esse Dei, qui mereantur remissio-
nem peccatorum. Item esse iustitiam
Christianam, & necessarios esse, sicut in
veteri Testamento Leuiticæ Ceremo-
niæ fuerunt, nec posse sine peccato o-
mitti. Talis est & traditio de Cæliba-
tu contra mandatum Dei.

Seruantur tamē traditiones pleræq;
quæ

quæ conducunt ad hoc, vt res ordine
gerantur in Ecclesia, cuiusmodi sunt
traditiones de Ferijs, die Dominico,
Natali, Paschate, & reliquis. Item ordo
lectionum.

ARGUMENTVM.

*Euangelium cogit urgere doctrinam in
Ecclesijs, de Gratia & iustitia fidei.
Persuasioes de traditionibus, quod sint
cultus DEI, & iustitia Christiana,
Primò obscurant doctrinam de gra-
tia & iustitia Fidei, Secundò, eb-
scurarunt præcepta DEI, quibus lon-
gè præferebantur, Tertio, attule-
runt magna pericula conscientijs.
Quare non est sentiendum, quod huius-
modi obseruationes sint necessarij
cultus, aut mereantur remissionem
peccatorum.*

* ARTICVLVS VI. DE VO-
TIS MONASTICIS.

Vota non possunt ordinationem &
mandatum Dei tollere, sed debet votū
esse in re possibili, debet esse voluntari-
um, spontè & consultò susceptū. Non
autem Vota sunt paria Baptismo. Nec
ipsa etiam vita Monastica meretur re-
missio.

missionem peccatorum, nec est status
perfectionis, nec habet opera superero-
gationis. Falsissimū præterea est, quòd
addunt, Vitam Monasticam non tan-
tūm justiciam mereri coram Deo, sed
amplius etiam, quia serualet non mo-
dò præcepta, sed etiam consilia Eu-
angelica.

ARGUMENTVM.

*Omnis cultus ab hominibus sine manda-
to Dei institutus, & electus ad pro-
merendam remissionem peccatorū
& justificationem, est impius:*

*Constat autem Monachos docuisse, quòd
factitia Religiones mereantur re-
missionem peccatorum & justifica-
tionem, & quòd pro peccatis satis-
faciant, quòd est de gloria Christi
detrahere:*

*Sequitur igitur ista vota impios cultus
fuisse, quare sunt irrita.*

ALIUD.

*Votum impium & factum contra man-
datum DEI non valet, neq; enim de-
bet votum vinculū esse iniquitatis.*

*Multa impia opiniones harent in votis,
quòd mereantur remissionem pec-*

ca-

catorum & justificationē, quòd sint
perfectio Christiana, quòd seruent
consilia & praecepta, quòd habeant
opera supererogationis. Ergò Vota
Monastica sunt irrita.

* XII. ARTICVLVS DE PO-
TESTATE ECCLESIASTICA.

Discrimen est Ecclesiasticae potesta-
tis & potestatis gladij. Potestas Clavi-
um seu potestas Episcoporum juxta
Euangelium, est potestas seu manda-
tum Dei, praedicandi Euangelij, remit-
tendi & retinendi peccata, & admini-
strandis Sacramenta: Sed politica admi-
nistratio versatur circa alias res, aduer-
sus manifestas iniurias, & coërcet ho-
mines gladio, & corporalibus poenis,
vt iustitiam civilem & pacem retineat.
Non igitur commiscendae sunt pote-
states, Ecclesiastica & civilis. Si quam
Episcopi habent potestatem gladij,
hanc non habent, vt Episcopi, ex man-
dato Euangelij, sed jure humano do-
natam à regibus, ad administrationem
civilem suorum bonorum. De jure diui-
no nulla jurisdictio competit Episco-
pis, vt Episcopis, nisi remittere pecca-
ta,

ta. Item cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Evangelio dissentientem reijcere, & impios non vi humana, sed verbo excludere à communicatione Ecclesiae. Potestatem vel Jurisdictionem in cognoscendis certis causis matrimonij, aut decimarum, habent jure humano. Nec habent potestatem statuendi aliquid contra Evangelium, neque in ritibus & cultu, neque in ordinationibus, tanquam necessarijs ad promerendam remissionem peccatorum, vel tanquam necessarias ad justitiam novi Testamenti, aut ad salutem.

CONFIRMATIO.

Necesse est in Ecclesijs retineri doctrinam de Libertate Christiana, quod non sit necessaria servitus Legis ad justificationem, Et necesse est retineri principium locum Evangelij, quod remissionem peccatorum, & justificationem per Fidem in Christum Gratis consequamur, non propter certas observationes; aut propter cultus ab hominibus institutos.

Ergo non licet ullis Episcopis tales cultus instituere aut exigere, pugnantes cum Evangelio, & prudenter de illis Valdis Pontificia potestate judicandum est.

Orandus autem est Deus Pater Domini nostri Iesu Christi, ut ipse Ecclesiam suam, Sanguine Filij redemptam gubernet, seruet, purget & augeat.

Τῷ Θεῷ μόνῳ σοφῶ δόξα καὶ ἑὐλογία.

Articulos approbatos & receptos ab autoribus confutationis scripta tempore Comitiorum Augusta, tali signo + Improbatos verò asterisco tali * in hac Epitome nostra signauimus. In quibus igitur partem tantum probârunt Pontificij, addita vel correptione, vel conditione, vel damnatione alterius membri seu partis, signis utriusq; ad titulos additis notauimus. Cetera in Editione integra requirantur. Vel in nostris juxta Affirmatiuam & Negatiuam sententiam singulorum Articulorum edendis Quaestionibus utriusq; lingua.

PARA-

PARAPHRASIS SYM-
BOLI APOSTOLICI.

Seu

CONFESSIO FIDEI EC-
CLESIAE IOACHIMICAE
Iberorum, in latinam lin-
guam conuersa.

A B

ALBERTO LYTTICHIO
ex scriptis D. Mathesij Theo-
logi.

Articulus Primus.

 REDO & animo meo
planè obfirmato ex scriptis
Propheticis & Apostolicis
omnem fiduciam & expe-
ctationem positam habeo, in solum
Deum, qui est æternus Pater Domini
nostri Iesu Christi, & mundum vni-
uersum tanquam Pater genuinos Fili-
os, amore complectitur, solus potens
cum Filio suo & Spiritu sancto & in o-
mnibus difficultatibus, tam iumento-
rum, quàm hominum, sine medijs &
N pre

per ea, opitulator, ac omnium bono-
rum perfectior & elargitor. Qui in
principio per Filium & Spiritum su-
um, Coelum, terram & omnes res vili-
biles & invisibiles creavit, & coniugium
venerabile omnibus non ineptis ad hoc
instituit, atque Magistratum etiam con-
stituit & adhuc res creatas a se & ordines
sacros in humano genere, usque ad no-
vissimum mundi diem conservat.

Secundus Articulus.

Credo etiam firmissimè, nihil addu-
bitans, sed constanter nitens Pro-
phetarum & Apostolorum testimoniis
& Symbolis tribus precipuis in Iesum
Christum unigenitum, verum natura-
lem & proprium Filium Dei, ex sub-
stantia Patris genitum ab aeterno, &
quidem verè coessentialem cum Patre,
missum ex sinu Patris, ut nobis veram
noticiam, decretum & voluntatem Dei
patefaceret. Qui tandem in plenitudine
temporis, obumbrante Spiritu sancto,
in castissima aluo intactæ virginis Ma-
riæ, ex sanctificato, in ea sanguine, pro-
pter nos caro factus est, & humanam
na-

naturam ad suam diuinam assum sit, in
vnam aeternam & indiuiduam Perso-
nam, vt ita humanum genus in suo
corpore gestaret & sustentaret, atq; in
aeternum saluaret & sospitaret.

Tertius Articulus.

Toto simul pe.ore credo, & ore
confiteor cum Ecclesia vniuersa,
Hunc Filium Dei & Mariae, verum
Deum & hominem, vnicum nostrum
Dominum, summum Sacerdotem Me-
diatorem, Intercessorem, Redemptorem,
& Saluatore esse, qui ab aeterno ad hoc
Sacerdotium, & hanc regalem dignita-
tem occupandam decretus & delectus
est, vt qui sit primogenitus ante omnes
creaturas, sicut ille quidem, quantu ad
diuinam suam naturam & subsistentia,
pro genere humano apud Patrem in-
tercessit, & cum Patribus primis locu-
tus est, suaq; Ecclesiam, & omnes qui
eum in promissione edita agnouerunt
& Fide apprehenderunt, ab initio in
gratiam reduxit, eripuit & protexit, ac
postea tempore incarnationis suae fuit
& permansit Mediator & Saluator no-
ster, secundum vtramque naturam.

N 2

Quar;

Quartus Articulus.

Credo item, in hac mortali vita, summam consolationem, viuificationem & iustificationis meae certitudinem inde haurio, quod etiam coram Deo, & aduersus iram eius mihi valere scio, Hunc Dominum & Deum meum, tempore humiliationis, à prima ætate, & in toto cursu Ministerij sui, multa passum esse in carne sua, propter me, & sub Cæsaris Tiberij Prouinciali præfeto Pontio Pilato, Ierosolymis in crucem actum, & medium inter duos latrones spiritum tradidisse, mortuum esse, & honorificè sepultum, ut sua perfecta obœdientia, & vnica oblatione & passione innocenti, preciosissimiq; cruoris effusione nos egentissimos, miserimos, maximos, perditissimos & abiectissimos peccatores cum Deo reconciliaret, & maledictionem, quæ ob Adæ & nostram peculiarem culpam in nos deriuata erat, auerteret, & sanguine suo ab omni immundicie originali & actuali emundaret, iustos & saluos nos faceret.

Quintus Articulus.

Credo

Credo præterea & certus sum, Ie-
sum Christum (v̄ scriptura loquitur)
pro me verè descendisse ad inferos, &
tertia die (quoniam esset verus Deus)
corpore suo incorruptibili ex morte
resurrexisse, vt mortem in sua victoria
absorberet, & infernum mihi destrue-
ret, Diabolum deuinceret, mihiq; æter-
nam pacem, iustitiam & vitam nouam
cum adoptione in hæreditatem diui-
nam reperiret, suo merito, & hæc in
verbo promissionis gratiæ & Fidei an-
nuncianda curaret.

Sextus Articulus.

Firmiter statuo, Iesum Christum in v-
traq; natura, cum corpore clarifica-
to & spirituali, ad cælum ascendisse, &
omnia impleuisse, v̄bique præsentem
esse, regere & imperare ad dex-
tram Patris sui, æquali maiestate & gloria in
cælo, inferno & terra, atq; colligere si-
bi voce Legis & Euangelij, ex genere
humano, æternam Ecclesiam, quam i-
psam assidue tanquã membra sui cor-
poris mystici, & Sponsam dilectam af-
ferit, preces eius pro diuina sua poten-

tia ipse exaudit, illius causam agit, & deprecatur pro ea, apud coelestem Patrem, verus & aeternus Sacerdos, protegit & cōseruat eam, in terra, sub cruce, in omnibus anxietatibus, distribuit dona salutaria, suum Spiritum & Verbum, circumspectos & fideles doctiores, vsq; ad consummationem seculi, quando in nubibus visibiliter apparebit, & sese manifestabit, iudicaturus viuentes vsq; ad extremum diem, & ex sepulchris prodeūtes, vindicaturus maleficia in omnes contemptores Euangelij, & in aeternum regnū introducturus omnes, qui ipsi confisi sunt, eum inuocauerunt, atq; in fide & bona conscientia ad finem perseuerauerunt.

Septimus Articulus.

Credo simul, vt in mea infantia prima rectē hoc nomine baptizatus sum, in Dominum, qui est Spiritus sanctus, verus Deus, & essentialis flamma, amor & iacticia, procedens ab aeterno Patre & Filio, & missus in hunc mundū, vt sit altera persona missa, quae testificetur in cordib⁹ nostris, nobis Deum esse placatum, per unicū nostrum

Me

Mediatorem, & mundum arguat ver-
bo, solatium, tranquillitatem, laeticiam,
dilectionem, vitam & nouam oboedi-
entiam in credentibus sonet & excitet,
& nobis in aduersitatibus & imbecilli-
tate adsit, nos erigat, pios gemitus &
suspiria adiuuet.

Octauus Articulus.

STatuo insuper, Deum per Spiritum
Filij sui colligere sibi sanctā vniuer-
salem, Christianam & Apostolicā Ec-
clesiam, Ministerio Euangelij, ex Pa-
triarchis, Iudæis & Gentibus, in omni-
bus terræ finib⁹, quæ sit ei æterna hære-
ditas & proprietariū. Hic cœtus san-
guine filij Dei est redemptus, voce so-
nante Euangelium congregat⁹, & cir-
cumcisione primū, deinde in Nouo
Testamento per Baptismum suo Do-
mino Christo, & populo sancto Dei
infectus, & in verbo & lauacro rege-
nerationis Spiritus sancti emundatus,
Prophetarum & Apostolorum funda-
mento extractus, vt sit æternum tem-
plum, & domiciliū diuinū, in quo Spi-
ritus sanctus efficax est, per verbum &
Sacramenta, Filius Dei verè præsens,

non ociosus, pascit & potat sibi cohæ-
rentes in vera conuersione, contritio-
ne, Fide, & bono proposito rectè faci-
endi, non alieno, sed suo ipsius sangui-
ne & vera carne, obsignans & ungens
eos, diuina vnctione Spiritus sancti.

Nonus Articulus.

ET in sanctorum communionem ac
Christianorum fraternitate, quæ
Filij Dei vocem audit, & Euangelium
profiteretur, ac retinet verum vsum Sa-
cramentorum, sub cruce in tolerantia,
Credo, salutarem esse Baptismatis, Ab-
solutionis & Cœnæ Dominicæ, admi-
nistrationem & iunctionem, dispensan-
tibus nris, qui legitimo modo facta im-
positione manuum & oratione com-
munis Ecclesiæ, ad Ministerium pu-
blici sunt vocati, & quasi segregati ex
toto cœtu. Sicut certum & hoc est,
quod Filius Dei super Reipub. ciuibus,
quamuis corpora & facultates potesta-
ti ordinariæ in hac vita subiaceant: ta-
men æternam & spiritualem libertatem
ac immunitatem impertiat, quæ cum à
Mosaicis Ceremonijs, & iugo Forensi,
tùm

tum etiam, quod ad interiores motus, à
maledictio & damnatione ipsius Legis
ac carcere diaboli sunt liberi, atq; simul
ab omnibus humanis traditionibus,
quibus conscientia implicatur, & Ec-
clesiæ onerantur cum opinione cultus
diuini necessarij ad salutem & remissi-
onem culpæ consequendam. Interim
tamen Ecclesia hanc potestatem habet,
vt Ceremonias cum nullo periculo
coniunctas, ratione ordinis & decoris
honesti, ita ne grauentur conscientia,
& extra casum scandali possit introdu-
cere vel retinere.

Decimus Articulus.

Nihil dubito prorsus, quin pro pote-
state Clauium, concessa à Filio Dei
sua Ecclesiæ dilectæ propter vnicum
& consummatum sacrificium, satisfac-
tionem & lytrum veri agni cœlestis,
remissio omnium originalium & actu-
alium delictorum accipiatur, & ex me-
ra Gratia, gratis, tantum propter Me-
diatoris Iesu Christi sanguinem, meri-
tum, obœdientiam, intercessionem per
Fidem, hoc est, Credo me iustum &

N 5 sal-

salvatum esse, & accipere iusticiam imputatam, reconciliationem, donationem Spiritus sancti, pacem, læticiam & vitam æternam, sola Fide apprehendente Dominum nostrum Iesum Christum hostiam & pretium pro peccatis, non propter ullam propriam dignitatē, præstantiam & merita meorū aut vltiorum aliorum operū, virtutum, obedientiæ, paupertatis & iustitiæ; Quamuis omnes renati sunt obligati ad novitatem vitæ, & progressus faciendos in bonorum operum exercitijs, iuxta præscriptum Dei, in Decem præceptis expositum. Nam qui labitur contra conscientiam, illum contristare & excutere Spiritum sanctum manifestum est, & qui non diligit, nec bonis operibus exercetur, manet in morte, & Christianus esse non potest.

XI. & XII. Articuli.

Spero etiam & certò scio, futuram resurrectionem mortuorū, meq; visurum Dominum meum Iesum, carne mea indutum in gloria & maiestate, ad diem novissimum, & possessurum meo ipso

iplo tempore æternam & cœlestem
vitam, in qua conformis ero ipsi Iesu
Christo, plenitudine perfectæ sapien-
tiæ, iustitiæ, gloriæ, & æternæ lati-
ciæ, tam corpore, quàm anima & spi-
ritu, quæ imago Dei tantùm in hac
vita mortali inchoatur, & de die in diē,
de claritate in claritatem, transforma-
bitur.

Epiphonema.

AMEN, hæc sunt certò & in-
dubitanter verissima, tam quàm
Deus ipse est veritas, & Verbum eius
infallibile, & quàm verè baptizatus,
& de sententia Filij Dei, per Ecclesiæ
ministrum Absolutione priuata con-
firmatus atque Christi corpore ac san-
guine pascus & potus sum, sigilloq̃
spiritus Dei in corde meo obsignatus
& præmunitus, quantumq̃ testimo-
nium meæ conscientiæ sensibili modo
in penetralibus pectoris Fide firmati
adstipulatur. Amen. Domine Iesu cre-
do, tu meam Fidem imbecillam auge
& corrobora.

EIVS.

EIVSDEM SYMBO-
LI APOSTOLICI EX VE-
teri & nouo Testamento confirma-
tio & fundamenta.

	V.	N.
C redo		
in D <small>E</small> U <small>M</small>	<i>Abac. 2.</i>	<i>Rom. 4.</i>
Patrem	<i>Deut. 6.</i>	<i>Ephes. 4.</i>
Omnipotentem	<i>Psal. 89.</i>	<i>Matth. 7.</i>
Creatorem cœli	<i>Psal. 33.</i>	<i>Matth. 11.</i>
& terræ.	<i>Gen. 17.</i>	<i>2. Cor. 6.</i>
E t	<i>Psal. 2.</i>	<i>Iohan. 14.</i>
in I <small>E</small> S <small>V</small> M	<i>Esaï. 7.</i>	<i>Matth. 1.</i>
C <small>H</small> R <small>I</small> S <small>T</small> V <small>M</small>	<i>Psal. 2.</i>	<i>Iohan. 20.</i>
Filium eius	<i>Psal. 2.</i>	<i>Luc. 9.</i>
unicum,	<i>Zach. 13.</i>	<i>Iohan. 1.</i>
Dominum no-	<i>Ierem. 22.</i>	<i>Iohan. 20.</i>
strum,		
Qui conceptus		
est de Spiritu		
sancto,	<i>Esaïa 7.</i>	<i>Luc. 1.</i>
Natus	<i>Gen. 3.</i>	<i>Iohan. 1.</i>
ex Maria virgine,	<i>Esaïa 7.</i>	<i>Matth. 1.</i>
Passus,	<i>Zach. 9.</i>	<i>Lucæ 24.</i>
sub Pontio Pila-	<i>Gen. 49.</i>	<i>Lucæ 3.</i>
to,		

Cruci-

	V.	N.
Crucifixus,	<i>Dan. 9.</i>	<i>Iohan. 3.</i>
Mortuus	<i>Esaia 53.</i>	<i>Rom. 4.</i>
& sepultus,	<i>Esaia 53.</i>	<i>Iohan. 19.</i>
Descendit ad in-	<i>Psal. 16.</i>	<i>Actor. 2.</i>
ferna,		<i>Ephes. 4.</i>
Tertia die	<i>Osea 6.</i>	<i>Matth. 12.</i>
Resurrexit à		
mortuis	<i>Eesai. 53.</i>	<i>Luc. 24.</i>
Ascendit ad cœ-	<i>Psal. 68.</i>	<i>Ephes. 4.</i>
los, sedet ad		
dextrē patris		
omnipotentis.	<i>Psal. 110.</i>	<i>Marc. 16.</i>
Vnde venturus	<i>Esaia. 66.</i>	<i>Actor. 1.</i>
est		
judicare	<i>Eesai. 66.</i>	<i>Actor. 10.</i>
viuos & mortu-	<i>Dan. 12.</i>	<i>1. Cor. 15.</i>
os.		
Credo in Spiri-		
tum sanctum,	<i>Zach. 12.</i>	<i>2. Cor. 3.</i>
Sanctam Eccle-	<i>Psal. 10</i>	<i>Ephes. 5.</i>
siam Catho-		
licam,	<i>Gen. 22.</i>	<i>Matth. ult.</i>
Sanctorum com-		
munionem,	<i>Psal. 22.</i>	<i>Iohan. 20.</i>
Remissionem		<i>Actor. 10.</i>

pecca-

	V.	N.
peccatorum,	<i>Psal. 32.</i>	
Carnis resurre-	<i>Esaia 26.</i>	<i>Iohan. 5.</i>
ctionem, &		
vitam æter-	<i>Psal. 17.</i>	<i>Iohan. 17.</i>
nam,	<i>Deut. 32.</i>	<i>2. Cor. 10.</i>
Amen.	<i>Esaia 35.</i>	

TABV.

2
T A B V L A
M O R A L I S D O M E
S T I C A,

Hoc est,

C A T A L O G V S V I R
tutum, iuxta seriem Deca
logi ordine distributarum, Excessi-
bus & Defectibus singu-
larum oppositis.

*AD PRIMVM PRÆCE-
ptum Decalogi congruunt octo
classes obœdientie.*

D E C O N F O R M I T A T E
mentis & cordis cum Deo, de
Luce in mente, vera notitia,
& affectibus in
corde.

Vera

<p>1. Vera noticia & agnitio veri Dei.</p>	<p>Ignoratio & neglectio DEI. Curiositas perquirendi qua non sunt revela- ta verbo Dei. & ido- lomania.</p>
<p>2. Perfectus Ti- mor Dei, & trepidatio ab ira eius.</p>	<p>Contemptus iudicij diui- ni & securitas. Trepidatio ubi non est timor.</p>
<p>3. Vera Fides seu Fiducia in Deum.</p>	<p>Dubitatio & diffiden- tia. Superstitio vana, & i- dolorum admiratio.</p>
<p>4. Vera dilectio Dei & læti- cia in Deo.</p>	<p>Odium Dei & cordium rigor. Magica insania, super- stitio.</p>
<p>5. S P E S.</p>	<p>Desperatio.</p>
<p>6. Patientia in af- flictionibus.</p>	<p>Presumptio. Impatientia & fremi- tus. Baalitarū perpeſſio & Tolerantia fucata. Hu-</p>

7. **Humilitas.** { *Superbia & confidentia
propria sapientia.
Hypocrisis monastica.
Apostasia Fidei.*
8. **Perseuerantia
constans in
Fide.** { *Pertinacia in errorib⁹.*

*Ad secundum Præceptum
quinque.*

**De externa voce doctrinæ & inuo-
cationis.**

1. **Vera Dei inuo-
catio.** { *Omissio precū, falsa in-
uocatio, damenū vo-
ta, imprecationes &
execrationes, inanis
battologia & murmu-
ratio superstitiosa.*
2. **Gratiarū actio
& laudationes
seu hymni.** { *Ingratitudo & obliuio
beneficiorum.
Pharisaica iactantia
gratitudinis.*
3. **Vera prædica-
tio & propa-
gatio doctri-
næ.** { *Falsadoctrina, corrupte
la, blasphemia, & ne-
gligentia in docendo.
Serere opiniones, & inu-
tilia proponere.*

○

Con-

4.
Confessio do-
ctrinae.

{ Abnegatio.
Anabaptistica pertinacia.

5.
Religio iura-
menti.

{ Violatio iuramenti, per-
fidia & peierationes.
Illicita iuramenta. Huc
Regula: iuramentum
non sit vinculum ini-
quitatis.

Ad tertium Praeceptum Sex.

De Ceremoniis, videlicet de con-
seruatione externi & pu-
blici ministerij.

1.
Fidelitas in mi-
nistris & do-
centibus.

{ Abolitio numeris rectè
docendi, fraus, insci-
tia & negligentia in
officio.

2.
Sanctificatio
Sabbathi in
discenda pie-
tate.

{ Nimia anxietas & ti-
miditas docendi.

{ Prophanatio feriarum
& abductio aliorum
a publicis congressi-
bus.

{ Superstitiosa festiuitas.

Pius

3.
Pius & frequens
vſus Sacra-
mentorum.

Contempt⁹, neglectio,
absentia nocens ex-
emplo.
Anabaptistica, Miſſifi-
cationes, & corrupte-
la & pnt̄s.

4.
Reuerentia er-
ga pios mini-
ſtros.

Contumacia & mini-
ſtrorum deformatio.
Fucus & oppreſſio pio-
rum fraudulenta.

5.
Conſeruatio &
defenſio mi-
niſtrorū bo-
norū, atque
Liberalitas
in ſcholas &
ſynagogas.

Rapina & ſpolia Fiſci
ac illiberalitas.
Profuſio opum in ſtabi-
liendis furoribus.

6.
Conſenſus in
doctrina ſa-
na, & coniu-
ctio Schola-
rum & Ec-
cleſiarum.

Non neceſſaria ſchiſma-
ta.
Communicare & iugum
ducere cum infideli-
bus & obſtinatis.

O In

IN SECUNDA TA-
 BVLA LEGIS QVAE
 ordinat societatem, in acti-
 onibus erga homi-
 nes.

Quartum Praeceptum

Species Virtutum in Gradibus
 gubernationum praeci-
 pit.

1.	Pia philostor- gia in parēti- bus & natis.	{ ἀσπυία immanis, & im- pietas liberorum. Indulgentia nimia & impia.
2.	Obœdientia.	{ Contumacia, seditio, pe- tulantia. Magis hominib⁹ quàm DEO obedire.
3.	Iustici distribu- tiva.	{ Confusio graduum, Li- uor & amulatio. Disconuenientia perso- narū & officiorū, & Arithmetica propor- tio in existimationib. Cura

	Ignavia, ὀφθαλμοδυσ- λεία.
4. Cura vocatio- nis.	Inquietudo, polypra- gmosyne, ἢ ἀλλοτριου- πισκοπεῖν.
5. Gratitudo ἀντι- δωρα ἢ ἀντιδρε- πλήσια δένασι.	Ingratitudo, & Cruces parentum ex filijs.
6. Observantia & Reuerentia.	Assentatio & adulatio, Despectio superiorum fastuosa, & cauilla- tio utilium legum. Ficta bonorum delatio, sine mera opinione in mente.
7. Grauitas supe- riorū & Ma- gistratum.	Leuitas animi & mo- rum. Morositas & truculen- tia.
8. Modestia & De- corum speci- ale ac prudēs, Moderatio ne quid nimis.	Vana iactantia, Scur- rilis obscenitas, inci- uilitas. Stupor, dysopia.

O 3

Appe-

9. *Impudentia, cum non
stimulat gloria dec⁹.
Appetitus Glo- | Ambitiosorum emulatio,
ria & hone- | cupiditas, & ἀνεπι-
stæ famæ. | κλισία.*

Quintum Præceptum

Præcipit benevolentiam erga omnes homines propter Deum.

1. *Summa iniuria, violen-
tia ὕβρις, leges scri-
ptæ sanguine.
Iusticia & æ- | ἀνεπιβοδικαίον, calūnia.
quitas nemi- | Indulgentia, augens li-
ni nocens. | centiam scelerum.
2. | ἀρεσσωποληψία
Pænarū distri- | Iniusta cædes, crudeli-
butiua. | tas & supplicia piorū
3. | Timiditas, inconstātia,
Fortitudo & mi- | mollities.
litia legitima | Temeritas, peruicacia.
4. | ἀψυχορῆα, impatientia,
Præsentia boni | amor nouitatis.
consulere, pa- |
tientia philo- |
sophica. | Segnities in querendo.
Man-*

<p>5. Māfuerudo & mitigatio sū mi iuris.</p>	<p>{ Ira, odium & vindicta cupiditas. Lenitas vitiosa, negle- tia atrociū iniuriarū</p>
<p>6. Misericordia.</p>	<p>{ Seuitia & crudelitas Tyranica. Facilitas multa.</p>
<p>7. Amicitia & cō- cordia ciui- lis studium, Φιλοσυζία.</p>	<p>{ Discordia, Φιλονομία, Contentiositas, inimici- tia, odia, bella ciuilia. Nihil pugnare, etiam de rebus necessarijs, & simulatio beneuolen- tia.</p>
<p>8. Fidelitas.</p>	<p>{ Inuidentia, infidelitas. perfidia. In rebus iniustis fidelē esse.</p>
<p>9. Cādor quo læ- tamur succe- su bonorum</p>	<p>{ Maleuolentia, sarcasmi Ἰπυχαραγία suspicio Falsò pra se ferre hila- ritatem animi, & stulta crudelitas. Inhumanitas.</p>
<p>10. Humanitatis studium & comitas.</p>	<p>{ Aulica applicabilitas. O 4 Ze</p>

11. Zeli ardor & Nemensis. } Affectuum & motuum abiectione.
 } Asperitas & privata vindicta cupiditas.
 12. Cura valetudinis conservandæ. } Artis medicæ contentus.
 } Delicatè fugere & deserere agrotos.

Sextum Præceptum

Sancit Coniugium, & prohibet alias commixtiones omnes.

1. Castimonia vitæ cœlibis & coniugatæ, seu pudicitia. } Impuritas & libidines vaga, adulteria, divortia & stupra, spurci sermones & pidiura.
 } Castitas simulata Matrimonialium, perpetuus Cœlibatus sine dono, ac prohibitio coniugij.
 2. Verecundia & pudor. } Impudētia & obscœnitas
 } Merosophia, Rupiditas & vitiosa verecundia.

Tempe

3.
Temperantia.

Intemperantia, inconti-
nentia, Luxuria.

Defraudatio sui ipsius
detrimentosa.

4.
Sobrietas.

Ingluuias, Ebrietas,
Crapula, Voracitas.

Abstinentia nimia, &
ieiunia superstitiosa.

Septimum praeceptum.

Sancit distinctionem Dominio-
rum, ut quisque res suas teneat,
& ab alienis abstineat.

1.
Dominiorum di-
stinctio & v-
sus rerum le-
gitimus.

Rapina, furta, usura, ex-
pilationes, lucra in-
iusta aleatorum &
ludionum.

Auaritia, πλεονεξία.

2.
Iustitia in con-
tractibus, quae
comutativa
dicitur.

Inaequalitas contractuum,
Iniusta mercedes, &
stipendia fraude at-
tenuata.

Indifferens rerum com-
munio.

3.
Liberalitas pro-
modo facul-
tatum.

Illiberalitas neminibe-
nefaciens.

Profusio insana & im-
modica.

O 5

Par.

4. Parsimonia & Frugalitas. { Prodigalitas.
Sordes & tenacitas ni-
mia.
5. Hospitalitas. { Inhospitalitas.
Quo suis excipere, nec
pro re & copia victitare
segnities & ignavia.
6. Sedulitas & labor. { perpetua defatigatio &
plus laboribus quam
Dei benedictioni con-
fidere.
7. Eleemosyna. { Neglectio pauperum.
Mendicitas non necessa-
ria sine indigentia.
8. αὐτοπραξία. { Auri sacra fames.
Ocio torpescere.

Octauum Praeceptum

Præcipit de veritate, seruante con-
uenientiam mentis, dictorum,
gestuum & rerum.

- I. Veritas. { Manifesta falsitas &
mendacia, perfidia
faderum. calumnia.
Sophistica, ironia.

Sim.

2.	[	<i>Astutia, duplicitas.</i>
Simplicitas pia		<i>Falsi pretextus, fucata</i>
& recta.		<i>simplicitas.</i>
3.	[	<i>Leuitas & inconstantia.</i>
Constantia.		<i>Omnia pro suo more age</i>
		<i>re.</i>
4.	[	<i>δοξοσοφία, αυτοδιδασία,</i>
Docilitas.		<i>pertinacia, indocili-</i>
		<i>tas.</i>
	[	<i>ἐποχή Pyrrhonica.</i>
5.		<i>Futilitas, garrulitas &</i>
Taciturnitas.		<i>arcana prodere.</i>
		<i>Obmutescere in asseren-</i>
		<i>da veritate.</i>
6.	[	<i>Infantia, fabula, λόγοι.</i>
Eloquentia.		<i>Volubilitas lingua, abu-</i>
		<i>sus Rhetoricationis,</i>
		<i>petulantia ingenio-</i>
		<i>rum.</i>
7.	[	<i>Toruitas, Morositas.</i>
Affabilitas &		
Comitas.		
8.	[	<i>Leuitas in congressibus.</i>
Urbanitas &		<i>Agrestis insulsitas.</i>
Ciuilitas &		
Lepos.		<i>Obscœnitas scurrarum.</i>
		Rectè

9. *Obtrectatio, & rapere.*
Recte interpre- *omnia in sinistrum*
tari medio- *sensum.*
criter dicta. *Velare turpia & flagi-*
tiosa.

Nonum & Decimum Pre-
ceptum

Radicem omnium malorum,
affectuum resecant.

I. *Caractera omnium motuum*
Congruentia *in defectu.*
voluntatis,
cordis & o-
mniū viriū,
ac interiorū *Mala concupiscentia &*
motuum cū *inordinata appetitio,*
Deo. *in excessu.*

FINIS.

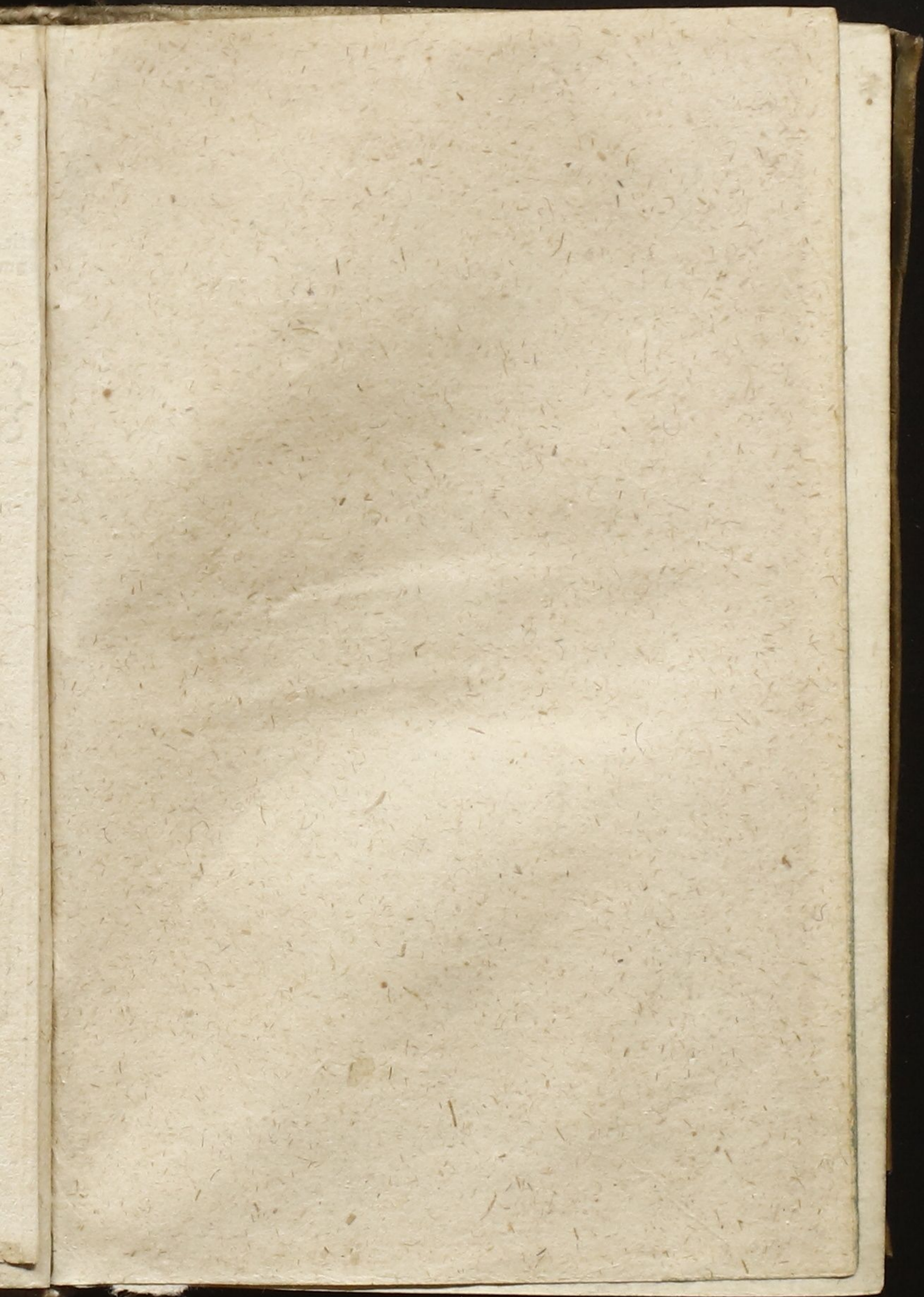
Lipsiæ,
IMPENSIS BARTHO.
LOMAEI Voigt.

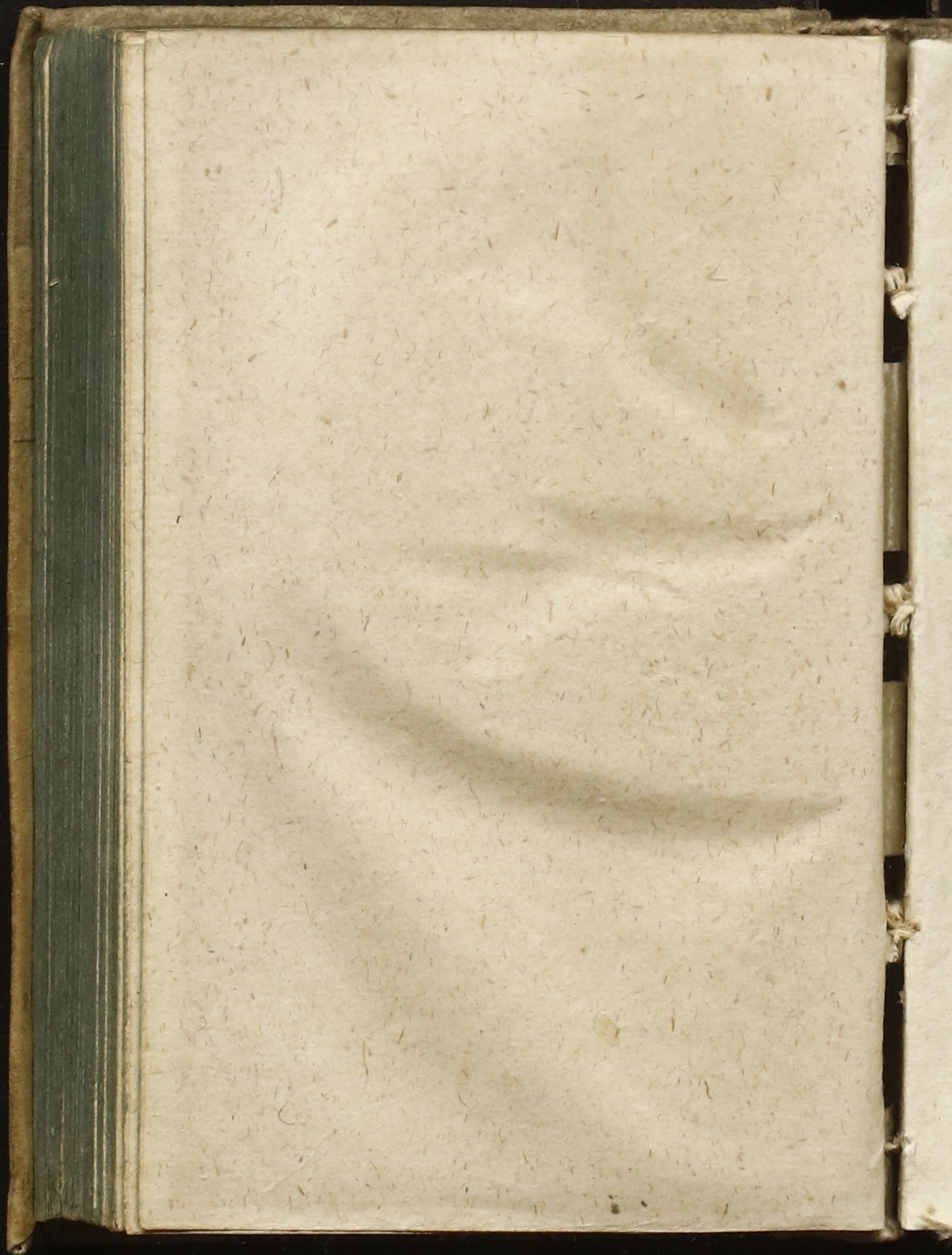

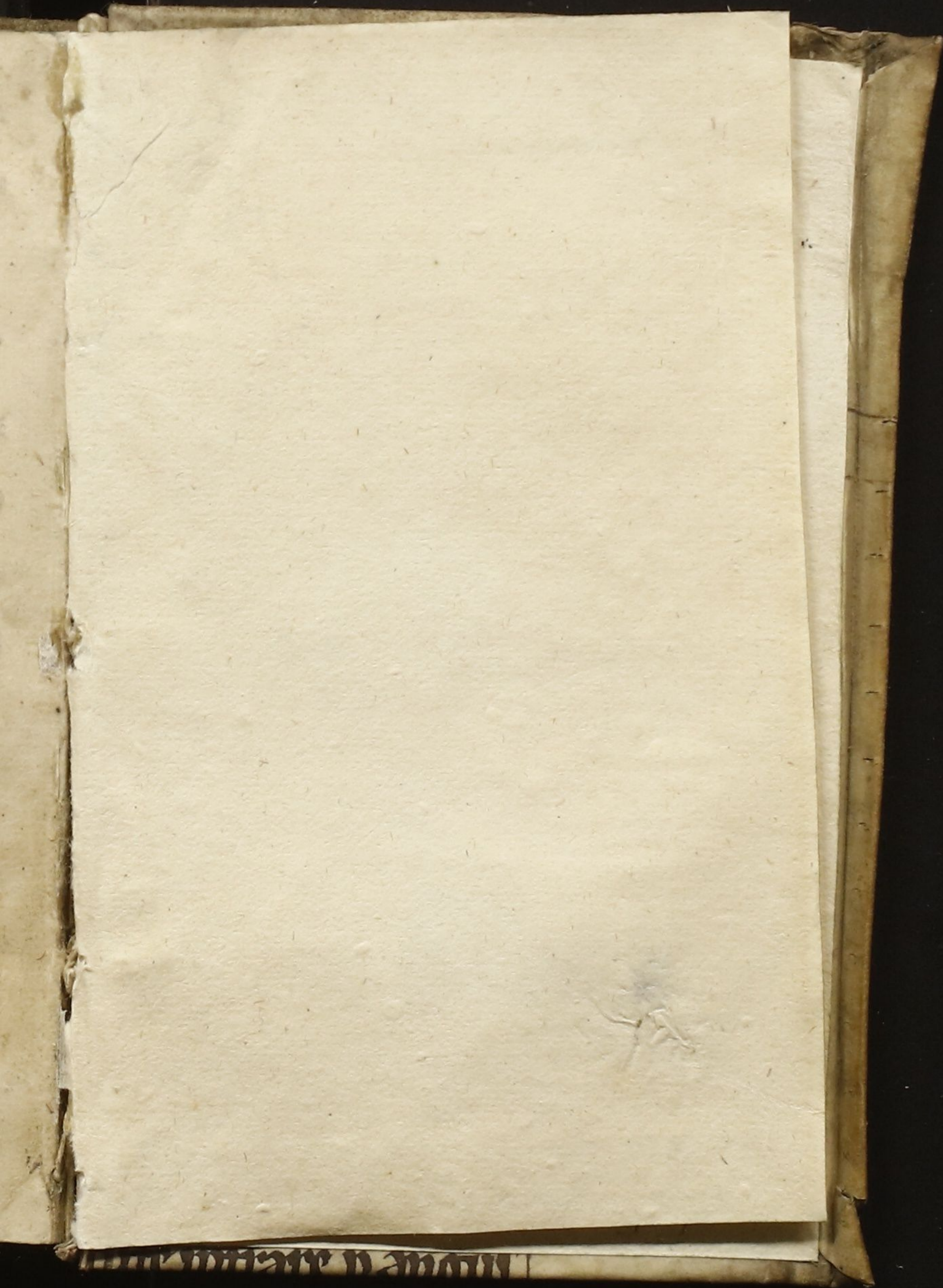
Anno
M. DC. V.

10. 10. 1010

154802

10. August 1902

AB: 154802

ULB Halle 3
003 864 588

5b.

V017

INCUNABULA DOCTRINAE EVANGELICAE,

Quibus continentur

QVÆSTIVNCVLÆ
EXAMINIS
THEOLOGICI,
EXSCRIPTIS D. PHIL. MEL.

COLLECTAE, ET AD INSTITUTIONEM puerilem accommodata.

M. ALBERTI LYTTICHII
Valle Ioachimici opera.

His coniunctæ sunt definitiones Græcæ
IOACHIMI CAMERARII, &c.

Ac Herzmanni Decii,

Precatiunculæ traditæ & ipsæ à *valdy*
MELANCHTHONE. *Starhagen*

Accessit Confessionis Augustanæ *sis. 16*
prima delineatio Doct. M. LUTHERI, Item *Apzi his*
brevis eiusdem comprehensio ac Paraphrasis Symboli Apostolici. *Zostochy*
Const. 9/10.

Facta jam recognitione authoris.

Lypsiæ, ex Officina Typographica

ABRAHAMI LAMBERGI, M. DC. V.

z